TARTU ÜLIKOOL
1632
UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Riiklik Ülikool
Soome-ugri keelte kateeder

BIBLIOTHECA
URALICA
Nr. 8086
UNIVERSITAS
TARTUENSIS

Tiit-Rein Viitso

Merendussõnavara vadja keeles

Tartu 1961

Sisukord.

Lk.

Sisukord I

Tsiteeritav kirjandus ja lühendid III

Murrete ja ainekogude lühendid IV

1. Sissejuhatus 1

1.1. Ülesanne 1

1.2. Ainestik 1

2. Ajalooline ja sotsioloogiline ülevaade vadjalaste merendusest 4

2.1. Vadjalaste sidemed merega 4

2.2. Meremehed kui ühiskondlik rühmitus 6

3. Merega seotud inimesed 8

3.1. Laevandusega seotud inimesed 8

3.2. Muud merega seotud inimesed 11

3.3. Riietus merel 12

4. Veesõidukite liigid 14

4.1. Parved 14

4.2. Paadid 14

4.3. Laevad 18

5. Paatide ja laevade ehitus 23

5.1. Paadi kere 23

5.2. Laeva kere 26

5.3. Seisevtaglas 28

5.4. Jooksevtaglas 32

5.5. Purjed 36

5.6. Mehaanilised liikumisvahendid 38
5.7. Ankrud 39
5.8. Roolimisvahendid 42
6. Dokumentatsioon ja lastid 43
6.1. Dokumentatsioon 43
6.2. Lastid 44
7. Tööd 46
7.1. Paadi- ja laevaehitus 46
7.2. Taglasetööd 50
7.3. Muud tööd 54
7.4. Käsklused 59
8. Laevajuhtimine. Avariid 61
8.1. Laevajuhtimine 61
8.2. Avariid 64
9. Navigatsioon 66
9.1. Silmapiir 66
9.2. Merekaart 67
9.3. Kompass 68
9.4. Muud navigatsioonilised instrumendid ja seadised 69
10. Lootsia 71
10.1. Maa- ja meremärgid 71
10.2. Tuled 73
10.3. Signaalid 75
10.4. Randumispaigad 76
11. Uskumised ja ennustamised 79
11.1. Usk ja ebausk 79
11.2. Tekke- ja seletuslood 83
11.3. Meteoroloogilisi tähelepanekuid 85
Sõnastik 91

Tsiteeritav kirjandus ja lühendid:

Dal = Даль, Вл., Толковый словарь живого великорусского языка I-IV, , Москва 1955.

Eisen, M. J., Eesti vana usk, Tartu 1927.

Hak. = Хакулинен, Л , Развитие и структура финского языка. часть II, Москва 1955.

Kett. = Kettunen, L., Reitti ja hotu. - Virittäjä 59, Helsinki 1955, lk. 176 jj. ja Kettunen, L., Pienta lisää reittiin. Virittäjä 60, Helsinki 1956, lk. 157 jj.

Kl. = Kluge, Fr., Seemannssprache, Halle a. d. S. 1911.

Nissilä, V., Nikolauksen kultti ja nimistömme. - Virittäjä 60, Helsinki 1956, lk. 228 jj.

Normann, E., Valimik eesti vanasõnu, Tallinn 1955.

Ož. = Ожегов, С. И., Словарь русского языка, Москва 1960.

Pajatusi Põhjarannikult. Valimik korrespondentide murdetekste II, Tallinn 1957.

Rap. = Rapola, M., Viitoitusta reitin varten. - Virittäjä 59, Helsinki 1955, lk. 1 jj. ja Rapola, M., Uudesta reitti sanan etymologiasta. - Virittäjä 59, Helsinki 1955, lk. 179.

Süvalep, A., Narva ajalugu. I. Taani- ja orduaeg, Narva 1936.

Toiv. = Toivonen, Y. H., Suomen kielen etymologinen sanakirja I, Helsinki 1955 ja Toivonen, Y. H., Itkonen, E., Joki A. J., Suomen kielen etymologinen sanakirja II, Helsinki 1958.

Murrete ja ainekogude lühendid*.

isL - isuri keele lauga-rosona murre; A. Laanesti sõnavara sedelkogust KKI soome-ugri keelte sektoris.

Jõg - Jõgõperä murrak.

KKK - K. Kondi vadja sõnavara sedelkogu KKI soome-ugri keelte sektoris ja tema kogud, mis 1960. a. novembriks olid veel sedeldamata.

L - Luutsa murrak.

Lii - Liivtšülä murrak.

sm Kal. - "Kalevala" sõna.

Tsv - Dm. Tsvetkovi vadja sõnavara sedelkogu KKI soome-ugri keelte sektoris.

VNg - M. Toomse Viru-Nigula merendussõnavara sedelkogu KKI keeleuurimise sektoris; fond "Merendus".

---

*Siin ei esitata traditsioonilisi lühendeid, kui need pole seotud kindla ainekoguga.

1. Sissejuhatus.

1.1. Ülesanne. Ühiskondliku tööjaotuse süvenemisest tingituna on osa keele sõnavarast tuntud ja eluliselt tarvilik üksnes kitsamale või laiemale ühiskondlikule rühmitusele ning samavõrd tundmatu ja tarbetu ühiskonna ülejäänud liikmetele, mitte mahtudes seega üldrahvaliku keele mõistesse. Selliseks sõnavara osaks on kõik sotsiaalsed, professionaalsed ja geograafilised partikularismid. Professionaalsete partikularismide hulka kuulub ka mereterminoloogia, mida alljärgnevalt käsitletaksegi.

Käsitluses juhindutakse kolmest eesmärgist:

/1/ esitada võimalikult ammendavalt vadja meresõnavara;

/2/ paralleelselt meresõnavara esitamisega anda ülevaade selle materiaalsest alusest;

/3/ selgitada vadja meresõnavara päritolu ja suhted teiste keeltega.

1.2. Ainestik. Peamiseks puuduseks sedalaadi tööde puhul on töö teostaja vähesed kokkupuuted vaadeldava alaga. Antud juhul süvendab nimetatud puudust merendusalase tehnilisegi kirjanduse nappus, rääkimata keeleteaduslikest uurimustest sugulaskeeltest. Lisaks mõjub segavalt ühtse eestikeelse mereterminoloogia puudumine. Nii erinevad üksteisest Tallinna Merekoolis, tegelikus laevanduses ja purjespordis kasutatavad oskussõnad. Ilukirjanduses ja perioodikas leiduvad terminid on rõhuvalt saarte- või läänemurdelised ja siiski vormilt ebaühtlased. ÕS ja sellele eelnenud sõnaraa-

matud on fikseerinud vaid väikese osa meresõnadest, kusjuures sõnade valikuprintsiip pole kuidagi mõistetav. Allakirjutanu ei saa pakkuda ses suhtes konstruktiivset lahendust, see pole ka mingil määral töö ülesandeks. Üldiselt on vadja sõnadele püütud anda tarvitatavad vasted, seejuures on eelistatud Soome lahel kasutatavaid kujusid.

Esitatav vadja ainestik on enamikus kogutud allakirjutanu poolt Luutsas, Liivtšüläs ja Jõgõperäl 1959. ja 1960.a. suvel. Lisaks on kasutatud Karl Kondi poolt Jõgõperält ja Luutsast talletatud ja lahkesti kasutada antud materjale ning Dmitri Tsvetkovi sedelkogu KKI soome-ugri keelte sektoris.

Töö baseerub Luutsa külas elavalt kaptenilt Miko /Nikolai/ Pimenovilt kirja pandud ainestikul. Miko Pimenov on sündinud 15. XII 1890.a. samas külas, õppinud Narva merekoolis ja sõitnud aastakümneid mitmesugustel kaubalaevadel. Praegu on M. Pimenov pensionil. Kapten on laialdaste teadmistega, usaldatav ning haruldaselt kannatlik keelejuht.

Kapten Miko Pimenov oma abikaasaga

Vahel viibis küsitlemise juures samast külast pärinev endine pootsman Grigori Grigorjev. Grigorjevi sõnavara on märksa vaesem, sest ta kasutab tihtipeale vene sõjalaevastikus õpitud venekeelseid termineid, kuigi tunneb passiivselt ka vastavaid vadja sõnu. Samuti on küsitletud samas Luutsa külas elavat M. Pimenovi õde Ogru /Agrepina/ Nesterovat, kes on sündinud 1878.a. Ogru on jutukas ja rikkaliku fraseoloogiaga keelejuht ja tunneb hästi vana kombestikku.

Liivtšülä murrak erineb Luutsa murrakust vaid mõne hääldusliku üksikseiga poolest. Sellepärast on sealt kogutud eeskätt sellist ainestikku, mida Luutsast polnud võimalik saada. Liivtšülä ainestik pärineb endiselt paadimeistrilt Matvei Georgijevilt, kes praegu töötab külakarjasena. M. Georgijev ja ta abikaasa on väga abivalmis keelejuhid.

Väga puudulikult on materjali Jõgõperält. See on tingitud asjaolust, et sealsed vadjalased pole merenduses eriti kompetentsed; ainuke vadja keelt rääkiv mees on peaaegu alati purjus. Jõgõperält esitatav ainestik pärineb peaasjalikult praegu Rajo külas elavalt Ot'u Figurovalt, kes keelejuhina on võrratu. Ot'u on sündinud 1891.a. Ta tunneb peale vadja, isuri ja vene keele ka eesti ja soome keelt; ometigi teeb ta nende keelte vahel selgelt vahet ja on momendil parim Jõgõperä murraku rääkija. Suurel määral kajastavad Jõgõperä kunagist keelepruuki ka Dm. Tsvetkovi kirjapanekud. Siiski on Tsvetkov sageli teoretiseerinud ja ka ise sõnu loonud. Tsvetkovi loomingu ulatust pole, paraku, võimalik kontrollida. Et Tsvetkovil on vadja sõnadele pahatihti antud väärad eestikeelsed vasted, esitatakse Tsvetkovi vadja sõnadele õiged vasted olemasolevate venekeelsete tõlgete või näitelausete alusel.

2. Ajalooline ja sotsioloogiline ülevaade vadjalaste merendusest

2.1. Vadjalaste sidemed merega. Vadjalaste meresõidu algajastu kohta võib teha vaid oletusi. Kindlasti hakkasid jõgede suudmealadel elunevad kalastajad õige ammu kalaõnne proovima merel. Ja kui eestlased ja Karjala kannase karjalased olid XII sajandil tuntud mererõövlid, pole põhjust arvata, et vadjalased selles päris süütud olid.

Vadjalaste keskaegse meresõiduoskuse poolt tunnistab hulk alamsaksa merendussõnu vadja keeles, mis, tõsi küll, on omased kogu Läänemere basseinile. Veelgi kindlamaks tõendiks on vadjalaste Püha Miikula austamine, mis pole muud, kui hansakaupmeeste kaudu Lauga maile jõudnud Püha Nikolause kultus, mis sellisena on võõras apostliku õigeusu Nikolai Imetegijaga seotud traditsioonidele /vt. ligemalt § 11.1./.

Märksa rohkem on andmeid kunagi Narva jõe ümbruses elanud vadjalastest. Veel XVI sajandi esimesel poolel olid nii Narva linna mittesakslastest kodanikud kui ka Jaanilinna ja Narva jõe äärsete külade elanikud enamasti vadjalased[1]. Samal ajal olid Narva kiprid "nime järgi otsustades enamikus eestlased"[2]. Seega pidid need kiprid, kes "nime järgi" olid eestlased ja ühtlasi nende meeskonnaliikmed suuremalt

---

[1] Vrd. A. Süvalep, Narva ajalugu. I. Taani- ja orduaeg, Narva 1936, lk. 275-276.

[2] Samas, lk. 286.

jaolt vadjalased. On andmeid ka Narva kalurite pikematest püügiretkedest Viru- ja Ingerimaa randadesse ning isegi Neevale[3]. Veidi varasemast ajast, nimelt 1492. ja 1494. aastast on teada, et "vene talupojad" Narva jõel ning selle suudmes madalikule jooksnud laevad tühjaks riisusid[4]. See näitab, et vadjalased selleaegset rannaõigust tundsid ja kasutasid.

XIX sajandi keskpaigaks olid vadjalased püsima jäänud vaid neisse kolme rannakülasse, mis ka tänapäeval on osalt vadjakeelsed. Peterburi kasv ja kapitalismi areng Venemaal avaldasid soodustavat mõju vadjalaste ja isurite merenduse arengule. Rannalaevandus diferentseerus kalapüügist üha suuremal määral, kuigi suuremad ja keskmised kalapaadid on ikka täitnud ka muid ülesandeid peale kalapüügi. Vadjalased tegelesid väiksemate prahivedudega Läänemerel, kaubastasid väljaspool oma tooteid, vedasid Soomest ja Eestist oma tarbeks toiduvilja ja salakaubana piiritust.

Tugeva hoobi rannasõidule andis Oktoobrirevolutsioonile järgnenud Eesti eraldumine Venemaast ja suhete teravnemine Soomega. Rannalaevandus eksisteeris sedavõrd, kui see oli tarvilik ehitusmaterjalide ja kalatoodete toimetamiseks Leningradi. Siiski jätkus 20-ndail aastail veel leivavilja ja piirituse salavedu eeskätt Eestist. Hiljem salakaubavedu lakkas, kuid rannasõit ei saanud endist hoogu ka pärast Eesti lülitumist Nõukogude Liitu.

Teine maailmasõda hävitas meresõidu senise baasi sootuks. Samuti muutus seoses Eesti, Läti ja Leedu kuulumisega

---

[3] A. Süvalep, op. cit., lk. 297.

[4] Samas, lk. 101 ja 103.

Nõukogude Liidu meresõidu iseloom Läänemerel. Laugasuu on jäänud vaid kohaliku tähtsusega kalasadamaks. Ja kalapüükki on muutunud. Tõrvabajas ei ole enam kalapaate. Lauga jõel ja lahel on näha vaid väheseid traalereid, hoopis harva podiseb merel mootorpaat, kinnikasvavas Tõrvabajas solistavad kolhoosi pardikarjad. Mootor- ja diisellaevad on Soome lahe lõunarannalt välja tõrjunud väikesed purjealused, traalerid on vabastanud tuhanded käed elmarite ümbert. Aga need, kes nüüd merel õliseid vagusid ajavad, pole enam vadjalased.

Samuti on ka siin esitatav sõnavara praegusaja rannavadjalastele enamasti juba tundmatu, sest vadjalaste vana meresõidukultuur on veelgi kiiremini unustusse vajunud kui vadja keel. Vadjalaste meresõiduajastu oli ikkagi purjelaevade ajastu, sellesse ajastusse kuulub ka vadja meresõnavara.

2.2. Meremehed kui ühiskondlik rühmitus. Keel pole mõeldav ilma rääkijateta. Seetõttu tuleb lühidalt peatuda meremeestel, nende elutingimustel.

Nagu rannakülades ikka, nii oli ka Luutsa, Liivtšülä ja Jõgõperä asukate peategevusalaks kalapüük ja selle kõrval põllundus. Siiski ei saanud rannavadjalased või, nagu nad ise ennast nimetavad - алагò-väči /'alangurahvas'/, endid niimoodi ära elatada. Tuiskliiv ja kehvenev kalasaak sundisid juba ammu mehi kõrvalteenistust otsima linnadest või laevaehituselt. Osa mehi leidis navigatsiooniperioodil tööd laevadel, peamiselt kohalikel väikestel alustel. Enamasti olid need alused mitme mehe peale kokku ehitatud. Üldiselt olid ühel laeval sama küla mehed, mis tõi kaasa ka vastava küla keele kasutamise suhtlemis- ja komandokeelena.

Vadja meremehed ei kujunenud mitte mingiks kindlapiiriliseks ühiskonnakihiks, vadja meremehed olid ikka ühelt poolt proletaarlased, teiselt poolt - rannatalupoegadena - väikeomanikud. Ei saa kuidagi vastandada meremehi elupõlistele kaluritele. Samuti pole järgnevas käsitluses võimalik selgemat piiri tõmmata selle vahele, kus kalandus lõpeb ja "puhas" merendus algab.

3. Merega seotud inimesed

3.1. Laevandusega seotud inimesed. Laevasõiduga on seotud rida inimesi nii merel kui kuival maal.

Meresõiduga tegeleja on meremees /meri-mēZ/, harvem meresõitja /meri-ajajɒ/. Vana kogenud meremeest nimetatakse merikaru:

merikaru on vana merimēZ /L KKK/ 'merekaru on vana meremees'.

Laevapere eesotsas on kapten /L kaptəni~ L, Lii kaptēni/ või kipper / L škippɒri, Tsv škipperi/:

barkkoiz‿ɛлла škippariD /L KKK/ 'praamides on kiprid'.

Kipper oli vastava kutseeksami õiendanud laevajuht, kes võis juhtida kuni 100-brutoregistertonniseid laevu sisemerel. Kaugesõidukapten /kaukà merè kaptəni/ oli kõrgeima kvalifikatsiooniga laevajuht. Laevajuhile allusid tingimusteta kõik laevapere liikmed:

meil jutɛltì, jot‿kaptēni on aлussɛz‿jumaлă /L/ 'meil öeldi, et kapten on aluses jumal'.

Peale kapteni kuulusid laeva juhtkonda tüürimehed:

kapteni pomošnikaD ɛltì šturmaniD /L KKK/ 'kapteniabid olid tüürimehed'.

Meeskond /ka·manda, pisetti/ valiti harilikult kapteni poolt. Meeskonnaliiget kutsuti лaivɒ-mēZ /L/, aлuz-mēZ/L, Lii/:

meil ɛli kase petá aлuz-mēZ /Lii/ 'meil oli see Petja laevamees';

лаivъ-poikъ / L /:

лаivă-poikъ, čen лaivas‿tēp‿tūtъ/ L / 'laevamees, kes teeb laevas tööd';

алus-treŋgi / Tsv/:

petr on алusseş treŋgiñ 'Peeter on aluses madrus'.

Laeva tekimeeskonna vanemateks liikmeteks on pootsman /L bocmъni, Tsv botsmęnni/, laevapuusepp /L плotnikkъ/, vanemmadrus /L vanępikko, vanęp matrossi/. Pootsmanile alluvad kõik ülejäänud meeskonnaliikmed:

bocmъni, tämä piti kunnoZ koko parahoda meno / L/ 'pootsman, tema pidas korras kogu auriku tööd (mineku)'.

Laevapuusepp hoolitses puitosade eest:

плotnikkъ, se prāvitti, mitä meni rikkì / L / 'laevapuusepp, see parandas, mis läks korrast ära (rikki)'.

Vanemmadrused pidid tundma kõiki töid ja õpetama vähemkogenuid:

vanęp matrossi, tämä ępętti vassumęisiъ / L / 'vanemmadrus, tema õpetas jospleid [uustulnukaid].

Suurematel purjelaevadel oli ka purjemeister /L seili-māsteri, seili-ępmęlijъ, L KKK takelāžnikka/, kes hoolitses purjede ja köite eest:

seili-māsteri, se ęli алussìZ. piti seilì prāvittà, ūsì seilì ęmmęллъ / L / 'purjemeister,see oli alustes; pidi purjesid parandama, uusi purjesid õmblema'; takelāžnikka, tämä pittsāb‿rihmoja, ępmęp‿seilia / L KKK / 'purjemeister, tema pleisib köisi, õmbleb purjesid'.

Peale eelnimetatute olid tekimeeskonnas veel nooremmadrused ja jungad. Nooremmadrus /L nōręp matrossi / oli madrus, kes laevatööd veel põhjalikult ei tundnud. Junga e. laevapoiss /L лaivà ęppi-poikɒ/ oli abitööline. Josplit, s.o. uustulnukat laeval nimetati vassumęin/ L /.

Tekimeeskonna seast määrati roolimadrused. Roolimadrust nimetati rōtɒlimēZ, rul'amēZ, vahel ka rul'evoi / L/. Seejuures tehti vahet vanema ja noorema roolimadruse vahel: vanęp rōtɒlimēZ ja nōręp rōtɒlimēZ. Roolis oli ikka madrus:

matrossi on rōtɒlimehen / L / 'madrus on roolimeheks'.

Aurulaevade masinameeskonnas olid mehaanik /L KKK mehānikka/, donkeyman /L KKK mašinista/, kütjad /L lämmittäjäD, kačegārɒD, L KKK küttäjäD/. Kütjal võis olla õpilane:

katšegāraл ęli utšenikka /L KKK / 'kütjal oli õpilane'.

Meeskonna toitlustamise eest hoolitsesid laevakokk /L kokki/ ja varustaja[5] /L KKK arkel'šikka/. Varustaja ülesandeks on toidu ostmine laevale:

arkel'šikka ęsab_rōkā лaivā / L KKK /.

Laevaomanikku kutsuti aлusę̀ isäntɒ̈ e. aлusę̀ peremmèZ / L /. Laevaomaniku ees vastutavaks isikuks oli kapten. Kodusadamast eemal esindas omanikku maakler /makl'eri/. Maakler sõlmis prahi- ja muid lepinguid, finantseeris kaptenit ja isegi varbas tarviduse korral mehi laevale:

---

[5]Tõlke on andnud K. Kont. Harilikult mõistetakse varustaja all kaupmeest, kellelt ostetakse toit ja tarbeesemed; toidu ostjaks on kapten või kapteniabi, jaotajaks stjuuard.

makl'eri, tämä ecci väččiä alussię ja laivoję /L/ 'maakler, tema otsis rahvast alustesse ja laevadesse'.

3.2. Muud merega seotud inimesed. Peale laevanduses tegutsevate inimeste on veel paljud inimesed otseselt või kaudselt, lühema- või pikemaajaliselt seotud merega.

Sõjalaevade ajateenijaid kutsutakse sętamehe-matrosiD / L /. Sõjalaevastiku isikliku koosseisu määritlemisel kasutatakse venekeelseid au- ja ametinimetusi.

Rannaelanikku nimetati rantlain / Tsv/. 'randlane'. Elukutselt oli randlane enamasti kalur /L rębakkɒ~ ribakkɒ, Tsv rębak̄,kala-mēZ/.

Lauga vadjalastel on ammust ajast tegemist olnud piirivalvega. Kuival maal tegutsevad piirivalvurid olid randvahid /L rannà vahiD/, merel olid merevahid /L merè vahiD, merè rajà vahiD/:

merè rajà vahiD, neil ęltì parahodaD ja kāt'eriD / L / 'merevahid, neil olid aurikud ja kaatrid'.

Isikud, kes tegelesid salakaubavedamisega, olid kandrabantì vetäjäD / L /. Omal ajal tegeldi salakaubavedamisega üsnagi aktiivselt:

vēttì ja pal'l'o, oi ku pal'l'o! viroš veitettì leipä i mā-munnà, pirttua veitettì, tapęttì väččiä kandrabantì aikana. i sęta-mehì / L / 'veeti ja palju, oi kui palju; Eestist veeti leivavilja ja kartulit, piiritust veeti, tapeti rahvast konterbandi ajal; ja sõdureid [tapeti].

Vadjalased teavad rääkida ka mereröövlitest, keda

nimetatakse meri-varkàD / L / või meriɾūväjäD / L KKK /:

meri-varkàD vętętti...mentì aлussè. väči tapętti, лasti vętętti ja aлuz‿upotôttì. a näit ęli o'keāniZ / L / 'mereröövlid võtsid...läksid alusesse; rahvas tapeti, last võeti ja alus uputati; aga neid oli ookeanis'.

Laevaõnnetuse läbi teinud on merehädalised /L merihätälizeD/.

Ennast salaja laevale poetanud inimest, s.o. jänest kutsuti pakoлain / L /:

pakoлain , č en meni saлamittà. enne ku menti ezimeizè porttù, лasti māл ja ajętti oma maxxà takaZ, a vęi jāb‿elämä vęraл māл / L / 'jänes, kes läks salaja; varem,kui mindi esimesse sadamasse, lasti maale ja aeti oma maale tagasi või jääb võõrale maale elama'.

3.3. Riietus merel. Merel oli tarvis spetsiaalriietust. Kõige üldisemaks riietusesemeks omal ajal olid õlipüksid / L öljü-kācɔD/. Hiljem võeti tarvitusele ka overhaalarid e. tunked /L rōba-sępa/:

rōba-sępa, näit piɛtà tūläizeD. pietà i merimeheD. eñ piɛttì vähä, nüD piɛtà pal'l'o / L / 'overhaalarid, neid peavad [kannavad] töölised; kannavad ka meremehed; enne kanti vähe, nüüd kantakse palju'.

Peakatteks tarvitati südvestrit /tormi-hattu/:

a pās‿piettì tormi-hattu, se ęli ęmmęлtu bresentissä i öljül vęjjętta, eb‿лaskęis vettä läpi /L/

'aga peas peeti südvestrit, see oli õmmeldud presendist, [et] ei laseks tett läbi'.

Südvester kinnitati pähe rihmaga, mis käis lõua alt läbi /L kagлaŋaлuz-remeńi/:

kagлaŋaлuz-remeńi pantì čīni, jot‿tūli ev‿veizeiš pässɒ hattua / L / 'kaela-alune rihm pandi kinni, et tuul ei viiks mütsi peast'.

Jalanõudest kasutati meresaapaid, mis olid tingimata nahktallaga:

meri-sāppàD - pič varsiękа, naHkɒ-pęhjaD / L /

Merel kasutati ka kindaid. Need olid kas nahkkindad / L ńaHkɒ-čintàD/ või randekindad /L rantikko/.

Nahkkinnastele olid sisse kootud villased aluskindad:

naHkă-čintàD aлęciękà ęltì merel. aлęci ęli teHtü лęŋgassɒ/ L / 'nahkkindad alustega olid merel; alus oli tehtud lõngast'.

Randekindad olid sõrmedeta kindad; neid tarvitati peamiselt siiski kalapüügi juures:

merel čäütì, ęltì rantikot čäeZ. sęrmia bęллu, лęŋgassɒ teHtü / L / 'merel käidi , olid randekindad käes; sõrmi polnud, lõngast tehtud'.

4. Veesõidukite liigid

4.1. Parved. Algelisim, kuid tänini tarvilik veesõiduk on parv /L; Lii, Jõg лautti/. Parvesid on mitmesuguse suuruse ja otstarbega. Tavaliselt kasutatakse neid ikkagi mingi veekogu ületamiseks. Luutsas ja Liivtšülas kasutatakse praegugi heinaajal Tõrvabaja ületamisel väikseid parvesid, mis võivad kanda kuni kaht inimest. Parved on mõeldud peamiselt naiste ja tööriistade transportimiseks. Neid parvesid tõugatakse ridvaga /šestɒ/. Tavaliselt parvesid ei ankurdata, sest kui ka tuul või vool nad kaldast eemale viib, võivad mehed nad ujudes kerge vaevaga soovitud paika toimetada. Siiski oli 1959.a. Tõrvajões Luutsa küla Savijaõtsa kohal ankruga /tragiga/ varustatud parv. Ankurdamiseks suruti ankrukäpp jõekaldasse.

Suuremaid parvi on kasutatud Lauga jõel; tänapäeval Laugasuus parvi enam ei tarvitata. Siin on olnud ka parvemees /perevoššikkɒ/.

Parvesid kasutatakse veel sadamais maabumissildade valmistamiseks.

4.2. Paadid. Paadid on tekita veesõidukid. Rannavadjalased tunnevad võrdlemisi paljusid paadiliike. Paadid /L, Lii, Jõg vene, L, Jõg pātti/ jaotatakse vastavalt kasutamispiirkonnale jõepaatideks /L jęki-vene/, rannapaatideks /L rantvene/ ja merepaatideks /L meri-vene/. Liikumisprintsiibi järgi jaotatakse paadid sõudepaatideks /L airo-vene/, purje-

paatideks /L seili-vene/ ja mootorpaatideks /L, Lii, Jõg motori/. Ridvaga süstatavate paatide jaoks üldistav termin puudub.

Kõige algelisemad paadid on künad /L čолnɒ, Tsv tšeлnok̄/. Künad olid õõnestatud jämedast puust, harilikult haavast:

> čолnɒ̂, tämä ęli paksussɒ pūssɒ kaivęttu, ebę·ллu teHtü лaitoissɒ. nenä ęli terävä̆, aHtęri ęli tülppä̆. kaHs airoa. tullid‿ęltì / L / 'küna, see oli jämedast puust õõnestatud, polnud laidadest tehtud; nina oli terav, ahter oli tömp; kaks aeru; tullid olid'.

Küna eriliigiks oli aabja /L āpiain, Lii hāpojo/:

> hāpojoD āpazęD. āpoiš kaivɒtti, metria nel'l'ä̆. terävädęltì, лakkia pęhᵉja / Lii / 'aabjad [on] haavast; haabadest õõnestati; meetrit neli [pikad]; teravad (teravate otstega) olid, lage põhi'.

Laidadest tehtud paatidest ei kandnud purjesid[6] čal'ranɒ / L /, tūzikkɒ / L / ja pāvoskɒ / L /. čal'ranɒ oli väikene jõepaat ühele inimesele:

> čal'ranɒ on pēn, ühel end'el vā, merrè eb‿mē / L / 'čal'ranɒ on väike, ühele hingele vaid, merre ei lähe'.

Tuusik /tūzikkɒ/ on kahe aerupaariga merepaat:

> tūzikkɒ, tämä kāZ onę, tämä on lühikkęin, aHtęri on tülppä̆. tämäZ roHkępi kaHt enčiä̆ issùssɒ ep‿sānuD. roHkâp‿ᵖp kannattanuD. gil'i ęli / L /

---

[6] Siin ja mujal tarvitatakse sõna puri seili, s.o. kangast valmistatud purje tähenduses. Seda põhjustab asjaolu, et ÕS samastab seili ja purje ning fikseerib vaid viimase kirjakeelsena

'tuusik, see on kah, see on lühike, ahter on tömp; selles üle kahe hinge istuda eisaanud; rohkem ei kandnud (kannatanud); kiil oli'.

pāvoskɒ oli paat halgude vedamiseks rannast laeva, seda süstati ritvadega:

pāvoskɒD - rannassɒ aлussę̀ veitettì aлkoa. näitä ajętti etèZ šestojękà / L /.

Merepaatidel olid enamasti purjed ja aerud. Purjed võisid olla ka mõnedel jõepaatidel:

jęki-venneil ęltì pēneD seiliD, pikkaraizęD / L / 'jõepaatidel olid väiksed purjed, pisikesed'.

Purjepaatidest tarvitati Lauga rannas sakolipaate /L, Lii zakoлa-vene/, aluspaate ja spriittaageldusega kahemastilisi paate.

Sakolipaati tarvitati sakolipüügil:

zakoлa-meheD, näil bōmiɒ bęллuD. üHs pirkkeli vā. näD pūtì zakoлàkà vā ęmaz‿rannɒZ / Lii / sakolimehed, neil poomi polnud; üks pirkel (spriit) vaid, nad püüdsid sakoliga[7] vaid oma rannas'.

Aluspaadid / L, Lii aлuz-vene, L KKK aлus-pātti/ on ahterpeegli ja tüüriga paadid, mis kannatasid ka suuremat merd:

aлuz-vene eli...nenä-pōli ęli terävä, aHtęri ęli tülppä. airoD i seiliD / L / 'aluspaat oli... ninapool oli terav, ahter oli tömp; aerud ja purjed'; tülpäd‿aHtęriD елла. aлuz-vennet‿kucuttì. üHs airo ęli aHtęriZ, senèkà julittì / Lii / 'tömbid ahtrid on; aluspaatideks kutsuti; üks aer oli ahtris, sellega priiati (tüüriti)'.

---

[7]Sakol on mõrrasüsteem välisvetes püüdmiseks.

Kahemastilistel paatidel /L kaHs-maštin vene, Tsv kahsmaštim‿vene/ olid mõlemad mastid pirkliga, kusjuures ahtrimast oli grootmast. Erinevalt eelnimetatud paatidest oli neil alati üks kliiver; aluspaadil see enamasti puudub:

kaHs-maštinę̄ vene. męлępȍd‿ęltì pirkkęlìkà. kęлmaz‿ęli klīveri. aHtęrimašti ęli kęrkàpi / L / kahemastiline paat; mõlemad [mastid] olid pirkliga; kolmas oli kliiver; ahtrimast oli kõrgem'.

Mootorpaatide kasutamine on võrdlemisi hiline:

tuhat̄ ühesäsata kahęлčümme vījettomaл võvvęл tultì motoriD / L / '1925.a. tulid mootorpaadid'.

Esialgu liikusid mootorpaadid ainult mootori jõul. Sagedased avariid on nüüd põhjustanud abipurjede tarvituselevõtu:

nüd‿ęллa motoriл̄ seiliD. iлm seilia‿eb‿лassa merrè. vot jäi motori čīni, pāD seili pāl, tuęt‿poiZ / Lii/ 'nüüd on mootorpaadil purjed; ilma purjedeta ei lasta merele; vaat jäi mootor kinni, paned purje peale, tuled ära'.

Eespoolnimetatute kõrval tunti rida eriotstarbelisi paate, nagu päästepaate, lootsipaate, postipaate, laevapaate.

Päästepaadid /L apì-vene/ olid spetsiaalvarustusega ja -ehitusega paadid, mis seisid randades. Neid tarvitati veel enne viimast sõda:

meil ęltì eñ sętta apì-venneD / L / 'meil olid enne sõda päästepaadid'.

Lootsipaate /L лōcì-vene/ kasutati lootsitavates paikades, näit. sadamates lootsi toimetamiseks laevale. Lootsi-

päatide tunnuseks oli valge värv:

> лōcì venneD - oma krāskă ęli pālĂ. roHkępaš ęli ain vaлkà krāskă / L / 'lootsipaadid - oma värv oli peal; enamasṭi oli aina (täiesti, üleni) valge värv'.

Postipaadid kuuluvad ajajärku, mil side ei olnud veel nii tihe ja regulaarne kui nüüd:

> pošti-venneD eñ ęltì. lidnassɒ lidnà. meije paikkɒz‿eb‿ęллuD / L / 'postipaadid olid enne; linnast linna [käisid]; meie paigas [neid] ei olnud'.

Laevapaadid e. luubid / Tsv šlʼupk, bōt / olid suuremalt jaolt kuni 9,15m / s.o. 10 jardi/ pikad ja 4 - 6 aerupaariga. Luupidel olid sageli purjed, tavalisim oli kahvelsluuptaageldus. Laevapaadina leidis kasutamist ka eespoolmainitud tuusik.

Vastavalt sõiduomadustele iseloomustati paate järgmiselt. Kergesti ümber minevat, kiiparit paati nimetati šatkoi vene / L /:

> šatkoi vene - čīrè mēb‿ümperi 'kiipar paat, kiiresti läheb ümber'.

Vett sisse andvat, lekki paati nimetati võtovɒ vene / L / 'voodav vene'.

4.3. Laevad. Laev /L, Lii, Jõg aлuZ, L лaivɒ, Jõg лaiv / on tekiga veesõiduk.

Laevad jagunevad oma otstarbelt nelja pealiiki: kaubalaevad /L лasti-лaivɒ/; kalalaevad, näit. traalerid; administratiivlaevad, näit. tulelaevad; sõjalaevad /L krōnu-лaivɒ, sęta-parahodi/. Kaubalaevade eriliigiks on reisilaevad /L posazī·ri-лaivɒ/.

Ühele riigile kuuluvad laevad või ühte liiki laevad moodustavad laevastiku /L fлōttɒ, Tsv fлōt/. Nii eristatakse

kaubalaevastikku /L KKK torguflōtta/, kalalaevastikku /L KKK kalaflōtta/, sõjalaevastikku /L KKK sętaflōtta/.

Vastavalt sõiduraadiusele jagunevad laevad rannasõidulaevadeks /L rant-aluZ/, mis sõitsid territoriaalvetes; lähisõidulaevadeks /L KKK litšimerelaiva/, mis sõitsid Läänemere piirides; ja kaugesõidulaevadeks /L sūrę̀ merè aluZ/. Viimased Laugasse ei tulnud:

> sūrę̀ merè alusęD petteriZ čäütì, laukàz‿ep‿čäütü / L / 'kaugesõidulaevad käisid Peterburis, Laugas ei käinud'.

Jõuallika järgi jagunesid laevad purjelaevadeks / L ✗ seili-aluZ/, aurulaevadeks /L, Tsv parahoda, Tsv höürü-laiv/ ja mitteiseliikuvateks laevadeks.

Olid tuntud järgmised purjelaevatüübid: jaala /L jālɒ/, sumplaev /L soimɒ/, kaljas /L galjassi, Tsv galjęssi/, kutter /L škūttɒ~škūtti/, kuunar /L škūnɒ, Tsv škūn/, lotkɒ/ L /, luger /L lōkęri/. Purjede ja auru jõul liikus klipperi / L klipperi/.

Jaala oli harilikult kahemastiline purjekas, mis oli kaetud pooltekiga ja millel esimene mast oli grootmast ning rool asus besaanmasti ees:

> jālɒ. pēneD ęltì. ęli üHs-maštin i kaHs-maštizęD ęltì. vēl pēnepäD sóimà. ęli kūs i seicè sültä pičäD / L /'jaala; väiksed olid; oli ühemastiline ja kahemastilised olid; veel väiksemad sumplaevast, olid kuus ja seitse sülda pikad'.

Sumplaevad olid kohaliku päritoluga puualused:

> pēneD alusęD, kuhę ep‿pāsenü, sihe meni sis‿ soimɒ. ęli üHs-maštin i ęli kaHs-maštisiɒ.

soimàkà veitettì elävä kaллà. soimɔD ęltì seice-
-kahęsa sültä. rōmiz‿ęli svēži värski vesi. vesi
vajęлtu ain. a soimɔ ku ęli aŋkkuri pālÄ i ebę·ллu
virtà, kaлa nukku. piti ęллă ain hoduZ. miε vähä
kās‿seilɔzin mokomaZ / L6/ 'väiksed alused, kuhu
ei pääsnud, siia läks siis sumplaev; oli ühemasti-
line ja oli kahemastilisi; sumplaevaga veeti elus-
kala; sumplaevad olid 7 - 8 sülda [pikad]; trümmis
oli värske-värske vesi; vesi vaheldus aina; aga
kui sumplaev oli ankru peal ja polnud voolu, kala
suri (uinus); pidi aina käigus olema; mina samuti
vähe seilasin sellises'.

Kaljas e. kahvelkuunar oli levinuim laevatüüp Soome lahel. Kaljased olid kahe kahvelmastiga kuunartaageldusega purjekad:pikkusega 14 sülda:

gaлjasiD ęltì neltęššęmęD sültä / L /.

Kutter oli väiksem tengata ühemastiline laev:

škūtiл on šigari-mašti / L /.

Vadjalased mõistavad tihti kutri /škūttɔ, škūtti/ all kuunarit /škūnɔ/.

Kuunar e. šooner e. kuunarpark / L škūnɔ, Tsv škūn, L ka škūttɔ, škūtti/ oli kahe-, harilikult aga kolme- või enamamastiline purjelaev, mille esimene mast /fokkmast/ oli varustatud raadega, järgmised aga kahvlitega. Ilmselt on seda tüüpi laevadega tutvutud hilisemal ajal, sest kuunarile peetakse iseloomulikuks tengata maste:

škūnad‿ęltì neltęššęmęt‿sültä, šigari-maštiD / L /

'kuunarid olid 14 sülda [pikad]; tengata mastid'.

лotkɔ on laevatüüp, mille sarnast allakirjutanu kir-
<····· jandusest pole leidnud:

лotkъ. taka-mašti ęli lühep‿ku esimašti. i näil ęltì ęikàt‿seiliD. kaHs rāka: üllàl i[аллàл . pēn gil'i, ęikà pęhęja / L / 'лotkъ; ahtrimast oli lühem kui esimast; ja neil olid raapurjed; kaks raad: üleval ja all; väike kiil, lame (sirge) põhi'.

Seega oli лotkъ ~~ladina~~ raa-purjedega nurkkaartega laev, mille esimene mast oli grootmast. Kuigi rooli asukoht pole teada, on tõenäoline, et see oli besaanmasti ees, s.t. ,et tegemist võiks olla mingi jauliga. Kõige enam võiks seda laevaliiki ühendada vana-vene лодья'ga, mis oli kahemastiline ~~ladina~~ raa-purjestusega kiiluta laev.

Lugereid Soome lahel üldiselt pole kunagi kasutatud, seepärast neid iseloomustada ei teatud:

лōkęriD - miɛ ęn kūллuD, em‿mäleHtă / L / 'lugerid - ma olen kuulnud, ei mäleta'.

Aurulaevu vadjalased ei liigitanud. Üldse liikusid aurikud Lauga lahel vaid harukorriti.

Mitteiseliikuvatest laevadest tunti praami / L barkkъ, Tsv bark̄/ ja pargast / Tsv barkęssi/. Lihtritel / L liHteri/ oli vahel iseliikumine / L oma hodu/,vahel mitte:

liHteri, se on ravvassъ teHtü, męnikkaiл on oma hodu, męnikkaiл bę̄ ommà hoddua / L / 'lihter, see on rauast tehtud, mõningail on iseliikumine, mõningal pole iseliikumist'.

Sõjalaevadest eristatakse kaatreid /L kāťeri/, mis leiavad kasutust piirivalvelaevadena, allveelaevu või -paate /L vē-ала-лaivъ, Tsv podvodnoi лotka/.

Administratiivlaevadest tuntakse tulelaevu /L majakkъ-

лаivɒ/, jäälõhkujaid /L jāлęHkajɒ/, päästelaevu /L api-лаivɒ/, tollilaevu /tulli-лаivɒ/, vahilaevu /L vaHti-лаivɒ, brandª-vaHt-лаivɒ/. Eriotstarbelistest laevadest tuntakse õppelaevu /L ęppi-лаivɒ/, traalereid /L traĺšikkɒ/, kalakutreid /L kūtəri/. Päästelaevade jõuallikas on erinev olnud eri aegadel, õppelaevad on enamasti ikka purjekad, traalerid on mootorlaevad, kalakutritel on nii mootor kui ka purjed.

5. Paatide ja laevade ehitus

5.1. Paadi kere. Merepaadid ehitatakse põhja- e. kölipuule /L, Lii, Jõg gilʹi, Lii pęhjɒ-pū/. Kölile on kinnitatud kana e. knii /Lii čākki/ abil vöörtääv /Lii võri-stēvi/ ja ahtertääv /Lii aHtęri-käpälä, käpälä/ Jõg perä-tammi ning puupulkade /Lii pū-pułkkɒ/ abil kaared /kāri/, mida harilikult oli 14:

> čākki,kęłmęZ kęhaz‿ęłłà čākki čīn. kassin aHtęrī-põłęz‿aHtęri-käpälä põł pannà gilʹìkà üHtè. kahęł põł pannà čīn. kāręD pannà pū-pułkàkà čīn gilʹìizę̀. nelʹtęiššęmęD kārtɒ vennèl onę /Lii/ ʹkana, kolmes kohas on kana kinni; siin ahtripool ahtertääv ots (pool) pannakse köliga kokku(ühte); kahelt poolt pannakse kinni; kaared pannakse puupulgaga kölisse kinni; 14 kaart on paadilʹ.

Täävidesse on tahutud valts /Lii gravi/, mille laius vastab paadilaia[8] paksusele. Valtsi pannakse laidade otsad:

> štēvisè kaivętà niku vako - gravi, ku paksu łaitɒ, nī kaivęta. kummɒsči põłęZ / Lii / ʹtäävisse raitakse nagu vagu - valts, kui paks on laid, nii raiutakse; kummalgi poolʹ.

Valtsi ülesanne on laiaotste varjamine ja kinnitamine; viimane on eriti oluline paadi ehitamise ajal, sest paat tuleb enne laiutada / L łaijęttà, Tsv łaďďętta/ ja siis alles kaaretada / L kārittà~kāręttà/. Selle järjekorra põhjuseks

---

[8]Et vadja keeles ei tehta vahet laua ja laia vahel, tõlgitakse vdj łaitɒ paadi puhul ʹlaidʹ, laeva puhul ʹlaudʹ.

on asjaolu, et köli ei suuda üksinda pidada kaari. Kaared kinnitatakse paadi sisse üheksa puupulgaga:

kāri pannà süämè pūpuлkàkà. jęka kāręл on ühesä puлkkà / Lii / 'kaar pannakse sisse puupulgaga; igal kaarel on üheksa pulka'.

Laidade vahed - saumad /L pāsu/, s.o. kahe kõrvuti oleva laia vahed ja karvid /L karvi/, s.o. kahe otsakuti oleva laia vahed-olid triivitud / Iinf. L konopoittà/.

Kaartest olid köli kõrvalt läbi puuritud ookriaugud /Lii vesi-hōkuri/, kust paati kogunenud vesi võis läbi joosta:

vesi-hōkuri, jot vesi čäizeis läpi vesi-hōkureissą. sis‿ku nęsaD venne üleZ, sis vesi nęizęB taka-pōлę, sis‿sāD ajjà vennes vesi poiz‿lipicàkà; nūD on pumpuD / Lii / 'ookriauk, et vesi käiks läbi ookriaukudest; siis kui tõstad paadi üles [vöörist], siis vesi läheb (tõuseb) tahapoole, siis saad paadist vee hauskariga ära ajada'. nüüd on pumbad'.

Paadi parda välisäärte kaitseks olid pardavitsad /Lii pertuzęD/. Pardavitsad pandi varem kuusejuurest, nüüd pannakse seitsmesentimeetrilisest plangust:

pertuzęD enne pantì kūsi-jūręssɔ, nūD лaŋkissɔ pannà, seice senttiɔ̨ paksu / Lii /.'

Parda tugevdamiseks pandi paadi ülemisele laiale äärelaud e. veeger /L, Lii parrɔs-pū/. Veegri külge kinnitati erilise paku - padja /Lii tulʹʹi-poduškɔ/ abil tullid /L, Lii tulliD, sg. nom. tulli, Lii ka tulli~tulʹʹi/:

parrôs-puis ęллa čīn tulli-poduškɔD, poduškoiz‿

ęлла tulliD. tulliD eñ ęltì kęik puizęD, nūt‿pannà rautôzęD / Lii / 'veegrites on kinni padjad, patjades on tullid; tullid enne olid kõik puust, nüüd pannakse raudsed'.

Paadi köli kaitseks kulumise vastu kividel ja randa tõmbamisel kinnitati köli alla paaditald /L pęhᵉja-šina, Lii tormɒZ/:

tormôs‿pannà sene perässä, štob‿ei seizeis gilʹʹiä 'paaditald pannakse selleparast, et ei sööks kiilu [läbi]'.

Põhjalaidade kaitseks olid sięʒ-vicaD / Lii /:

täl ęлла vēl sięʒ-vicaD, nelʹʹä ühez‿ärez‿i nelʹʹä tęizęл põлA. näväD oitɒvôD лaijà servì. niko čivikkoiZ, tämä sūB лaijɒt‿poiZ, a kasę on līvɒrantɒ, tämä roHkàp piεB / Lii / 'tal on veel sięʒ-vicaD, neli ühel pool ja neli teisel pool; nemad hoiavad laiaservi, sest kivikutes sööb laiad läbi, aga see on liivarand, see rohkem hoiab'.

Et laine või tuul ei kaadaks paati kummuli, kinnitati paadi maole /L, Lii mako/ liiglaid /Lii līkɒ-лaitɒ/. Paadi parraste kõrgendamiseks kasutati ruune e. varpeid /L lisobortto-лavvɒD/.

Paadi sees põhjaplangutuse peal on põhjalauad või rest /L rešo·tkɒ, Lii sлani/. Põhjalauad väldivad põhjaplangutuse kahjustamist paadisolijate poolt ja moodustavad ühtlasi tasase ja kuiva jalgealuse.

Paadi poordide vahele on kinnitatud pingid /Lii isuzлautɒ/.

Paadi esiotsa nimetatakse ninaks /L, Lii nenä/, vööriks /L, Lii võri/ või käilaks /L keuлɒ/, tagaosa ahtriks /L, Lii aHtęri~aHteri/.

5.2. Laeva kere. Laeva kere /L korpussi/ ehitus oleneb suurel määral laeva suurusest ja liigist.

Kõigil laevadel on köli või kiil /L, Lii, Jõg gilí/. Kiilu otstele on paigutatud vöörtääv /L võri-štēvi/ ja ahtertääv /L aHtęri-štēvi, Lii aHteri-stēveni/. Kiilu tagumine osa, millele ahtertääv toetub, on andur /L bošmukkɒ/. Laeva vöörtääv on kõver, ahtertääv aga sirge. Kiilu tugevdamiseks on kiilu peal jämedam pruss - kiilson /L pāligilí/. Kiilu peal täävide vahel on kaared /L, Lii, Tsv kāri/. Kaari katavad lauad /L лaitɒ/. Kahe kõrvuti oleva laua vahe on saum /L pāsu/, kahe otsakuti oleva laua vahe on karv /L karvi/. Laeva põhjaplangutus moodustab laeva põhja /L pęhęja~pęhjɒ/, küljeplangutus külje /L, Tsv čülči/. Laeva külje ülemine osa on poord /L borttɒ/. Vahel oli laeval ka liigparras /L falśbort/, mis oli kinnitatud poordi peale eriliste püstplankude /L tötti/ abil.

Laevad olid kas osaliselt või üleni kaetud tekiga /L, Lii täkki, Tsv pāлuB/. Tekk toetub piimidele /L, Tsv pīttɒ/. Teki äärmine plank, milles on tötiD või reelingupostid, on kantekk /L kant-täkki/. Vee ärajuhtimiseks tekilt olid kantekis piltsid e. piigardid /L špikatti/.

Laeva veekindluse tagamiseks on laeva keres veekindlad vaheseinad - šotid /L umpi-seinɒ/. Veekindlad olid peamiselt põikivaheseinad, pikivaheseinad /L väliseinɒ/ seda enamasti ei olnud. Kaubalaevadel oli veekindluse ja ühtlasi suurema tugevuse saavutamiseks sissepoole kaari ehitatud

teine poord /L sisi-borttɒ/ ja teine põhi /L sʌani/.

Aurulaeva keskel asus masinaruum /L mašina-rōmi/, kus oli masin /L mašina/, katlaruum /L kačegarkkɒ/, kus oli katel /L kattiʌa/. Keskel asus harilikult ka kambüüs /L kōkki, ka kūh^{u}ni/. Kambüüsis oli raudahi /pečkɒ/.

Kajutid /L kajutti/ jagunesid vöörikajutiteks /L võri-kajutti/ ja ahtrikajutiteks /L aHteri-kajutti/ vastavalt nende asukohale laeva ees- või tagaosas. Kajutit kutsuti ka ruhviks /L ruh^{u}vi/.

Ruumid, kuhu paigutati last, olid trümmid / L rōmi, Tsv rūmi/. Suurtel laevadel oli mitu tekki, resp. vahetekki /L väli-täkki/ ja selletõttu ka mitu trümmi, mida nimetati väli-rōmi / L / 'vahetrümm'. Siinkohal olgu tähendatud, et kõigis allakirjutanule tuntud keeltes on need trümmid nummerdatud. Mitme trümmiga laevad Laugal ei käinud, seepärast vadjalased sellist jaotustei tunne. Aurikutel oli veel söepunker /L buŋkkẹri~buŋkkeri, hīli-bunkkẹri/, kus hoiti kütust. Toiduvarusid hoiti ahterkantsis /L aHterkancci/. Vöörkantsis /L võri-kancci/ peeti purjelaevadel purjesid ja köisi. Avad tekilt tekialustesse ruumidesse suleti pääsluugiga, /tamburi-lūkki/.

Tekipealsetest ehitustest on laeval komandosild /L mostikkɒ/ ja roolikajut /ruĺa-kajutti/. Roolikajut asus purjelaevadel ahtris, aurikutel on see enamasti kesklaevas. Suuremateel laevadel oli ka gallioon /L nūžnikkɒ/, vadjalaste laevades seda ei olnud; gallioonil ülesandeid täitis rooliauk /L ruĺa-aukko/

Laevakere esimene osa on vöör /L, Lii võri, harvem L, Tsv nenä/ [9]. Rindlaeva, s.o. laeva vööripoolset osa, nime-

tatakse лaivъ-rintъ e. nenä-põli / L /, eestekki vastavalt nenäpõl-täkki / L /. Rindlaevale järgneb kesklaev /L čeHs-лaivъ/, sellele ahter e. looring /L, Lii aHtęri~aHteri, Tsv ahtęri, L aHtęri-põli/. Laeva ahtri tekiosa on ahterpiik /L aHterpīkki/. Nimetused võri, čéHs, aHtęri kantakse üle ka vastavas laevaosas asuvale rigile /rangoutpuudele, taglassele/. Laeva kere kõige paksem ǫumer koht on magu e. tohk /L aлusę̀ mako/.

Laeva poorde nimetatakse ahtri poolt vööri poole vaadates järgmiselt: parem e. tüürpoord on ęikà borttъ, vasem e. pakpoord on kura borttъ. Tuulte järgi eristatakse pealtuule poordi /L pāli-tūлę̀-borttъ/ ja alltuule poordi /L aлa-tūлę̀ borttъ/.

Paatide tõstmiseks tekile olid laeval taavetid /L sg. nom. krambaлkkъ/:

krambaлkaл nęsętà venettÄ täkil̄ / L / 'taavetitega tõstetakse paati tekile'.

Taavetites olid talid /L vennè tāli/, mis käisid üle plokkide ja kinnitati paadi otstesse.

5.3. Seisevtaglas. Purjepaatide ja -laevade seisevtaglase moodustavad taglaseosad, mis seisavad paigal kogu navigatsiooniperioodi esimesest juurdetaageldamisest lõpliku mahataageldamiseni ning mis ei jookse läbi plokkide. Seisevtaglas jaguneb omakorda rangoudiks ning rangouti toestavateks vantideks, parduunideks ja taakideks. Vahel mõistetakse seisevtaglase all ainult viimaseid; samuti on

---

[9] Ilmne viga on Tsv ahtęri 'käilas'(носовая часть корабля).

vadjalastel seisevtaglas /L paikallin snāsti/ ainuüksi rangouti toetavad otsad.

Rangoudi moodustavad taglase puitosad; vadjalaste seisukohalt rangout ei ole taglas /L tagлassi, L, Tsv snāsti/.

Paatidel oli rangoutpuudest mast /L, Lii, Tsv mašti/. Mast pandi läbi pingisse tehtud augu ja kinnitati köli peal asuva stepsi /Lii podušku/ külge:

> mašti...vennez‿on isuz-лautu. isuлavvuZ on aukko. a sīn gil'iz‿on tōžě podušku. siɛl tāz‿on aukko. i tämä kahez‿aukkoz‿on čīn / Lii / 'mast...paadis on pink; pingis on auk; aga siin kölis on ka steps; seal taas on auk; ja tema on kahes augus kinni'.

Olenevalt paadi konstruktsioonist oli masti külge kinnitatud kas pirkel e. spriit /L pirkkeli/ või poom /L, Lii, Tsv bōmi/ ja kahvel /L gāffuli, Lii gāffəli/. Pirkel on masti külge kinnitatud nn. poomihargiga:

> kassen ęccuz‿on niku rautūvôtku / Lii / 'siin otsas on nagu raudhark'.

Poom ja kahvel kinnitati masti külge poldi ja kaeluse /Lii kokku i petli/ abil:

> bōmi on tāZ...maštiz‿on kokku, a bōmiZ on petli / Lii / 'poom on taas...mastis on polt (konks), aga poomis on kaelus'; kase on gāffəli täl üllèl. tās‿kokaл̄ i petliī on čīn / Lii / 'see on kahvel siin ülal; taas on poldi ja kaelusega kinni'.

Poomi ots ulatus üle paadi ahtri:

> vīmeizet‿seili-vennèd‿mid‿ęltì meil, näil aHtęriz‿bōmi eli meträ pičepälle / Lii / 'viimsed purje-

paadid, mis meil olid, neil poom oli ahtrist meeter pikemale'.

Laevade rangout oli mitmekesisem: mast /L, Lii, Jõg mašti/, poom /L, Lii bōmi/, kahvel /L gāffɔli, Lii gāffəli/, raa /L rākɔ, Tsv rain, pukspriit /L bušpɔri, bušprīt, Lii bušmęri, Tsv bušpęri, bušpertti/.

Peamiseks rangoudi osaks on mast. Kasutatakse ühest puust, resp. jätkudeta maste /L šigari-mašti/ ja jätkatud, s.o. tengidega /L štoŋki, toŋki, Lii stoŋki/ maste. Tengid kinnitatakse mastide otsa saalingute /L sāliŋkɔ/ abil:

sāliŋgɔssa läheB štoŋki / L / 'saalingust läheb teng'.

Saalinguid kasutatakse veel vantide ja parduunide tugedena. Olenevalt taglasetüübist on mastis kas raad - keskkohaga masti kinnitatud rõhtsad palgid või poomid ja kahvlid. Poom ja kahvel kinnitatakse masti külge üht otsa pidi. Maste nimetatakse vastavalt nende asukohale laevas eesmastiks /L võri-mašti/, keskmastiks /L čeHsmašti/ ja tagamastiks /L aHtęri-mašti/. Suuruse järgi maste ei nimetatud. Ka ei sõitnud vadjalased suuremates kui kolmemastilistes laevades.

Rangout, mida kunagi maha ei taageldata, on pukspriit. Pukspriiti kinnitatakse kliivrivallid. Kolme / ja enama/ kliivri puhul on pukspriidile kinnitatud jätk - kliiverpoom, kuhu seotakse suur e. esimene kliiver. Kliiverpoomi kinnitamiseks on kliiverpoomi ja pukspriidi üleminekukohal martinpoom /L martì pū, martęngīkkɔ/, kust käib läbi martin- e. tamstaak /L martęnštākki/.

Saalingute kinnitusi ja teisi kohaliku tähtsusega raudosi rangoudil nimetatakse rautisteks /L būgeli/.

Rangoudi horisontaalsete osade otsi nimetatakse nokkadeks /L nokkɒ/, rangoudi ülemisi püstiseid otsi nimetatakse toppideks /L toppi/:

toppi on toŋgiZ / L / 'topp on tengis/,

rangoudi alumisi otsi, millega rangout kere või mõne muu rangoudiosa külge kinnitatakse, nimetatakse kandadeks /L kantɒ/.

Nagu öeldud, mõistavad vadjalased kinnistaglase all vante /L vanttɒ, Tsv vanī/ parduune /L fartoni/ ja staake /štākki/. Maste toetavad laeva pikitasapinnas staagid. Vöörist läheb eesmasti toppi toppstaak /L toppi-štākki/, kahe masti - groot- ja besaanmasti tengisid ühendab vahestaak /L väli-štākki/, ahtrist tagamasti toppi läheb ahterstaak /L aHtęri-štākki/. Pukspriiti toetavaid staake kutsuti kõiki vaterštākiD / L /:

bušpɒrì ęcassɒ võrilī tuллà cepaD vai siŋkkirosiD. näit kucutà vaterštākiD / L / 'pukspriidi otsast vööri tulevad ketid või tsinktrossid; neid kutsutakse vaterštākiD'.

Ilmselt on siin üldistunud vaaterstaagi nimetus. Purjede järgi staake ei nimetatud, nii on näit. kliiverstaak ainult štākki / L /. Vandid on pardalt saalingu alla kulgevad vaierid /L rautɒ-rossi, siŋkki-rossi, harvem vaijer/. Parduunid on vantidest peenemad vaierid, mis kulgevad üle saalingunokkade. Et vadjalaste laevad olid kuni ühe tengiga, algasid kõik parduunid mastitopis ja lõppesid poordis.

Vandid, samuti staagid kinnitatakse pardasse kousside /L kouššī/ abil. Kousi ja vandi vahele pannakse talrepid e. pingutid /L tarleppi/. Vantide ühendamiseks kousi või talre-

piga kasutatakse raudsekleid /L sekkeli/. Vandid püsivad mastis kiilude /L klīni/ abil:

> a vanttujen allo pannà klīniD maštì, jot vantoD eväD tulteiš alaZ. alalapōlę vanttà, siz vantoD evät tuę borttàssà. apanna tarleppìl borttà čīni. sīn on kouššì i bortà päl on kouššì. tarlepiD panna kouššijè čīn. kęlmęd-neĺĺä kęrtà vętętà läpi kouššìsso / L / 'aga vantide alla masti pannakse kiilud, et vandid ei tuleks alla; allapoole vanti, siis vandid ei tule poordini; aga talrepitega pannakse poordi kinni; siin on kouss ja poordi peal on kouss; talrepid pannakse koussidesse kinni; kolm-neli korda võetakse läbi kousäidest'.

Kunagi on tarvitatud ka köisvante /L rossi-vanttо/:

> rossi-vanttojо eñ ęli, a nüd ebę·lluD / L / 'köisvante enne oli, aga nüüd ei olnud'.

Vantidesse kinnitati ka tormiredelid /L tormi-trappu, štormо-trappu, tormi-turᵘvaZ, Tsv rihm-turvęZ/. Sõjalaevades olid kasutusel pulkadega tomiredelid /L škontteli/

> škontteli - kui štormо-trap̄, neppujękà, meil ęli krōnu-laivossa / L / 'škontteli - nagu tormiredel, pulkadega, meil oli kroonulaevas'.

5.4. Jooksevtaglas. Jooksevtaglase /L joHsęva snāsti/ kitsamas mõttes moodustavad kõik otsad /L ęccо/, s.o. kõik trossist taglaseosad, mida tarvitatakse rangoudi ja purjede käsitsemiseks. Sageli ühendatakse jooksevtaglase mõistega ka laeva purjevärk e. purjestik /L seili-snāsti/. Samuti hõlmab vadja-

lastel joksevtaglase mõiste ka purjevärki:

joHseva snāsti - seiliD, tāliD, škotaD / L /

'jooksevtaglas - purjed, talid (vallid), soodid'.

Sellegipärast on otstarbekam purjesid vaadelda eraldi.

Jooksevtaglas kitsamas mõttes e. köisvärk e. touvärk /L rih^{i}ma-snāsti/ koosneb mitmesugustest köitest ja nööridest. Varematel aegadel kasutati enamasti taimseid köisi. Köied /L, Lii rih^{i}ma, harva čöüsi, Tsv tšöüsi/ olid 1-5'' läbimõõduga ning jagunesid trossideks /L rossi/ ja kaabliteks /L kābelí/. Trosside säiged /L, Lii säikèD, sg. nom. säije, Tsv säiḱ/ käisid päripäeva, kaablid olid punutud vastupäeva:

rossi, kump on punottu päivä mukkà, a kābeĺi on vassà päivä punottŭ / L /

Otsad, mis on peenemad kui 1'', on nöörid /L, Lii nōrɒ/ e. liinid /L līni/.

Vertikaalselt jooksvaid otsi nimetatakse vallideks /L valli, fāлɒ/. Horisontaalselt jooksvaid otsi nimetatakse sootideks /škottɒ/, nendega muudetakse purjede asendit. Et vadjalaste laevad olid väikesed ja küllaltki lihtsa taageldusega, on liikuvtaglase osade nimetusi vähe.

Kahvelpurjed tõmmati juurde kahe valliga. Piikvall /L pīk-valli, nokkɒ-tāli/ on kinnitatud kahvli keskosasse, juur- e. klauvall /L kantɒ-tāli/ kahvli kanna külge. Kliivrid heisati kliivervalliga /L klīveri-valli, klīveri-fāлɒ/. Valle kasutati ka rangoudi käsitsemisel. Poomi noka tõstmisel tarvitatakse tirki e. topenanti, mille üks ots on kinnitatud poomi nokka ja teist otsa vahetult

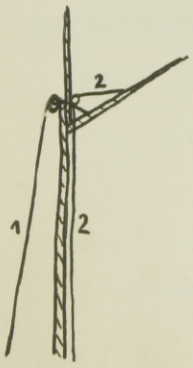

1-juurvall

2-piikvall

liigutatakse poomi tõstmiseks. Seda otsa nimetatakse tirkvalliks /L pirkki-valli~pirk̄-valli, dīrik̄-valli/. Vadja keeles on dīrik̄-valli hakanud tähistama üksnes ahtripoomi tirkvalle. Siinkohal olgu märgitud, et ahtripoomil on kaks tirkvalli, esimestel poomidel üks tirkvall:

pirkki-vallin nęsętà bōmiɒ üleZ. aHteri-bōmiñ on kaHs pirkki-vallia, a vōrbōmiz on üHs / L /.

Et kõik vallid jooksevad läbi plokkide, nimetatakse neid ka talideks /L tāli/:

tāliękà nęssà üleZ i лassà aлas seiliD/ L / 'talidega heisatakse ja lousatakse purjed'.

Plokke /L bлokki/ on ühe- ja kahesiivilisi /L üHs-škīvɒnę̄ bлokki ja kaHs-škīvɒnę̄ bлokki/. Plokk kinnitati taglasesse või rangouti haagi /L, Lii kokkɒ/ või kousi /L kouši/ abil. Taglasesse kinnitamisel võis plokil olla ka pöörel, et tross ei läheks krussi:

pōrü on bлokkìñ, jot̄ rossi ep purkɒjaisis epku menneis čikkɒrà / L / 'pöörel on plokkidel, et tross ei läheks keerust välja ega läheks krussi'.

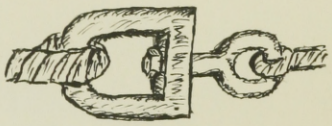

Pöörel

Soote vadjalased kõnes ei eristanud. Millegiparast on aga lousvalli soodiks nimetatud:

škota-rih^{i}ma, senèkà tęmmɒtà seiliɒ borttà / L / 'lousvall (soodinöör), sellega tõmmatakse purjesid poordi'.

Jooksevtaglase hulka kuuluvad veel plaguliinid /L fлakù līni/ ja lipuliin /Lfлākku-rih^{i}ma/.

Taglase otste ja plokkide kinnitamiseks kasutati mitmesuguseid puust ning rauast vahendeid.

Haagid /L, Lii kokkɒ/ on mitmesuguse kujuga raudkonsud, mille abil kinnitatakse plokid ja taglase otsad oma kohtadele. Kui taglases on kette, kasutatakse kettide ühendamiseks sekleid /L sekkeli/.

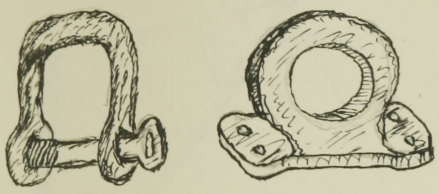

Sekkel ja kouss.

Trosside kinnitamiseks ning nende ühendamiseks haakidega kasutatakse kousse e. silmi. Otste kinnitamiseks kasutatakse veel knaape e. klampe /L лomppi, rautɒ-лomppi/, naagleid /L kīčkɒ/ ja pollareid /L pū-лomppi/. Knaabid olid rauast taotud ja poltidega /L, Lii boлtɒ/ tekisse või rangouti kinnitatud klambrid vallide kinnitamiseks:

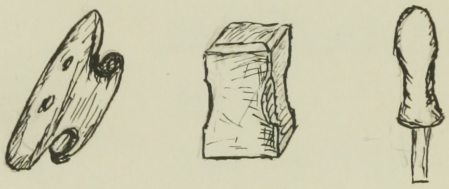

Knaap, pollar, naagel.

лomppi pannà kahęл boлtвл čīni/ L /.

Vadjalased ei erista klampi ja leevangi / leevang on klamp, kuhu kinnitatakse soot /:

лomppì škota pannà čīn / L / 'klampi pannakse soot kinni'.

Pollar on enamasti kandiline püstpruss tekil või mujal, mille külge kinnitati soodid ja muud otsad. Naagleid tarvitati vallide kinnitamiseks:

kīčkɒ̂D, ne pannà rosì ęcat‿čīni. pūs̄ i ravvässɒ / L / 'naaglid, need panevad trossi otsad kinni; puust ja rauast [on tehtud]'.

5.5. Purjed. Purjed /L, Lii, Jõg, Tsv seili, Tsv purję/ jagatakse põhi- ja tormipurjedeks /L tormi-seili/. Kujult ja rakenduselt jagatakse purjed raapurjedeks /L ęikàt_seiliD/, kahvel- ja spriitpurjedeks /L kossoseiliD/ ning kliivriteks /L, Lii, Jõg/klīveri/.

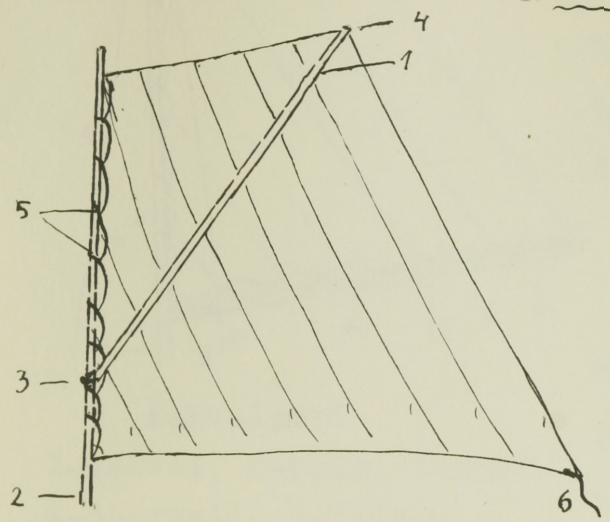

Spriitpuri.
1-pirkel, 2-mast, 3-poomihark, 4-haak, 5-raksinöörid, 6-soot.

Purjed on valmistatud purjeriidest /L seili-kaŋgɒZ/. Purjeriie oli linane:

seili-kaŋgɒz_linassɒ on kuottu. vennè seili eñ kuottì koton, aлussię eB, ain ęsęttì / L / 'purjeriie on linast kootud; paadi puri enne kooti kodus, laevade [purjed] ei, aina osteti'.

Purje servas oli liik /L līkki-rih^{i}ma, ~~Tsv rain~~/, mis kaitses purje serva rebenemise eest. Purjed soriti rangouti raksinööride /Lraksi-rih^{i}ma, privjāskɒ/:

raksi-rih^{i}mojękà pannà seiliD maštì ja bōmì čīn / L / 'raksinööridega pannakse purjed masti ja poomi kinni'.

Sorimise jaoks olid liikide taga servatud avad - lüüversid.

Lihtsaim ja ühtlasi kõige kergemini käsitsetav puri oli spriit e. pirgipuri /L vennè seili, L, Lii pirkkeli/.

Purjesid nimetatakse üldreeglina vastavalt nende asukohale. Erandiks on selles suhtes vaid raapurjed, mida üldse ei eristata. See on tingitud asjaolust, et raapurjesid kasu-

tati rannasõidulaevadel niivõrd harva ja ka siis vaid eesmastis, et nende eristamiseks praktiline vajadus puudus.

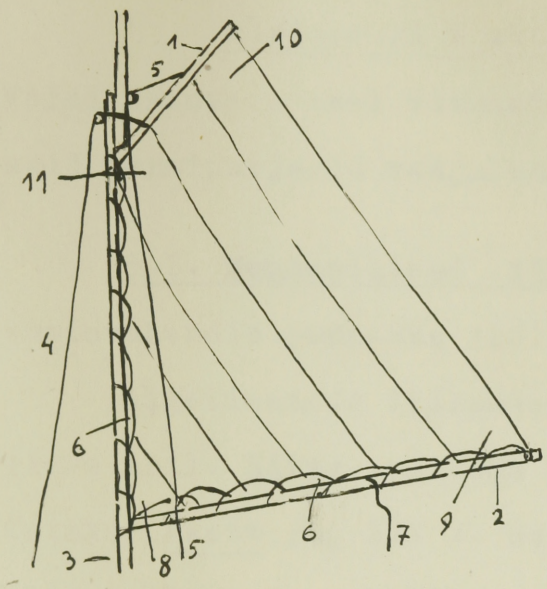

Kahvelpuri
1-kahvel, 2-poom, 3-mast, 4-juurvall, 5-piikvall, 6-raksinöörid, 7-soot, 8-halsinurk, 9-soodinurk, 10-piiginurk, 11-klaunurk

Kahvelpurjesid nimetatakse vastavalt mastile, kuhu nad kinnitatakse. Nii on eespuri võri-seili / L /, ahterpuri aHteri-seili / L / . Ahterpurje kutsutakse veel bōmi-seili:

aHteri-seiliä kucutà bōmi-seili / L /.

Kahvelpurje neljast nurgast on nimed kolmel. Masti ja poomi vaheline halsinurk on kantɒ-nurkkɒ / L /, soodinurk on bōmi-nurkkɒ / L /, kahvli noka juures asuv piiginurk on gāffɒli-nurkkɒ/ L /, klaunurga jaoks sōna puudub.

Kahveltaagelduse puhul masti toppi kinnitatavat purje nimetatakse topp-purjeks /L toppi-seili/ e. topsliks /L, Lii topseli/. Topsleid nimetatakse mastide järgi: võri-topseli, väli-topseli, aHteri-topseli / L /.

Kliivreid nimetati vastavalt nende järjestusele. Esimene kliiver oli esimein klīveri, teine kliiver oli tein klīveri ja kolmas kliiver oli kenmas klīveri e. takseli:

takseli, se eli keikkà sūrepi klīveri, se eli vīmin, liči maštia / L / 'takseli, see oli kõige suurem kliiver, see oli viimane, ligi masti'.

Kliiverpoomi kinnitatud kliivrit nimetati ka bōmi-klīveri / L /.

Tormipurjed /L tormi-seili/ olid vadjalaste laevades eespuri ja ahterpuri:

vūri-seili i aHtęri-seili on tormi-seili / L /.

Võidi kasutada veel viimast kliivrit /L takseli/. Spetsiaalseid tormipurjesid vadjalased ei tarvitanud.

5.6. Mehaanilised liikumisvahendid. Mehaanilised liikumisvahendid pannakse tööle kas inim- või masinatööga.

Algelisemaid liikumisvviise on veesõiduki tõukamine ridva abil. Ritva, millega veesõidukit edasi tõugati, nimetatakse šestɒ /L, Lii /. Selline liikumisviis on võimalik vaid vaikses ja rahulikus vees.

Välditamatuks liikumisviisiks on sõudmine aerude abil. Aerud /L,Lii, Jõg airo; Tsv air, sg. gen. airà~airò/ on ainukeseks liikumisvahendiks väiksemate veesõidukite puhul, olid hädavajalikud purjepaatides ja on obligatoorsed ka tänapäeva moodsaimates laevapaatides.

Aerud valmistati kuusepuust:

kūsI-pūssɒ on teHtü airoD. on kęikkà ḱerḱiäpi / Lii/ 'kuusepuust on aerud tehtud; on kõige kergem [puu]'.

Aeru osad olid: elmar /L ručkɒ, Lii airo-tūrä/, aeruvars /L leikɒ, sofkɒ/ ja aerulaba /Lii airo-лapjɒ/. Aerud kinnitusid tullidesse /L, Lii tulli~tulli~tulli, Tsv tulli, tuлk, venè pulik/. Tullid olid patjade /L, Lii poduškɒ/ abil kinnitatud veegritesse:

parrɒ̂s-puiZ ęллa čīn tulli-poduškɒD, poduškoiz ęллa tulliD / Lii /.

Tullide materjaliks on nüüd raud, varem tarvitati puutulle:

tulliD eñ ęltì kęik puizęD, nüt pannà rautɒ̂zęD /Lii/.

Aeru, millega sõuti priiates paadi ahtris, nimetati perä-airo e. juli-airo / L /.

Aeru, millega tüüriti paati /paadi tüüri üldse?/, nimetati ruĺa-airo.

Kaasaegseid auru- ja mootorlaevu paneb liikuma laevakruvi /L vinttɒ/ pöörlemine vees, Kruvi osadest teatakse telge /L vintà telči/ ja kruvitiibu /L vinttɒ-sīvɒD/.

5.7. Ankrud. Merenduses kasutatakse mitmesuguseid ankruid. Ka vadjalased tunnevad mitut eri suuruse ja eri otstarbega ankrut /L, Lii, Jõg, Tsv aŋkkuri/.

Peamiseks ankrutüübiks oli nn. admiraliteediankur.

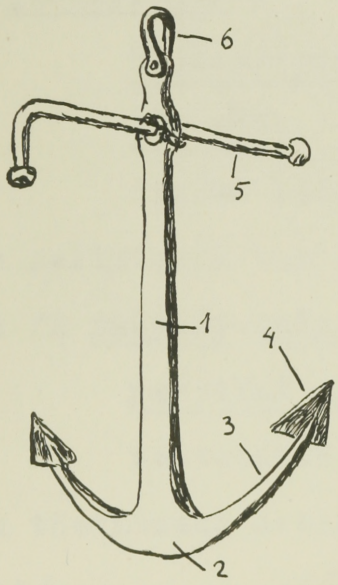

Admiraliteediankur 1-säär, 2-käär e. tald, 3-haru, 4-küüs, 5-tugi, 6-rõngas

Admiraliteediankru tähtsamad osad on säär /L stvoлa/, käär /L kantɒ/, harud /L лapaD, sg. nom. лapa; L KKK sarvęD, sg. nom. sarvi/, küüned e. käpad /L, Lii лāpɒD, sg. nom. лāpɒ/, tugi /L aŋkkerštokki, štokki/ ja rõngas /L ręŋgɒZ/. Ankru rõngasse kinnitati kett /L keti, aŋkkuricepa, Tsv aŋkkurì tsepa/. Ankru sisseheitmisel kinnitatakse ankru külge peenikese tugeva trossiga ankrupoi /L, Tsv aŋkkurì buju/:

aŋkkur‿ku лassà pęhę̄jà, sis‿pannà kaśsę̄ лappà... pannà hēno rossı, rosì ęccà pannà pūtükkŭ, sitä kucutà buju. ümmęrkęin. tämä kaunìл̄ krāzgattà / L / 'kui ankur lastakse põhja, siis pannakse siia harusse...pannakse peenike tross, trossi

otsa pannakse puutükk, seda kutsutakse poi; ümmargune; see värvitakse punasel [värvil]'.

Ankrud, eriti paadiankrud olid oma seppade tehtud:

aŋkkuriD pajaZ teHtì. mahzętti rublʼa kęлmčümmeD kopękkà, vīščümmeD kopekkà, nüd‿vīstęššęmęD rublʼà / Lii / 'ankrud pajas tehti, maksti rubla kolmkümmend kopikat, viiskümmend kopikat, nüüd viisteist rubla'.

Ankru hiivamisel pelitakse ankru saar klüüsi / L hljūsti/,kuna küüned surutakse vastu laeva keret. Et ankur ei rikuks kereplangutust, oli klüüs ümbritsetud metallkaitsega /L hljūsti-rautо/:

hljūsti-rautо - ümmärkęin, jot̄ eb‿rikkoiZ aлusęлt võripōлt / L / 'klüüsikaitse - ümmargune, et ei rikuks laeva vööripoolt'.

Ankru pelimiseks tarvitati kaubalaevadel enamasti rakspilli /L rašpiʼla~rašpiʼli/:

rašpiʼlaл̄ nęsętà ülez‿aŋkkuri / L / 'rakspilliga tõstetakse ankur üles'.

Ankru tõstmiseks aetakse peli ringi lükates hoobasid /L KKK anteli/:

antelid ęллā rautakepid minekā ajętā aŋkkuria üʼēZ / L KKK /'hoovad on raudkepid, millega aetakse ankrut üles'.

Rakspilli toetavad kahelt poolt špili-kęrvоD, mis on kinnitatud teki külge:

špili-kęrvоD, ne ęлla täkkis‿čīni / L /.

Üht rakspilli toe tippu, kus on haak /L gākki/ puulingu kinnitamiseks, nimetatakse bukseri / L /:

bukseri-rossi buksəriZ on čīn gākkiZ / L / 'puuling on kinni bukseri's haagis'.

Tormis, kui ankur ei pidanud, kasutati vahel surnud ankrut /L kōллu-aŋkkuri/. Surnud ankrul oli vint /L vinttɒ/, mille otsas oli rõngas /L rɛŋgɒZ/ ankruketi kinnitamiseks:

kōллu-aŋkkuri, tämä tuɛpa vrode vinttovoi, se merrè jāB. лaiv čäüB ümperi ku лassà. izze mēb‿maxxà / L / 'surnud ankur, see tuleb nagu vindiga, see jääb merre; laev käib ümber [ringi], kui [ankur] lastakse [sisse]; ise läheb maasse'.

Võrdlemisi sagedane oli tormiankru /L tormi-aŋkkuri/ kasutamine. Vadjalaste tormiankur oli lihtsa ehitusega - neljanurgeline nagu raapuri /L niku ɛikà seili/:

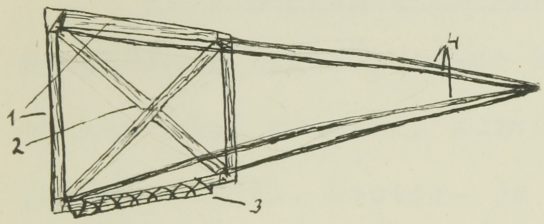

Tormiankur.
1-raam, 2-ristpuud,
3-raskus, 4-ankruotsad.

vah^{a}vad‿irrɛDon pantu. kaned rissi-pūD. siz‿лa-irtè on pantu pikkarain paino, tämä piɛb aŋkkuria kɛhaллà. rih^{i}maD nurkissɒ tuллà aлussɛ̀. tɛmmata hljūstìssɒ läpi. sis‿tämä kahɛščümmenessɒ satta metrassà лassà rossia. kase on irsiɛ̀ on ɛmmɛлtu čīni seili-kaŋgɒZ üHskɛrtɛnɛ̆ / L / 'kõvad palgid on pandud; need on ristpuud; siis alumisse palki on pandud väike raskus; see hoiab ankrut otse [vertikaalselt]; nurkadest tulevad köied alusesse; tõmmatakse klüüsidest läbi; siis lastakse trossi kahekümnest kuni saja meetrini; palkidesse on kinni õmmeldud ühekordne purjeriie'.

Tormiankru palkraam on ramkkɒ / L /, ankruotsad, s.o. köied,

mis ühendavad tormiankrut lavaga, on ottjaškɒD / L, sg. nom. ottjaškɒ/.

Laeva varpimiseks kasutatakse väikseid admiraliteeditüüpi ankruid, nn. varpankruid /L varppi-aŋkkuri/:

varppi-aŋkkuri kūsteišmet kiллoa. varppi-aŋkkuri ku piep čässìkà etezì temmɒta aлussɒ / L / 'varpankur [kaalub] 16 kilo; varpankur [on], kui peab alust käsitsi edasi tõmbama'.

Väiksemate vette kukkunud esemete otsimisel ja välja tragimisel tarvitatakse tragi /L koškɒ-aŋkkuri/:

koškă-aŋkkurikà ecità / L / 'tragiga otsitakse'.

Tragid on ilma toeta ja paljude harudega ankrud.

5.8. Roolimisvahendid. Purjesõidukite juhtimisel on peatähtsus õigel purjede kasutamisel; roolivahi tähelepanu on suunatud sellele, kuivõrd purjestus võimaldab laeval püsida kursil. Mootor- ja aurulaevadel on rool e. tüür seevastu põhiliseks juhtimisvahendiks.

Purjepaatide rooli nimetatakse ruĺa / L, Lii, Tsv/ või ruĺa-airo / Lii /. Roolipinn e. elmar on airo-tūrä / Lii/.

Laevade juhtimine toimub enamasti rooliratta e. rooli abil. Rooli /L ruĺa-vēro, šturvali/ pöörates pööratakse ühtlasi roolivõlli /L ruĺa-telči/ rumpelit /L ruĺa-rumppeli/ ja roolivõlli ühendava rooliketi /L ruĺá-keti/ abil. Roolivõlli alumises otsas on roolileht e. tüür /L ruĺa/. Roolivõll on kinnitatud ahtri külge roolisilmade /L ruĺa-petli/abil. Roolivõlli ülemine ots ulatub tekis oleva auguni /L ruĺa-aukko/

Rooliratas asub roolikajutis /L ruĺá-kajutti/. Rooliratta on kaheksa kodarat /L ruĺa-värttenä/. Ratast pööratakse kodaratega kohakuti olevatest pulkadest /L ruĺa-rūčkɒ/.

6. Dokumentatsioon ja lastid

6.1. Dokumentatsioon. Kõik laevad peavad olema kontrollitud ja liigitatud vastavalt nende omadustele. Laevu kontrolliv ja kontrollimise eest vastutav asutus on register /L regi·ster/:

> regi·ster, se kacoB лaivojъ, aлussia, sāpko лassa aлussì seilamà / L / 'register see vaatab laevu, aluseid, kas saab aluseid lasta seilama'.

Kaubalaevade dokumentatsiooni moodustavad logiraamat e. navigatsioonižurnaal e. laevapäevik /L aлusę̀ pāčirjъ/ ja prahikiri e. konossement /L konosamentti/. Laevapäeviku pidamine on kaasajal kohustuslik laevadele, mille suurus on üle 20 brutoregistertonni; sellesse tehakse sissekanded laeva tegevuse ja olukorra kohta:

> koko päivä tū čirjotętà / L / 'kogu päeva töö kirjutatakse'.

Samuti märgitakse sinna meeskonna isiklik koosseis ja meeste mahamaksmised. Siinkohal olgu märgitud, et sügiseti maksti kõik mehed maha /L annъtti roššattu/. Prahikirja kantakse andmed laeva lasti kohta:

> čirjotętà, millein onę лasti, kui paĺĺo лastia, kussъ on лaitъttu лasti, kuhę mēb_лasti / L / 'kirjutatakse, milline on last, kui palju on lasti, kus last on laaditud, kuhu last läheb'.

6.2. Lastid. Laeva lastiks nimetatakse kaupa /L tavari/, mida laev kuhugi veab. Last /L лasti/ jaguneb vastavalt paigutamiskohale trümmilastiks /L rōmi-лasti/ ja tekilastiks /L täkki-лasti e. karavana/. Olenevalt sellest, kas last asub laeva vööripoolses või ahtripoolses osas, nimetatakse seda vöörilastiks või ahtrilastiks /L võri-лasti i aHtęr-лasti/.

Tekilastiks võib olla kaup, mis ei karda märgumist:

täkki-лasti - mikä ep‿pelčä vettp̄. täkki-лasti pantì čīn cepojèkà i siŋkki-rosìkà. täkil ep‿sā väittä, ku rōmiz‿ebē· лastiạ. mēb‿ümpäri / L / 'tekilast, mis ei karda vett, tekilast pandi kinni kettidega ja vaieriga, tekil ei saa vedada, kui trümmis pole lasti'.

Laeva sõiduomadused sõltuvad suurel määral tema lastimisest:

rōmis‿ku on raŋkkä лasti, a[täkil on kerkiε лasti, siz‿on üvä seiлata / L / 'kui trümmis on raske last ja tekil on kerge last, siis on hea seilata'.

Tühjale või kerges lastis laevale võetakse seetõttu tarbetu lisakoorem, mida nimetatakse ballastiks /L ba·лasti/.

Iga laev maksab sadamas lõivu riigile, millele sadam kuulub. Maks oleneb laeva lastist; maksu nimetatakse sadamamaksuks /L porttu-maHsu/:

porttu-mahzuD, se mahzętti лastissä, mitä лastiạ, kui palī'o лastiạ. лastì mukkà. vętęttì eñ·aikà / L / 'sadamamaksud, need maksti lastist - mis last, kui palju lasti; lasti järgi, võeti varemal ajal'.

Maksu võeti laeva puhta e. netoregistermahu järgi,

mida mõõdeti registertonnides /L registrʊtonnʊ/. Registertonni suurus on 100 inglise kuupjalga e. 2,8315m^3:

registrătonnʊ on sata merè jaлkà / L /.

Laeva lasti tegelikku kaalu mõõdeti lastitonnides /L лastitonni/, mille suurus Venemaal oli 62 puuda; praegu on lastitonni suurus 1000 kilogrammi:

лasti-tonni - kūščümmet‿kaHs pūtà, nūd‿on tuhatta kiллoa / L /.

Last, mida veeti salaja, oli salakaup /L kandrabantti/.

7. Tööd

7.1. Paadi- ja laevaehitus. Nii paadid kui ka laevad ehitati vanasti iseõppinud meistrite poolt. Soodsaks laevaehituspaigaks oli ka Lauga jõe rand.

Laevameistreid leidus ka vadjalaste seas. Vadja laevameistrid tegid siiski vaid väikesi laevu ja nõudmise korral ka paate:

> meije čüläz‿eli kaHs aлuz-mästęrią. čevväittä teHtì aлussiɒ. taлvęл meccà leikɒttì i veitettì jęgę̀ ärè. petäjä ja kūsi-pū panti giłłissi. giłłipū piti ęллă jūrę̀kà. jūri pantì aHtęri-pōлę̀, etti tuллęis vahvɒ̂pi aHtęri. maštit‿tōže teHtì kūzęs i petäjäs, no roHkɒp‿teHtì petäjässɒ. ne piti ęллă kęvaš pičäD ja ęikàt‿pūD / L / 'meie külas elas kaks laevameistrit; kevadeti tehti aluseid; talvel lõigati metsa ja veeti jõe äärde; männi- ja kuusepuu pandi kiiluks; kiilupuu pidi olema juurega; juur pandi ahtripoole, et tuleks tugevam ahter; mastid tehti kuusest ja männist, aga rohkem tehti männist; need pidid olema kõvasti pikad ja sirged puud'.

Väikeste sõudepaatideetegemine ei nõudnud erilist oskust ja need tehti valmis omal jõul. Purjepaate valmistasid aga meistrid:

> лūca mēs‿teči seili-venneit. kahę̀ vełłessè ęltì: gauriл peťàkà. izze avitimmɒ̂. teHti i taлvęл̄, a

vähä teHtì, a čezäl roHkôp teHtì. meil roHkop čäütì süčüzül merellÄ. čezäl vähä. enne mahzôttì, ęmaZ čülaz‿ęltì ęssajɔD. mū izze mahzimmɔ neľčümmed‿rubľa. seicè päivä meni aikà. meit‿ęli vījje i māstęri kūvvęiZ. a kęik ęli vaʌmis‿tōtu, kāręd‿ i pęhjôpūD i ʌaijęD. petäjä-pūasɔ, kęik‿petäjäpū ęli läpi. herrà dāčaš piti sāvvɔ, ęsa herraʌt, vargassô, čen kui. tapazimmô taʌvęʌ̄ tūmà, tapazimmô i čezäl / Lii / 'Luutsa mees tegi purjepaate; kahe venna olid: Gauril Petjaga; ise aitasime; tehti ka talvel, aga vähe tehti, aga suvel rohkem tehti; meil käidi rohkem sügisel merel; suvel vähe; enne maksti; omas külas olid ostjad; me ise maksime nelikümmend rubla; seitse päeva läks aega; meid oli viis ja meister kuues; aga kõik oli valmis toodud, kaared ja põhjapuud ja laiad; männipuust, kõik oli läbi mänd; härra häärberist (suvilast) pidi saama, osta härralt, varasta, kes kuidas; juhtusime talvel tooma, juhtusime ka suvel'.

Paadilauad saeti käsitsi:

se enne sahattì čäellä, üHs üllàl, tęin aʌʌàʌ̄, kaHs metriɔ ęltì sahat‿pičäD. šnurkkà mū. koko taʌvę̀ kuivi, kūs kūtɔ/ Lii / 'see enne saeti käsitsi, üks üleval, teine all, kaks meetrit olid saed pikad, nööri mööda, kogu talve kuivas, kuus kuud'.

Ise valmistati ka naelad:

mü ępęz-nagʌoš takozimmɔ neitä nagʌojɔ venneitɔ

vartę / Lii / 'me tagusime kabjanaeltest neid naelu paatide tarvis'.

Paadi triivimiseks tarvitati mingit kraavides kasvavat sammalt või samblikku:

a sammaлę panimmɒ, vesi-sammaлę, kanavoiš kaivoimmɒ. tämä nī venüB ja on pehᵉmiä. tämä eb‿ märkene / Lii / 'aga sammalt panime, vesi-sammaлę, kraavidest kaevasime, see nii venib ja on pehme; see ei vetti'.

Paadi ehitamine toimub sellises järjestuses, nagu on eespool kirjeldatud /vrd. §5.1./.

Laeva ehitamiseks kulus märksa rohkem aega ja tööd. Ühtlasi oli selleks tarvis kohta, kus sai laeva võrdlemisi väikese vaevaga vette lasta.

Kohta, kus laevu ehitatakse, nimetatakse verfiks /L verffi/:

verffi, kuza лaivoi teхxä, meil kucutà verffi / L /.

Laev ehitati staaplite /L štāppeli/ peale. Staaplid olid erilised rakked /L kletkɒ/:

štāppeli, se on kletkɒD teHtü, sene pāl‿pannà giľi, senè pāl aлgętà aлussɒ tehä / L / 'staapel, see on rakked tehtud, selle peale pannakse kiil, selle peale hakatakse alust tegema'.

Kui kiil oli kohal, raiuti täävid, kaaretati /L kārittà~ kāręttà/, laiutati /L лaiję̄ttà, Tsv лaďďętta/ ja triiviti /L konopoittà/ laev:

kāręteettu aлuZ, on kāręD pantu. лaiv on kāritęttu, panna лavvɒD. лaiv лaiję̄tõttu, siz‿лaijà väliD ja лaijà ęcaD tęrvà paklìkà konopoitɒtà / L / 'kaare-

tatud alus, on pandud kaared; laev on kaaretatud, pannakse lauad; laev on laiutatud, siis triivitakse tõrvatakkudega lauavahed (saumad) ja lauaotsad (karvid)'.

Lauad tuli painutada vastavalt laeva või paadi kere kumerusele. Selleks hautati laudu selleks ehitatud kummis:

parnikkɒ, kuza avvotõttì ʌautà, jot̄ parõpęssi painuis. parnikkă ęli ʌavvas̄, nelʹlä-nurkkinɒ. aʌ̄ ęli pāru-kattiʌa. kattiʌassă meni - tõže pūtruba ęli teHtü. kattiʌaZ vesi čihu, pāru meni parnikkà. parnik̄ piti ęʌʌă vahᵃva, jot̄ eb menneis̄ pāru läpi. ʌauta ęli vaʌmiz vesettü, kui vętęttì parnikõssɒ poiZ, variʌtà pantì paikaʌ̄ kārię̄ pāl / L / 'kumm, kus hautati lauda, et paremini painduks; kumm oli lauast, nelinurkne; all oli aurukatel; katlast läks - kah puutoru oli tehtud; katlas kees vesi, aur läks kummi; kumm pidi olema tugev, et aur ei läheks läbi; laud oli valmis tehtud (vestetud); kui võeti kummist ära, soojalt pandi paigale kaarte peale'.

Laeva parrastamise kohta tarvitati sõna kęrkęnoittà / L /:

kęrkęnoitɒtà aʌussă / L / 'parrastatakse alust'.

Parrastamine iseenesest ei erine laiutamisest.

Kui laeva kere oli valmis, taageldati /L snāsittà, panna tagʌassi/ laev osaliselt - asetati paigale pukspriit ja kliiverpoom.

Laeva vettelaskmiseks sillutati laevale tee palkidega /L, Tsv slega/:

alusenalle on pantu slegaD - irreD - rissi alussu. sīs kucutà väččiä. pannà rainuD, pūssu irreD ellà, neĺĺä vai vītè paikkà / L / 'aluse alla on pandud slegaD -palgid - risti alust; siis kutsutakse rahvast; pannakse rainuD - puust palgid (latid) - nelja või viide paika'.

Laeva vettelaskmine toimus inimjõul. Selleks olid mainitud rainuD, s.o. latid, mille abil laeva tõugati, ja manteltalid /L manttęli, manttęli-tāli/, mis käisid ümber laeva ahtri ja mille abil laeva tõmmati vette:

siz rainojè pannà rosiD. siz väč vętab rossìssu čīni. paĺĺo väččiä - neĺčümmeD ja vīsčümmeD eńčiä i sis toukûtà vettè / L / 'siis pannakse rainudesse trossid; siis rahvas võtab trossidest kinni; palju rahvast - nelikümmend-viiskümmend hinge ja siis tõugatakse vette'.

Kui laev oli juba vee piiril, kasutati talisid ning võeti appi ankrud.

Järgnevalt viidi lõpule laeva taageldamine ja merevalmis seadmine.

7.2. Taglasetööd. Taglasetöödeks nimetatakse töid laeval, mis on seotud touvärgiga /L rih^{i}ma-snāsti/ ja ka purjevärgiga /L seili-snāsti/.

Taglasetööde keerukus sõltub laeva taageldusest. Et vadjalaste laevad olid küllaltki lihtsa konstruktsiooniga, olid ka taglasetööd võrdlemisi lihtsad. Samuti pole vastavaalane sõnavara kuigi rikkalik.

Mittetarvitatavad trossid ja vaierid on puhis /L buhiñ,

Üheks taglasetööde liigiks on sõlmede tegemine. Sõlmedest olid tarvitatavamad veebling e. seasõrg /L siga-sorkkɒ/, paalisõlm /L veto-sǫлmi/, kalamehesõlm /L, Tsv umpi-sǫлmi/, rehvisõlm /L rehᵉvi-sǫлmi/, jätku- e. soodisõlm /L škota-sǫлmi/, pentsliga aas /L kaлa-sǫлmi/, surmasõlm /L meri-sǫлmi/. Seasõrga kasutatakse otsa kinnitamiseks vaia või jäiga trossi külge:

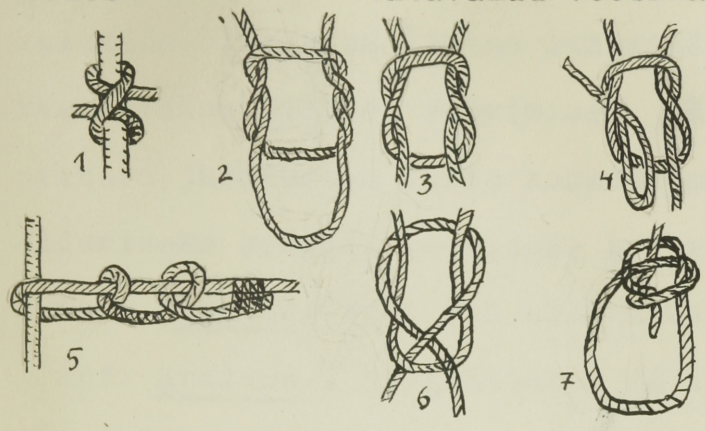

Sõlmed.
1-seasõrg, 2-paalisõlm, 3-kalamehesõlm, 4-rehvisõlm, 5-pentsliga aas, 6-jätkusõlm, 7-surmasõlm.

> ku vanttujè pannà rihⁱma-trapuD, vanttujè pannà rihⁱma sigà sorkkìл (~ sorkɒ̂л) čini. sigà sorkēb‿liugu / L / 'kui vantidesse pannakse köisredelid, pannakse [redeli] köis vantidesse ~~/vandisse/~~ seasõrgadega (~-sõraga) kinni; seasõrg ei liugle'.

Paalisõlme abil saadakse silmus, mis ei jookse kokku; samuti ei jookse kokku pentsliga aas ja surmasõlm. Surmasõlme tarvitatakse seetõttu pootsmantooli /L isutuz-лautɒ/ asemel inimese tõstmiseks masti otsa. Kalamehesõlme kasutatakse kahe ühejämeduse otsa kokkusidumiseks:

> umpi-sǫлmi, kumpà et‿sā veittà poiZ, a piɛp‿pāssă. kaHs ǫccà pannà čīni / L / 'kalamehesõlm, mida sa ei saa lahti vedada, vaid tuleb [lahti] päästa'.

umpi-sęлmi võib tähendada ka igasugust umbsõlme, resp. sasisõlme, mida pole kerge lahti päästa. Rehvisõlme eristab kalamehesõlmest ta lihtne lahtipäästetavus, mistõttu seda kasutatakse purjede rehvimisel. Jätkusõlme tarvitatakse erineva jämedusega otste kokkusidumiseks või soodiotsa sidumiseks koussi. Tarviduse korral sõlmi lousatakse /L I inf. лouzɒtɒ/ või, kui sõlm annab järele /L sęлmi antìB, I inf. antìssɒ/, pingutatakse /L I inf. tiukɒtɒ/.

Kahe otsa püsivaks ühendamiseks ja püsiva ou (silmuse) tegemiseks tuleb trosse pleissida /L picatɒ/. Pleissimisi /L piccàmin/ on kahesuguseid: pleisid /L picukki/ võivad olla lühikesed ja pikad. Lühikest pleissi /L prosto picukki/ kasutatakse siis, kui tross võib olla pleissimise kohalt jämedam; sel puhul pleisitakse kokku kõik säiged:

prosto picukki - pannà säikèD vastikkò / L /.

Pika pleisi /L лęnkɒ-picukki/ puhul jääb tross pleisi kohalt samajämeduseks. Selleks eemaldatakse ühelt pleisitavalt otsalt üks säie pleisi pikkuselt, teisele otsale jäetakse üks säie pleisi pikkuselt (kui on kolmesäigeline tross):

лęnkɒ-picukki - üHs säije vętętà poiZ, tęin pannà pālè / L /.

Et trossi otsad ei hargneks, tuleb nad markida /L markɒtɒ/. Selleks pannakse trossi otsale ümber purjeniidist mark /L markkɒ/:

markkɒ - ęčuku pannà čīni, mikä pannà pāle / L /.

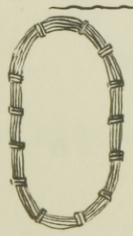

Tropp.

Trossist valmistatud rõngast nimetatakse tropiks /L štroppi/. Vanasti, kui polnud rautatud plokke, plokid tropistati:

nät‿ku kasę on влokki, siZ ümper влokkią onę siŋkki vai rossi, sitä kucutà štroppi. ęccaz‿on kouššі vai kokkъ, kussă pannà влokkią čīni / L / 'näed, kui see on plokk, siis ümber ploki on vaier või tross, seda kutsutakse tropp; otsas on kouss või haak, kust plokki kinni pannakse'.

Taglasetööde hulka kuulub ka svaabrade ja viskeliinide valmistamine. Svaaber valmistatakse vana (kanep-) trossi säietest:

švābrъ, senèkà pessà tākkią, teHtü on rosissъ / L / 'svaaber, sellega pestakse tekki, trossist on tehtud'.

Viskeliine kasutatakse kinnitusotste üleandmiseks rannale või teisele laevale. Viskeliini tähistamiseks vadja keeles oma sõna ei ole.

Tööriistadest kasutati taglasetöödel musklit, mitmesuguseid malspiike ja purjenõelu.

Musklit /L muškъli/ tarvitati väga mitmesugusteks töödeks:

muškъli ęli pūvasar, senèkà lūti i jātă i konopoitъttì aлussiõ. näil muškъliл ęltì męлępiz‿ęcciz‿rautõ-rę̄ŋkàD / L / 'muskel oli puuvasar, sellega löödi ka jääd ja triiviti aluseid; neil musklitel olid mõlemas otsas raudrõngad'.

Malspiike /L zvaikъ/ kasutati sõlmede lahtipäästmisel, pleissimisel:

zvaikъ, se on rautъnę, aлa-ęccA on terävä i kovera, ülä-ęccA on tülppă, ülä-ęccə̂z‿on aukko, sīt ripusętà seinà / L / 'malspiik, see on rauast,

alumine ots on terav ja kõver, ülemine ots on tömp, ülemises otsas on auk, siit riputatakse [malspiik] seinale'.

Purjenõeltega /L seili-nigлɒ/ õmmeldi kokku purjeriideid, paigati purjesid, töödeldi mitmesuguseid trosse. Need olid suured teravikust keskpaigani kolmetahulised nõelad:

seili-nigлɒл̃ nenä-põl on paksupi, kęлminurkkinə̂. kahęsa santimetrì / L / 'purjenõelal terapool on paksem, kolmenurgeline, kaheksa sentimeetrit [pikk].

Tuntakse ka purjenõela üht erikuju, millega purjesid liigitakse /L I inf. līkkìssɒ̣/, nn. liikimisnõela /L līkki-nigлɒ/:

līkki-nigлă on sama, a sūrə̂pi. čümme-kaHstęiššumęD santimetrì'.

Purjede töötlemisel tarvitatakse purjeniiti /L seili-лęnkɒ, seili-rih^{i}ma/:

seili-rih^{i}maл paikɒttì ja ęmmęltì / L / 'purjeniidiga paigati ja õmmeldi'.

7.3. Muud tööd. Taglasetöödeta pole mõeldav purjelaeva k korrasolek. Siiski tuleb meremeestel sooritada igapäevases elus veel rida teisigi töid. Alljärgnevalt esitatakse mõned tähtsamad tööd.

Möödapääsmatuks tööks on sõudmine /Tsv sęuto/. Sõuda /L, Lii soutà, Tsv sęutoa, airoa/ tuleb kõiki väiksemaid paate. Vahel paati priiatakse /L julittà, I inf. julita/, sõutakse ahtris ühe aeruga:

ühel airoл ku venettă ajętà etèZ, sitä jutęллà julittà. miɛ julin, julizin / L / 'kui paati

aetakse ühel aerul edasi, üteldakse, et priiatakse; mina priigan, priigasin'.

Mees, kes sõuab, on sõudja /L soutɒjɒ, Tsv sęutoję, airoję/.

Enne mereleminekut tuleb laev klaarida / L лārɒtɒ/, s.o. merevalmis seada. Kui laev on merevalmis, võib tõsta purjed /L nęssà seiliD/ ja hiivata ankur /L nęssà aŋkkuri, Tsv škīvęt/. Seejärel tuli ankur ~~lahti~~ sekeldada ja sorida /L panna aŋkkuri borttà čīni/. Ankru sekeldamine seisnes erilise sekli /L toppɒri/ panemises ankruketi lülisse, et ankrukett ei pääseks jooksma.

Merel töötab samaaegselt vaid osa meeskonnast, kelle vahikord /L vaHti/ juhtub olema. Vaht /L vaHti, Tsv vahti/ jaguneb vastavalt ülesannetele tekivahiks /L tākki-vaHti/, roolivahiks /L ruĺa-vaHti/ ja trümmivahiks /L rōmi-vaHti/. Vahikordadest eristatakse öist vahikorda /L ū-vaHti/.

Vahivahetus /L vaiHto/ toimus iga nelja tunni tagant:

üli neĺĺä tunnì vaję̄лtęttì vaHti / L /.

Vabavahis olemise kohta öeldi ęллa лouzattu vahissɒ / L / 'olla lousatud vahist'. Vahivahetus ja aeg laeval on omavahel kooskõlastatud. Laeval lüüakse iga tunnimjärel klaasi /L lūvvà gлāzì/:

gлāzì lüvvà: üHs, kaHs, kęлmęD, neĺĺä gлāzią. üli neĺĺä tunnì ain mūttìB. vaHti lūB - tākki-vaHti / L / 'klaasi lüüakse: üks, kaks, kolm. neli klaasi; üle nelja tunni aina muutub; vaht lööb - tekivaht'.

Klaasi lüüakse paarislöökidega:

kaHstęiššumęD tunnia lüvvä neĺĺä parrią, kęлmęt-

tęiššumęt‿tunnia lūvvä üHs pari, neʼtęiššumęD tunnia kaHs parria, vīstęiššumęt‿tunnia kęʌmęt‿parrią, kūstęiššumęt‿tunnia tāZ lūvvä neʼlʼä parrią / L / 'kell kaksteist lüüakse neli paarislööki, kell kolmteist lüüakse üks paarislöök, kell neliteist - kaks paarislööki, kell viisteist-kolm paarislööki, kell kuusteist lüüakse taas neli paarislööki'.

Tekivahil tuli teostada korrastustöid ja seada taglast. Töödest taglases tuli tekivahil teha järgmised: rehvida purjesid /L rehᵉviä, panna rihⁱvì, tiukɔtɔ seili/, lousata purjesid /L ʌouzɔtɔ seiliä/, lisada purjesid /lizätä seiliä/, vähendada purjesid /iʌata seiliD, vętta seiliä vähepässi/. Purje rehvimine seisneb purjepinna vähendamises. See toimus erinevate purjede puhul erinevalt. Kahvelpurje rehviti järgmiselt:

seil piɛb rehᵉvissä bōmì pāllɔ -kokaš tęmpàD poiz‿bōmi, sīz‿vānəD ümperikkòa bōmì pāle, sis‿tämä rehᵉvaB seilì / Lii / 'puri tuleb rehvida poomi peale - tõmbad poomi haagist ära, siis keerad ümber poomi [purje], siis see rehvib purje'.

Tarviduse korral pidi tekivaht katma purjed:

seili katęta čehʌɔ̂jękà vai vihⁱma-brezentti kucuttì. tõže onę öljüttŭ vai tęrvɔttu / L / 'puri kaetakse seilkoiga; kah on õlitatud või tõrvatud'.

Tekivahil tuli ka laev pilsiveest lentsiks ajada /L ajjà länccüssà/. Laevadel toimus see pumba /L,Lii pumppu/ abil.

Pumbati käsitsi või aurujõul:

čäekà i pārukà sāb‿ajjà / L /.

Purjelaevade pumbad töötasid inimjõul: Pump oli puust:

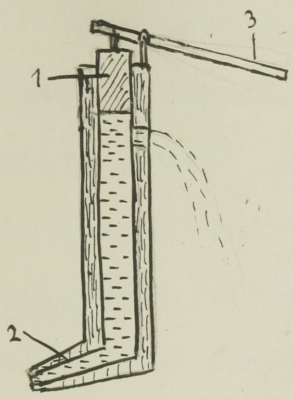

Pump.
1-keppi, 2-toru,
3-käepide.

paksu irsi. on teHtü sūr aukko läpi. kasse teççà keppi. vesi nęizęB i mēb‿vällà / L / 'jäme palk; suur auk on tehtud läbi; siia tehakse kepp; vesi tõuseb ja läheb välja'.

Vesi pääseb toru /L poršńa/ kaudu pumbasse. Pumpamine toimub käepidemest /L ručkɒ/.

Paati tühjendatakse veest viskama e. hauskariga /L, Lii, Jõg lipiccɒ/. Viskam oli puust, et ta ujuks:

lipiccą āvaš ili lepäš kaivôttì. miɛ izze tapazin tečemà, vīs rubľà mahzęttì / LiiL/ 'viskam õõnestati haavast või lepast; mina ise juhtusin tegema, viis rubla maksti'.

Roolivahi ülesandeks oli pidada rooli /L pittà ruľľà/.

Trümmivaht on aurulaevadel:

rōmi-vahiZ ęллà kačegārɒD - lämmittɒjäD / L / 'trümmivahis on kütjad'.

Vanasti oli madruseid löödud piitsaga /L лaivɒ-pľotkɒ/:

лaivă-pľotkă -senèkà lūtì matrossiɒ. paksu ęccă i hoikkɒ ęccă / L / 'piits - sellega löödi madruseid; jäme ots ja peenike ots [olid]'.

Kogu meeskonna ühistööd nimetatakse avraaltööks /L a·vraл/:

a·vraл - üHtein tū, se ęллa kęīk tūZ / L /.

Avraaltöödeks olid laeva juurdetaageldamine enne mereleminekut, mahataageldamine, tormi- ja avariitööd, mõnikord ka lastimine ja lossimine.

Kui laev jäi ankrusse /L jäi aṇkkuri pāl seisomà/, tuli ta lahti taageldada /L vẹtta tagʌassi poiZ/. Sildumise puhul asetati poordi ja silla vahele vendrid /L vänteri/. Vendrid olid kas korkvendrid /L propkɒ-vänteri/ või puuvendrid /L pū-vänteri/ e. viilarid /L vīʌɒri, vīʌɒri-ʌautɒ/. Ühtlasi kinnitati laev kinnitusotstega /L bi·čofkɒ, L KKK priṣʌ, Tsv betšofk/ randumissillal /L seinɒ/ olevatesse pollaritesse /L kneHtɒ/. Laevalt maale lastakse maabumissild /L mostikkɒ/.

Laev tuli lossida /L purkà/ ja lastida /L ʌassɒtɒ/ harilikult meeskonna jõududega. Kui laev oli halvasti lastitud, nii et sõidu ajal tekkisid diferendid vm., tuli lasti merel stoovida /L mukoittà/. Raskemate asjade tõstmisel või seadmisel kasutati antspakki /L anšpukki/:

> meil onẹ mān ʌoma, merel anšpukki. aʌussẹz ẹli ravvassă / L / 'meil maal on kang, merel on antspak, aluses oli rauast'.

Vees olevate esemete haalamiseks tarvitati pootshaaki /L, Lii bag^{a}ra/.

Seisuaegadel kohendati laeva ja kuivatati purjesid. Kuivad purjed seoti kokku pakiks /L seili-kīppɒ/. Laeva pesemine toimus svaabrade /L švābrɒ/ abil, vana värvi ja tõrva kraabiti ära kraapide /L skrapkɒ/ abil:

> skrapkɒD, neijèkà puhasẹtà vannà krāskà i vannà tẹr^{e}và. rautazẹD, teräv ẹc̄ / L / 'kraabid, nendega puhastatakse vana värvi ja vana tõrva, raudsed, terav ots'.

Sageli tuli teha väiksemaid või suuremaid remonttöid. Suuremaid purjelaevu ja aurikuid dokiti. Lauga jõe ligiduses dokki /L parahoda-dōkki/ ei olnud. Küll olid aga Peterburis ujuvdokid /L vesi-dōkki/ ja Kroonlinnas oli kuivdokk /L kuivɒ dōkki/:

vesi-dōkiD, ned‿ęллà petteriZ. krōnštatiZ ęltì kuivɒd‿dōkiD / L /.

Et väiksemaid laevu ei dokita, tuli nende puhul kasutada kiilhaalamist /L каллàmin/. Selleks tuli laev aalida silda /L tęmmɒtɒ liči seinä/, kinnitada pollaritesse, tõmmata mastitoppidest maale talid ja vintside abil kallutada laeva:

aлus‿pannà ühel čüllel, vahᵃvaл põлęл pannà paino. siz‿aлuš каллɒtà. a ku on liči seinä, maštìssɒ каллätà. maštì pannà tāliD bлokkiękà i каллɒtà rantà. seφ on каллamině / L / 'alus pannakse ühele küljele, kõvale poolele pannakse raskus, siis alust kallutatakse, aga kui on seina ligidal, mastidest haalatakse, masti pannakse plokkidega talid ja haalatakse randa, see on kiilhaalamine'.

7.4. Käsklused. Vadja merekeeles oli vähe käsklusi. See on ilmselt tingitud vadjalaste meresõidu iseloomust.

Mingi eseme või otsa tõstmiseks anti käsklus hīvā! / L / 'hiiva!' või hī·vo·p̄! / L / 'hiivop!'. Neist viimane tähendas järsku jõulist tõstmist. Eseme või otsa allalaskmiseks anti käsklus vīrā! / L / 'viira!' või mainā! /L/. Varem kokkulepitud äkiliseks tõstmiseks, eriti aga allalaskmiseks võidi anda ka käsklus l'ęgō·! / L / 'legoo!'

Sadamasillalt lahkumiseks andis kapten või kipper käskluse antagà ęcat‿poiZ! / L / 'otsad lahti!'

Ankru sisselaskmiseks anti käsklus toppori teHkà лaHti! / L / 'sekeldab lahti!'.

Häire mēZ üli bortà! / L / 'mees üle poordi!' anti, kui märgati vees inimest või midagi selletaolist.

Mingisuguse vea ilmnemisel töö juures jm. anti häire полu·ndra!

8. Laevajuhtimine. Avariid.

8.1. Laevajuhtimine. Laevajuhtimine on laevasõiduteooria osa, mis käsitleb laevaga sõitmist üldse, eriti aga manöövrite sooritamist ja põhimõtteid, millest juhindutakse mitmesugustes olukordades.

Tuul puhub laevale kord ühest, kord teisest suunast, tingituna laeva sõidusuuna ja tuule suuna muutumisest. Laeva sõidusuunda nimetatakse kursiks /L kursi, ema kursi/. Nurka laeva sõidusuuna ja tuule suuna vahel nimetatakse laeva kursiks tuule suhtes. Tuule suund liikuva laeva suhtes ja laeva kurss tuule suhtes on alati sama. Eristatakse viit tuule suunda liikuva laeva suhtes:

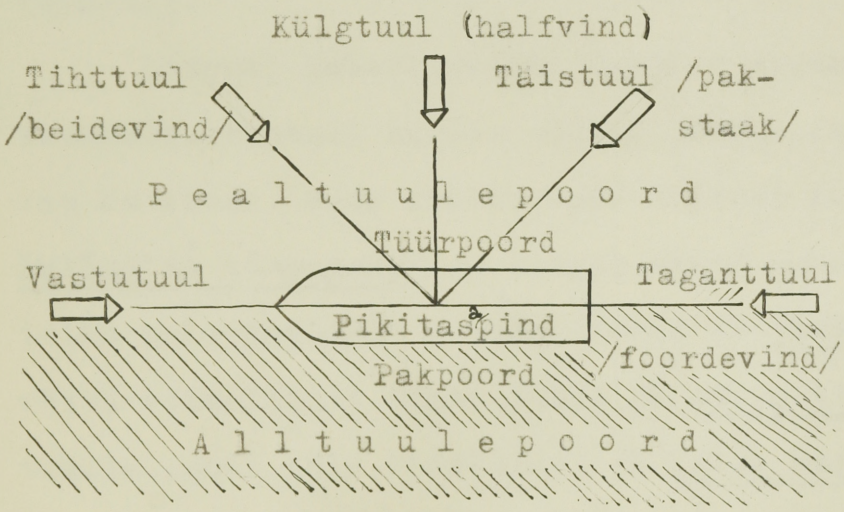

/1/ vastutuul /L vassɒ-tūli, Tsv vaš-tūli/ - tuul puhub otse vöörist; /2/ tihttuul /Ltiukkɒ-tūli/ - tuul puhub nelja- kuni kuuerumbise nurga all pikitasapinna suhtes; külgtuul /L čülči-tūli/ - tuul puhub u. traaversist; /4/ täistuul /L jürkkü tūli/ - tuul puhub neli kuni kuus rumbi tagantpoolt traaversit; /5/ taganttuul /L perä-tūli/ - tuul puhub otse ahtrist. Külg-, täis- ja taganttuulekursil liikumise kohta öeldakse: mennɒ

ро̆лноіл tūлęл, samas ulatuses mõistetakse rahvusvaheliselt ka pakstaakkurssi. Eristatakse paremat /L ęikà/ ja vasemat /L kura/ tiht-, külg- ja täistuulekurssi. Purjelaevad ei saa sõita vastutuulekursil. Kõige kasulikumaks kursiks on pakstaak, siis ei varja tagumised purjed esimesi.

Kui laeval vaadata vööri poole, jääb paremale poole parem e. tüürpoord ja vasakule vasem e. pakpoord /L ęikà i kura borttъ/. Poordi, mille poolt puhub tuul, nimetatakse pealtuulepoordiks /L pāli-tūлę̄ borttъ/, vastaspoolset aga alltuulepoordiks /L ала-tūлę̄ borttъ/.

Peal- ja alltuulepoordi mõistega kaasneb halsi /L galsi/ mõiste. Laev sõidab sellel halsil, kust tema purjedesse puhub tuul. Taganttuules sõitev laev sõidab paremal halsil /L ęikàл galsiл/, kui purjed on lastud välja vasakule.

Paremal halsil sõitev laev on kreenis /L on čüllellä/ vasakule, vasemal halsil sõitev laev - paremale. Mida suurem on kreen, seda rohkem laev triivib külgsuunas /L mēp̆ čülčmittà tūлęnalлę/ ja liigub vähem edasi. Tihttuules tuleb maksimaalselt pidada kurssi /L pittà kursiл̄/, s.o. võtta võimalikult tihti tuult /L pittà tiukkà/. Teiste tuulte puhul pole otsekursil /L ęikàл kursiл/ sõitmine nii oluline, sõidetakse võimalikult täiemal tuulel.

Vastu tuult liikudes tuleb järjest vahetada kurssi /L vajęлtà kursi/ - sõita siksakiliselt kord ühel, kord teisel halsil beidevindi. Sellist liikumisviisi nimetatakse loovimiseks /L лōvimin/. Loovida /L, Tsv лōvita/ saab pautimise e. vändamise teel. Külg-, täis- ja taganttuules sõit-

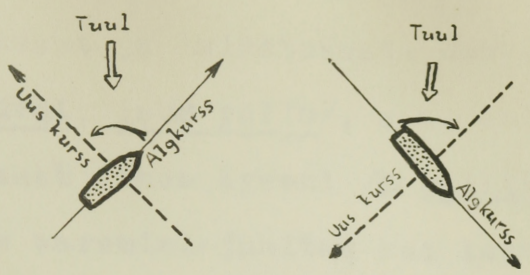

Pautimine ja lehmavänt.

misel võidakse kasutada lehmavänta /L lehᵉmä-ventɒ/. Seda pööret tehakse vaid suure laine puhul. Harukorril tuleb lehmavänta kasutada ka loovimisel:

lehᵉmä-ventɒ - tūлę̀ mukkà vāntemінə. лōvimizę̀ aikɒnɒ texxà lehᵉmä-ventă sūręллainęл̄ mūtă лainęttA / L / 'lehmavänt - tuule järele pööramine; loovimise ajal tehakse lehmavänt suure lainega pärilainet'.

Laeva liikumisele avaldab mõju ka ta stabiilsus. Laev võib tuule survel või ballasti (lasti) ümberasetumise tõttu tasakaalust välja kalduda. Negatiivne pikistabiilsus tuleb sellest, et laev pole otsekiilul /L rovnoiл giĺil/, on tekkinud diferendid, laev istub vööril/L isuB võril/ või ahtril /L isuB aHtęriл/. Siis võib laev kursist välja luhvata /L mättìssɒ/:

aлuz mättìB päi tūлę̀, ep‿kūntę̀ ruĺĺà. ku aлuz‿on лastattu võril̄ ja võri isuB roHkàp ku aHtęri, siz‿ruĺĺà ep‿kūntę̀, a siZ ku aHteriz‿on seiliD paĺĺo sūrępaD, siz‿aлuz‿mättìB vassà tūлę̀, sīs‿piɛb‿vähettà aHteri-seiliąà / L / álus luhvab tuule alla, ei kuule rooli, kui alus on lastitud vöörile ja vöör istub rohkem kui ahter, siis rooli ei kuula, aga siis kui ahtris on purjed palju suuremad, siis alus vallab vastu tuult, siis peab vähendama ahtripurjesid'.

Laeva põikstabiilsus oleneb laeva süvisest, külgtuule tugevusest ja lainetusest. Laev, mis istub sügavamal /L isuB süväl, isuB paĺĺo/, s.t. on suurema süvisega /L süvüZ/, läheb vähem kreeni /L kallìB, kallizuB, I inf. kallìssʊ/ ja on paremini juhitav kui laev, mis istub vähe /L isuB matanan, isuB vähä/. Täislastis laeva maksimaalset lubatavat süvist märgib veeliin /L vesi-line/ laeva poordil.

Tugeva lainega hakkab laev lengerdama /L I inf. riskoa/, mis raskendab laeva kursil hoidmist.

Laeva liikumisel jääb veepinnale jälg /L, Tsv naivà jälči/. Kui üks laev järgneb teisele jäljes, sõidab ta selle kiilvaatris:

meneb‿üHs ēZ ja tęin takan - kiĺvātteriz‿mennà /L/.

Kiilvaatris peab teisele järgnema ka laev, mida pukseeritakse /Tsv buksiroitta/.

8.2. Avariid. Avarii võib olla kolmesugune: väike /L pēn hāvari/, keskmine /L čeHs-hāvari/ või suur /L sūr-hāvari/. Esimesed on likvideeritavad oma meeskonna jõududega:

pēn hāvari, se on mitä sāb‿oma kamanda prāvittà.
čeHs-hāvari, se piɛp‿prāvittà rannʊn/ L / 'väike avarii, see on mida saab oma meeskond parandada, keskminè avarii, see tuleb parandada rannal'

Suur avarii pole likvideeritav ilma põhjaliku paranduseta:

sūr hāvari, siz‿jo piɛp panna anus‿prāvitussę vęi parahoda-dōkkì / L / 'suur avarii, siis juba tuleb alus anda parandusse või laevadokki'.

Siiski võtab meeskond ka viimasel juhul remonttöödest osa.

Avariiolukorrad võivad olla mitmesugused. Laev võib hakata lekkima /L, Tsv võta/, joosta madalikule /L menno matalà/. Madalikule sattumine võib enesega kaasa tuua kergema või raskema vigastuse /L rikotuZ/:

alus-meni matalà, sai rikotusę̀ / L / 'alus läks madalikule, sai vigastuse'.

Kui madalikul on tugev vool, võib sinna sattunud laev leetada /L lēttüä/.

Halva nähtavuse puhul võivad laevad kokku joosta /L menno vastikkò/:

alusęD mentì tęin-tęizę̀ vasatikkò. üHs ain on värä. kumpä'tuęp-koko tūltu, se on värä / L / 'alused läksid teineteisega vastamisi; üks on aina süüdi; kumb tuleb täistuulega, see on süüdi'.

Liiga suures purjes paadid ja laevad võisid tugevas tuules või laines minna ümber /L menno ümperi, menno kummullà, laptu ümperi/, äärmisel juhul võis laev minna põhja /menno pęhęjà/.

Kui avarist vajas abi, tõstis ta masti hädalipu /L hätäflākku/ ja laskis riigilipu /L flākku/ poolde masti:

hätä-flākku - alussęz-nęsęttì maštì kęikęlain tükkü. sis lastì põlę̀ maštì flākku / L /.

Öösel avaristil vehiti appikutseks laternaga /L fanari/.

Merehädas /L meri-ęnnituZ/ olijat nimetatakse merehädaliseks /L meri-hätälin/. Hädaohu korral kasutatakse ka individuaalkaitsevahendeid, nagu korkveste /L propku-ziletku/ ja päästerõngaid /spasätel'nęi krug/.

9. Navigatsioon.

9.1. Silmapiir. Merenduses jagatakse silmapiir 32 erinimeliseks suunaks - rumbiks, mis omakorda jagunevad nelja ossa. Silmapiiri rumbilisi nimetusi kasutatakse peamiselt tuulte suundade määramisel. Vadja keeles nimetataksegi rumbi tuuleks /L tūli/:

kęлmęčümmeD kaHs tūлtɒ onę / L /.

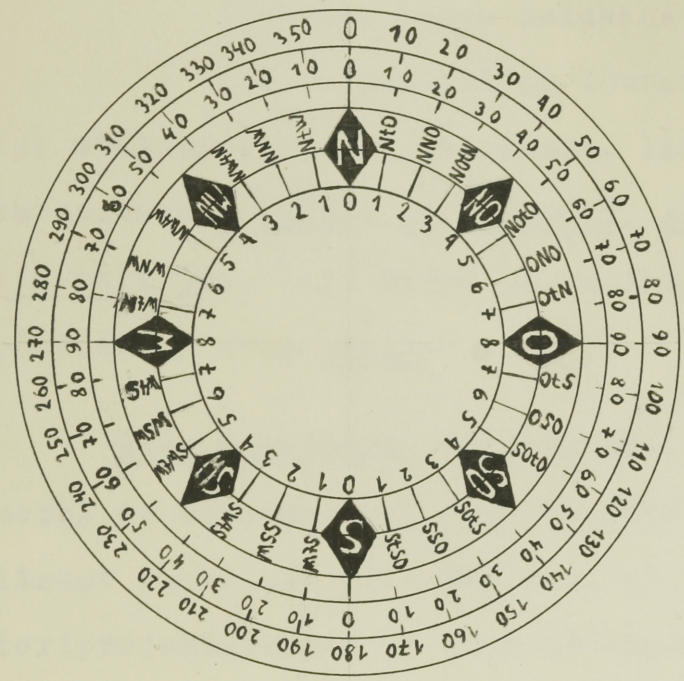

Silmapiiri jaotus.

N-, O-, S-, W-rumbe nimetatakse pearumbideks /L pātūli/:

nelľä tūлtɒ on pātūlią: pohᵒja, itä, лounaD, läns / L /.

Edasi eristavad vadjalased veel NO, SO, SW, WNW ja NW suunda, s.o. kirret /L itä-pohᵒja/, kagu /L, Lii kakko/, edelat /L, Lii etelä/, vesikaart /L veš-kāri~veš-kārɒ, Lii veskari/ ja loodet /L, Lii лō, Tsv лōję/. Samad nimetused kehtivad ka vastavatest suundadest puhuvate tuulte kohta; täpsustavalt võidakse lisada ka -tūli: etelä-tūli / L /, etel-tūli / Lii, Tsv /, лō-tūli / L, Lii / jne. Rööbiti nimetatud võimalusega kasutatakse põhja-, ida- ja lõunatuule puhul vastavalt nime-

tusi meri-tūli, ülägo-tūli, mā-tūli / L /:

meri-tūli on čülmä tūli ja sūr tūli, meritūli ja länstūli sūrę vē nęsaB. meri-tūli on pohᵒja-tūli / L / 'meretuul on külm tuul ja suur tuul, meretuul ja läänetuul tõstavad suure vee'; ülägo-tūli, itä-tūli, harva jutęллà / L / 'ülägo- tūli [on] idatuul, harva öeldakse; mā-tūli on лounattūli / L / 'maatuul on lõunatuul'.

Kui mõeldakse mingit ilmakaart, lisatakse vahel suunale täpsustavalt -pōli: pohᵒja-pōli, лounaD-pōli, länsi-pōli, itä-pōli jne. Vaid kirde ja vesikaare puhul ei saa lisada põhisõnana sõna -pōli.

9.2. Merekaart. Tähtsaimaks orienteerumisvahendiks merel on merekaart /L meri-karttъ/. Merekaart erineb tavalisest kaardist selle poolest, et ta on valmistatud merkaatoriprojektsioonis ja kujutab üksnes maa laevatatavat pinda koos selle juurde kuuluva kitsama või laiema rannaribaga. Ühtlasi on merekaart varustatud lootsiaalaste tingmärkidega, s.o. mere- ja maamärkide kohta käivate andmetega.

Merekaardid jagunevad üld- ja erikaartideks. Neid eristatakse vastavalt suure ja väikese mõõtkava /L maštāpi/ järgi:

jutęltì, što on sūr maštāpi i pēn maštāpi / L / 'öeldi, et on suur mastaap ja väike mastaap'.

Erikaartidel on antud laevasõidutee /L meri-reisu/ ranna ligiduses ja suure üksikasjalikkusega.

Laeva asukohta merel ja kaardil määravad ära geograafilised koordinaadid - laius /L širottā·/ ja pikkus /L доlgottā·/. Laiuskraadi iga minuti /L minùtti/ pikkus on üks

meremiil /L meri-mīli/:

jęka minùtì väli ęli üHs meri-mīli / L /.

Pikkuskraadi minutite pikkus on erinevatel geograafilistel pikkustel erinev, siin mõõdeti maa pikkust laiuskraadide järgi:

doлgottā· väli по-широте mitattì / L /.

9.3. Kompass. Kompass /L kumpɒssi, Tsv kumpęssi, kompęssi/ on tähtsaim navigatsiooniline instrument, mille abil määratakse laeva kurss ning kaldaesemete ja meremärkide peilungid. Vadjalastele olid tuntud vaid magnetkompassid; ka pole Läänemerel, eriti aga Soome lahel erilist vajadust vurrkompasside järele, sest variatsioon on siin tähtsusetu.

Ülenevalt ehitusest jagunevad kompassid kuivkompassideks /L kuivɒ kumpɒssi/ ja vedelikkompassideks /L pirttukumpɒssi/. Kaasajal on üle mindud vedelikkompassidele:

kumpɒssiə̂ on kuiviə̂ i pirttu omiə̂. seili-aлussiz‿ on üHsi, kaukà-meri-aлussìz‿ęli kaHs. eñ ęli kuivi‿a roHkàpi, a nüd‿ebę̄· üHtäči / L / 'kompasse on kuivi ja vedelikuga (piiritusega); purjealustes on üks [kompass], kaugesõidulaevades oli kaks; enne oli kuivkompasse rohkem, aga nüüd pole ühtegi'.

Kompassi tähtsaim osa on kompassikaart e. kompassiroos /L kartuškɒ/ koos magnetnõeltega /L kumpasę̄ streлkkɒ/. Kompassikaardile on kantud rumbid ja kraadid (vrd. joonist lk. 66). Kompassikatla siseküljele on musta värviga kaetud traadist jooned, mida nimetatakse kursijoonteks /L kursiline, kursi-čerttɒ/. Kompassi sellekohasel asetusel peab kursijoonte tasapind ühtima laeva pikitasapinnaga.

Deviatsiooni või vigastuste tõttu võib kompass petta /L pettìssɒ/:

kumpɒssi pettèB / L / 'kompass petab'.

9.4. Muud navigatsioonilised instrumendid ja seadised.

Laeva asukoha peilimiseks eriti astronoomilisel teel kasutati sekstanti /L sekstantti/:

sekstantti, senèkà vętętti ʌaivɒssɒ päivüD ja kū ja täHtię nurkkią / L / 'sekstant, sellega võeti laevast päike ja kuu ja tähtede nurki'.

Laeva liikumise kiirust mõõdeti käsilogiga /L ʌag/:

mitatà kui paĺĺo meneb‿aʌuz‿eteZ tunniZ / L / 'mõõdetakse, kui palju alus tunnis edasi läheb'.

Logi peamised osad on puust sektor /L sektori/ ja selle külge kinnitatud logiliin /L ʌaglīni/. Logiliin on 450 jala pikkune ja jagatud sõlmedeks /L sęʌmi/. Sõlme pikkuseks on võetud 48 jalga, s.o. u. 1/120 meremiili:

sęʌmi eli neĺčümmeD kahęsa jaʌkà. se ęli merimīli / L / 'sõlm oli nelikümmend kaheksa jalga [pikk]; see oli meremiil'.

Viimase lause selgituseks tuleb ütelda järgmist. Et logiliini lastakse vette joosta 30 sekundit, s.o. 1/120 tundi, näitab vette jooksnud sõlmede arv laeva tunnikiirust miilides, kusjuures üks logiliini sõlm võrdub laeva poolt läbitava miiliga. Ja et kiirust üks miil tunnis mõõdetakse ühe sõlmega, tähendab sõna 'sõlm'/sęʌmi/ ka meremiili (1852 m).

Vee sügavust /L süvüZ/ mõõdeti käsiloe /L ʌōttɒ/abil:

süvüttă mitattì ʌōtàkà / L /.

Loeliin oli märgistatud jalgades ja meresüldades. Meresülla

pikkus on 6 inglise jalga (183 cm):

meri-süli ęli kūZ jaʌkà, a mā-süli ęli seicè jaʌkà / L / 'meresüld oli kuus jalga, aga maasüld oli seitse jalga'.

Tuule suunda näitas laevas flüügel /L flʹūgəri/ - tüvikoonusekujuline põhjata kott, mis kinnitati masti toppi:

flʹūgəri maštiš ̆čīn on / L /.

Eemalasuvate objektide paremaks nägemiseks kasutati kiikrit /L pič-silmn̥, pičči-silmn̥, Tsv kīkeri/.

10. Lootsia.

10.1. Maa- ja meremärgid. Ohtlikumates sõidurajoonides on rannaalale püstitatud erilised ehitused, mille järgi laevajuht saab määrata laeva asukoha ja orienteeruda sõiduteel. Erilise tähtsusega paikadesse on ehitatud tuletornid e. majakad /L majakkɒ/. Lähestikku asuvad tuletornid on päeval eristatavad oma väliskuju ja öösel tulede iseloomu järgi. Tuletorni juures asub alaline valve:- majakakapten /L majakkɒherrɒ/ ja majakavahid /L majakkɒ-vaHti/:

> majakkô-vahiD i majakkă-herră, kumpɒ tämä piti tätà kęik merè aźźaD / L / 'majakavahid ja majakakapten, kes pidi kõik mereasjad teadma'.

Tulepaak /L bākanɒ/ on tuletorniga võrreldes väiksem ehitus, mille tipus asub nõrgemajõuline tuli. Tulepaakide juures pole alalist valvet.

Väiksemateks päevasteks orienteerumisesemeteks on erineva kujuga rannamärgid /L rantaznākka/.

Meremärgid /L meri-merkki/ asuvad meres. Ohtlikesse paikadesse ja tähtsamate sõiduteede sõlmpunktidesse asetatakse ankrusse tulelaevad /L majakkɒ-ʌaivɒ/:

> majakkɒ-ʌaivɒ on tänä põʌę̀ kronštattì, tälle põʌę̀ revelì / L / 'tulelaev on siinpool Kroonlinna ja siinpool Tallinna'.

Öösel põleb tulelaevas märktuli, päeval kannab tulelaev erimärke. Kui tulelaev on mingi sissesõidutee alguses, on laeval ka lootsijaam ja ta kannab lootsilippu /L ʌōcci-fʌākku/:

majakkă-лaivo ain aŋkkuriz ̮ęli. лōcid ̮elettì, matrosiD / L / 'tulelaev oli aina ankrus; lootsid, madrused elasid [laeval]'.

Madalike ja sõiduteede tähistamiseks kasutatakse veel poisid /L, Tsv buju, Tsv bujofk/ ja reimaleid e. toodreid /L veha, reimori/.

Poideks nimetatakse ujuvaid paake, mis on ankrus madalikul või selle ligidal. Olenevalt signaalseadeldisest eristatakse tulepoisid /L tuli-buju/, kellpoisid /L келлo-buju/, sireenpoisid. Sireenpoidel (ja vilepoidel)puudub vadja keeles nimetus, öeldakse vaid:

buju ãneB, buju mörnäB / L / 'poi teeb häält, poi karjub'.

Laeva ankrusse kinnitatakse ankrupoi /L aŋkkurì-buju/, vrd, ka §5.7.

Reimalid e. toodrid on vees püsti seisvad pikad vardad /L keppi, riuku, L KKK šesta/, mille ülemises osas on mingisugune sudi /L hattŭ, L KKK gōlikka/, s.o. korv, kera, rist vms. Varras ja sudi on värvitud vastavalt tähistamissüsteemile.

Merel esinevaid ohte tähistatakse kardinaalsüsteemis. Siin leiavad kasutamist põhjareimal /L pohᵒja-veha/, idareimal /L itä-veha/, lõunareimal /L лounad-veha/, läänereimal /L läns-veha/ ja ristreimal /L rissi-veha/. Reimalid erinevad üksteisest sudi kujult ning värvilt:

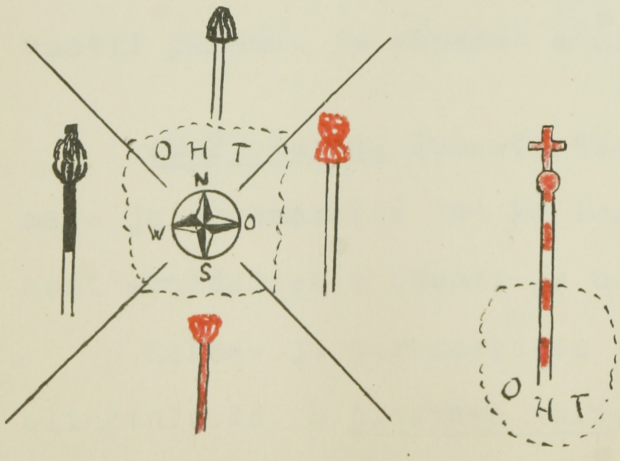

Reimalid.

pohᵒja-veha kęik läpi kauniZ. лounadveha -

riuku vaлkà, mussă hattŭ. itä-veha, kase on vaлkà i mussă keppi, a kase hattŭ onę i kęik‿mussɒ. länsveha, kase on vaлkà i kaunis‿keppi, hatud‿on kaunèD / L / 'põhjareimal on kõik läbi punane; lõunareimal - varras valge, korv must; idareimal, see on valge ja must varras, aga see korv on kõik must; läänereimal, see on valge ja punane varras, korvid on punased'.

Reimalid asetatakse ümber madaliku, kusjuures reimalid näitavad, kuspool on madalik:

poh°javeha - pohjă põлę on mataлa. лaiv ku mēb‿лounà põлę, mataлà eb‿mē / L / 'põhjareimal - põhja pool on madalik; laev kui läheb, läheb lõuna poole, madalikule ei lähe'.

Ristreimal asetatakse väikestele madalikkudele:

rissi-veha, kussɒ on pikkara mataлa, baŋkka-mataлa. keppi on čirjavɒ, vaлkà i kauniZ, rissi on kauniZ / L / 'ristreimal, kus on väike madalik, pangasmadalik; varras on kirju, valge ja punane, rist on punane'.

Jõgede faarvaatreid tähistatakse lateraalsüsteemi toodrite jt. märkidega /L jõmɒ-merkki/. Need tähistavad faarvaatri paremat ja vasemat külge.

10.2. Tuled. Tulesid kasutatakse nii navigatsiooniliste maa- ja meremärkide kui ka laevade tähistamiseks ja üksteisest eraldamiseks ööseti ja udus.

Ranna- ja meremärkides tarvitatakse püsivtulede kõrval plinktulesid /L plikkɒvɒ tuli, plikkɒ-tuli/ ja vahelduvaid

tulesid /L vaiHto-tuli/. Plinktulele on iseloomulik, et ta plingib (I inf. plikkà) s.o. valgustab lühemat aega pikema pausi järele. Plinktulesid kasutatakse peamiselt tulepoide ja tulepaakide juures:

plikkɔvɔ tuʌęD ęʌʌa bujuiZ ja bākanoiZ / L /.

Vahelduvtuledes vaheldub üht värvi tuli teisega:

vaiHto-tuʌęD - vaʌkà i kauniZ. ęʌʌa majakkoiZ i bujuiZ i bākanoiZ / L / 'vahelduvtuled - valge ja punane; on majakates ja poides ja paakides'.

Majakates ja paakides kasutatavat varjutavat tuld ei eristata. Põhjuseks on vist asjaolu, et tuletornid ja -paagid valgustavad enamasti kitsamat või laiemat faarvaatrit ja moodustavad koos mõne teise tuletorni või -paagiga sihttulede /L stvōrɔ, enamasti pl. stvōrɔD, majakkɔ-stvōrɔD, ka stvōrɔ-tuʌęD/ süsteemi:

stvōriə mukkà piɛb‿mennä / L / 'sihttulede järgi peab minema'.

Ilmselt kaalub viimane asjaolu, s.o. otstarve üles tulede laadi.

Üldiselt nimetatakse kõiki kuivalt maalt paistvaid tulesid rannatuledeks /L rantɔ-tuʌęD/. Rannatuledest eristatakse sadamatulesid /L porttŭ-tuʌęD/:

porttŭ-tuʌęD: stvōrɔ-tuʌęD i seinä-tuʌęD / L / 'sadamatuled: sihttuled ja sillatuled'.

Sillatuled /L seinɔ-tuʌęD/ on sadamasildade tähistamiseks ja valgustamiseks. Sillatuled võivad olla erivärvilised:

seinɔ-tuʌęD - kęikęʌʌaisì tuliję onę / L /.

Laevad on öösel valgustatud vastavalt rahvusvahelistele normidele. Laevatuledest /L merkki-tuʌęD/ peavad kõigil käi-

gusolevatel laevadel olema poordituled /L čülčtuлęD/; olenevalt laeva tüübist ja suurusest võib laeval olla kattopituli /L štākki-tuli, štākki-fonari/ fokkmastis ja ahtrituli /L aHtęri-tuli/, mis peab olema poordituledega samal kõrgusel. Poordituled on värvilised: tüürpoordis on roheline ja pakpoordis punane tuli; teised laevatuled on valged:

kaunis‿tuli on kuràs‿põлę̀, rohoin on ęikàs‿põлę̀. võriz‿onę štākki-tuli, se on vaлkà tuli. aHtęri-tuli, se ęli vaлkà tuli / L /.

Ankrus seisvad laevad kannavad vööris ankrutuld /L aŋkkuri-tuli/:

on aŋkkuri-tuli. se näütäb‿ümpäri jęka põлę̀, ku aлus‿ku on aŋkkuriZ, sīs‿pęлęB üHs aŋkkuri-tuli / L / 'on ankrutuli, see paistab ümber igale poole, kui alus on ankrus, siis põleb üks ankrutuli'.

Ka udu puhul olid laevad öösiti tuledes, päevase udu ajal helistati kella:

päivällä keллoa lūti, ku ęli tomakkô, ūl pęlivaD merkki-tuлęD / L / 'päeval löödi kella, kui oli ~~udu~~ udu, öösel põlesid laevatuled'.

Nagu eespool (§8.2,) öeldud, kasutas ka avarist tulesid - nn. hädatulesid:

hätä-tuлęD ęллà vaлkàt‿tuлęD -mahaitотà fonarìkà / L / 'hädatuled on valged tuled - vehitakse laternaga'.

10.3. Signaalid. Merenduses kasutatavad signaalid võib jagada kolme rühma: /1/udusignaalid, /2/hädasignaalid, /3/side.

Udus kasutatakse helisignaale, milleks on auriku vile

/L parahodà vile/, sireen /L sireni/ või kallahelin. Paadid ja purjelaevad alla 20 brutoregistertonni kasutavad udus kellahelinat või plekikolinat.

Hädasignaalidest kasutati rannasõidulaevadel hädalippu (vt. §8.2.), hädatulesid (vt. §§8.2. ja 10.2.).või katkematut heli mingist udusignaalaparaadist. Viimane võimalus ei tulnud vadjalaste laevadel arvesse.

Sidevahenditest kasutati vadjalaste laevadel ainult häält. Seega oli side võimalik ainult kuuldekaugusel olevate objektidega. Hääle paremaks suunamiseks tarvitati ruuporit /L rūpori/:

rūporissɔ piɛb mörnä / L / 'peab ruuporist karjuma'.

Sõjalaevadel ja ka suurematel kaubalaevadel kasutati visuaalset signalisatsiooni. Visuaalne signalisatsioon toimub signaallippude, s.o. plagude /L fʌaku/ ja vimplite /L vimpel/ abil:

fʌaku - neikä pajatetà / L / 'plagu - nendega räägitakse'.

Signalisatsioonivahenditena tuleb vaadelda ka riigi- ja laevastikulippe /L fʌākku, Jõg fʌakku/.

10.4. Randumispaigad. Suuremate paatide ja laevade randumiseks on tarvis vastavaid tingimusi. Kõigepealt peab rand /L, Lii ,Jõg rantɔ, L, Lii mäči/ olema võimalikult kergesti ligipääsetav, kaitstud tuulte ja vee kahjuliku mõju eest. Sest kui väiksemad paadid võib tõmmata rannale, täpsemalt valgmale /L vapoʌo, vapà rantɔ/,siis suuremad paadid ja laevad peavad jääma vette. Teiselt poolt peavad laevasadamad asuma sellises paigas, kust meritsi veetavat kaupa on

võimalik kergesti ja odavalt sihtkohta toimeteda. Sellepärast on enamus suurematest sadamatest kunstlikult rajatud ja varjatud randumiskohad. Kohaliku tähtsusega sadamad on seevastu looduslikud.

Sadamad asuvad enamasti varjatud merelahtedes ja suuremate jõgede suudmes. Suurematesse meresadamatesse viiv faarvaater /L ʌaivɒ-hodu/ on tähistatud sihttuledega. Sageli kuuluvad sadamasse sõitvad laevad sundlootsimise alla. Laeva juhib loots /L ʌōcci, Tsv ʌotsmanʌ, ʌotsmẹnni/. Lootsimise eest maksti lootsikontorisse lootsi~~mis~~maksu:

ʌaivɒ maHsi ʌōcci-mahzuD ʌōcci-konttorì / L /.

Sadam /L porttu, Tsv gāvẹni/ on mere eest kaitstud muulidega /L ʌainẹ-rikko, ʌainẹ-rikotuZ, L KKK moʌ̄/:

ʌainẹ-rikko, ase onẹ rannăZ, onẹ teHtü seinɒ vassa / L / 'muul, see on rannas, on tehtud sein [lainetele] vastu; moʌ̄ on tšiviseinä. moʌ̄ piäb ẹʌʌa tūʌẹ ja vē varjo / L KKK / 'muul on kivisein; muul peab olema tuule- ja veevari'.

Laevad kinnitatakse sadamas sadamasilla /L seinɒ, pristani, pristani-seinɒ, estakāda, L KKK prīstani, Tsv pristẹni/ külge. Otste kinnitamiseks on sillal pollarid /L tumbɒ, kneHtɒ/:

aʌus pannà čīni tumbiẹ̄ vaikkɒ kneHtojẹ / L /.

Sadamasildadest eristatakse ujuvsildu /L KKK pʌavutši pristani/:

vennēt pannā tšīni ʌauttī(sē). pʌavutši pristani teńńā. pʌavutši pristanī tšültšē piättüvad i parahodad / L / 'paadid kinnitatakse parvede külge, tehakse ujuvsild, ujuvsilla küljes peatuvad ka aurikud'.

Sadama tegevust korraldab ja juhib sadamavalitsus, mille eesotsas on sadamakapten /L portù kapteni /. Sadamakapten pidi tingimata olema kaugesõidukapten /L kaukà merè kapteni/:

portù kapteni, se piti ella kaukà merè kaptəni, sai ella portù kaptenin' / L /.

11. Uskumised ja ennustamised.

11.1. Usk ja ebausk. Meremehed ja kalurid on üldiselt tuntud ebausklike inimestena. Ka vadjalastel on terve rida merega seotud uskumisi ja tavasid. Laskumata nende analüüsi võib nentida, et kõigi nende uskumiste ja tavade juured peituvad looduse puudulikus ja vääras peegeldamises ja hirmus omaenese peegelduse produktide ees.

Merejumalaks pidasid vadjalased Miikulat:

meri-jumaʌ meil ęli mīkkuʌa, jutęltì pühä mīkkuʌa vēl. čevvässä aʌusęd‿lähettì seiʌamà, sis‿kucuttì pappi aʌussę̀. sīs‿čüzüttì pühä mīkkuʌà, jod‿ęnniʊ seiʌàmaz‿ęʌʌęiZ / L / 'merejumal oli meil Miikula, öeldi Püha Miikula veel; kui kevadel alused läksid seilama, siis kutsuti papp alusesse; siis küsiti Pühalt Miikulalt, et seilamisel oleks õnne'.

V. Nissilä konstateerib, et "vanhassa inkeriläisessä ja karjalaisessa kansanrunoudessa Nikolaus oli nimenomaan "meroin isäntä", "Miikkula meren jumala", joka suojeli veden vaarasta ja säätsi tuulet sekä ilmat" ning näitab, et tegemist on keskajal hansakaupmeeste poolt toodud Nikolause-kultusega[10]:

Meres pidi elama merehaldjas:

meri-haltiaZ, sitä peʼlättì. ajatuZ. pajatõttì, što vętab‿(tęmpàb) merè pęhęjà. pičäD ivusʊD. ęʌʌà vaʌkàję ivusiękà. ivuseD aʌʌa.pęʌvię pičäD. niku inemin. vēlä miɛ tapazin pēnen näčemä kartinkà meri-haltijassA / L / 'merehaldjas, seda

kardeti; arvamine; räägiti, et võtab tõmbab mere põhja; pikad juuksed; on valgete juustega; juuksed alla põlvi pikad; nagu inimene; veel ma juhtusin väiksena nägema pilti merehaldjast'.

Laevas pidi olema kotermann /L ʌaivɒ-domovikkɒ/:

ʌaivɒ-domovikkɒ, no tämä čelle eb‿näütti. tēb‿i paxxà, tēb‿i üvvä. ku ʌaivɒ nęiz‿rikkamà, tämä siz‿ūl näüttäB, idgęB ūlä. kui ʌauʌaB, sōvib‿üvvä, peremehel lēB raxxà / L / 'kotermann, no tema [ennast] kellelegi ei näidanud; teeb paha, teeb ka head; kui laev hakkas rikki minema, tema siis öösel näitab [ennast]; nutab öösel; kui laulab, soovib head, peremehel tuleb raha'.

Laevaõnnetust pidi ennustama ka see, kui laevas kummitas:

näHti pelüssɒ. ʌaivas‿peleHtèB, siz‿jutęltì: se aʌuz‿mēp‿čīrè rikkì, tuęb‿ęnnituZ / L / 'nähti kummitust; [kui] laevas kummitab, siis öeldi: see alus läheb peatselt rikki, tuleb õnnetus'.

Õnnetuste vältimiseks oli laeva masti alla raha pandud:

maštì aʌ̄ pantì raha. ęppęin vai kuʌtɒnɒ̂ / L / 'masti alla pandi raha, hõbedane või kuldne'.

Samuti vaadati, et laeva ehitamisel ei pandaks laevassè oksaauguga puud:

sitä jutęltì, ku pūZ on ęHsă-zoba, sitä aʌussę̀ eb‿panta, jot ep‿tuʌʌęiš ęnnętussɒ̂ / L /.

---

[10] Vrd. V. Nissilä, Nikolauksen kultti ja nimistömme. - Virittäjä 60, Helsinki 1956, lk. 230.

Ometigi õnnetusi juhtus; usuti, et õnnetusi võivad põhjustada mitmesugused nähtused, sealhulgas kahiired ja vandumine. Hiired võisid laeva poordi läbi närida:

> īri ku teči aukò aʌussę̀ ja meni poiZ aʌusęssʌ, sīz‿uzgottì, aʌuZ mēb‿rikkì vai mēp‿pęhęjà. vesiline...ihan vē rajaʌt‿tēb aukò. läpi pūssʌ näep‿kuza on vesi / L / 'kui hiir tegi augu alusesse ja läks alusest ära, siis usuti, et alus läheb rikki või läheb põhja; vaaterliin...täiesti vee piirilt teeb augu; läbi puu näeb, kus on vesi'.

Laevas vanduda ei võinud:

> aʌusęs‿čen čirroZ, peremmèZ sitä sęitti. jutęltì, aʌusęʌ eb‿lēnĕ ęnnja ku ineminE aʌusęs čirroB / L / 'kes laevas kirus, seda peremees sõitles; öeldi, et alusel pole õnne, kui inimene aluses kirub'.

Halba tähendas, kui meremees nägi merel unes naist:

> kui merimēz‿näči unęz‿naiz-eläjà, kumpA tätä kuccu tüvvè, jutęltì, se täp‿kehnoa / L / 'kui meremees nägi unes naisterahvast, kes teda kutsus juurde, öeldi, et see tähendab halba'.

Kui laeva masti otsa istus ronk ja kronksus, pidi see tähendama surnuid:

> kronni issuz‿mašti ja nęisi krõkkimà, jutęltì, se täp‿kõʌʌuitA / L /.

Mereleminejale võis õnnetust tuua ka vastutulija. Selliseks vastutulijaks võis olla jänes:

> jäneZ ku johzęB rissi tēssä vai johzęb‿vassà, jutęltì, ęnnja eb‿lēnʌ / L / 'kui jänes jookseb

risti teest üle või jockseb vastu, öeldi, et õnne ei ole'.

Sama tähendas maarjapäeval vastu tulev must kass:

a mār^a^ja-päivä, ku mussä katti tuęb‿vassa vai mēb‿rissi tēssṵ, siz‿jutęltì, eb‿lē ęnnja / L /

Ka "kurja silmaga" inimest kardeti:

meil onę...a inemin meneB i merkittü inemin tuęb‿vassà, sīz jutęʌʌa ęnnja eb‿lēnə ja vāntissä takàZ kottò. issùssà koton i lähetä takàZ tūl, ku liči ommà kottoa. tuli vassa, sis‿tultì takàZ. ęmas‿čüläs‿täettì, kummʌʌ inemizel ep‿sānu pūttua vassa. kehnò silmäkà, čen tuęb‿vassà vai rissi tēssṵ. parõpi tuʌʌa takàZ kottò / L / 'meil on... aga inimene läheb ja teatud inimene tuleb vastu, siis öeldakse, et õnne ei tule ja pöördutakse tagasi koju, istutakse kodus ja minnakse tagasi tööle, kui on oma kodu ligidal; tuli vastu, siis tuldi tagasi; omas külas teati, missugusele inimesele ei võinud sattuda vastu; paha silmaga, kes tuleb vastu või risti üle tee; parem tulla tagasi koju'.

Usuti ka mitmesugustesse kunstidesse, mis pidid inimesele või meeskonnale kasuks olema.

Kui josplil süda pööritas, kästi tal kratsida roostes ankrut või ankruketti; et tast hea meremees saaks:

ku vassumęinõ pūrtü, siZ čäzettì grizzja rõssę̀kassä aŋkkurja vai rõssę̀kassä ceppà / L /.

Soodsat tuult võis peremees välja vilistada:

meil ku tūʌt ebę'ʌʌu, peremmez‿vilisti, sīs‿tūl tuli / L / 'kui meil tuult polnud, peremees vilis-

tas, siis tuul tuli´[11].

Peremees võis tuult muuta ka meeskonda jootes:

a ku ęli ühes‿põʌ ain sūri tūli vassa, vętti četvertà vīnà ja jūtti komandà, sīs‿tūli mūtti. ęli se kęrt. kęʌm päivà issuzimma ja peremeZ tuli, ęssi oʌutta ja tūli mūtti / L / ´aga kui ühel pool aina suur tuul vastu, võttis setvertnoi viina ja jootis meeskonda, siis tuul muutus; oli see ükskord; kolm päeva istusime ja peremees tuli, ostis õlut ja tuul muutus´.

Head tuult kojusõiduks võisid teha ka laevameeste naised:

meil ku tahottì, jot tūli mūttuiZ, sīZ rikottì saunaš ahjo. aʌuzmehenaizęD teHti sitä / L / ´kui meil taheti, et tuul muutuks, siis rikuti sauna ahi; laevameeste naised tegid seda´.

11.2. Tekke- ja seletuslood. Alljärgnevalt esitatakse mõned loodusnähtuste seletused, mis, tõsi küll, pole tuttavad üksnes merega seotud inimestele, kuid on siiski vahetult seotud keskkonnaga, kus merenduses ja kalanduses tegelevad inimesed viibivad.

Merevesi on sellepärast soolane, et mere põhjas on soola:

meri-vesi on sõʌʌnę, merè pęhęjaz on sõʌă / L /.

2. veebruaril lastakse merre kuum kivi:

tęizęʌ fevrali päivà vannà aikà ʌassà kūmA čivi merè pęhęjà. sīz‿ennà merez‿aʌta jā eb‿jātü / L /

teisel veebruarikuu päeval vana kalendri järgi

---

[11] Ka eestlased ja liivlased teavad, et vihstamisega tuult võib saada. Vrd. M. J. Eisen, Eesti vana usk, Tartu 1927 lk. 53-54.

lastakse kuum kivi merepõhja, siis meres jää altpoolt enam ei jäätu'[12].

Hülged on vaarao vägi, kes ära on uppunud:

hülčed‿ęллà faraǫnì väči. mōzis upotti faraǫnì väe mussà merrè. tämä kepil̄ ku lei, vesi meni kaHtę̄ põлę i faraǫnì väči meni sitä tētä mū. siZ ku takaZ tās‿kepil̄ lei, vesi meni čīni, sęta-väči kęik jäi merrè / L / 'hülged on vaarao vägi; Moses uputas vaarao väe Musta merre; kui tema kepiga lõi, meri läks kahele poole ja vaarao vägi läks seda teed mööda; siis kui ta kepiga taas tagasi lõi, läks vesi kinni, sõjavägi jäi kõik merre'.

Et hülged vaarao vägi on, seda räägitakse ka Eestis[13].

Vikerkaarest usuti, et see tõmbab taevasse vett:

iki-лõkkо - vihmä-kāri - se on piččр̄ vih^{i}mä. näe, se ęč vętaB meresī paŋkìkà vet̄, a tęiv‿vętab‿järveś vet̄, selle‿i vih^{i}ma sāB / L / 'vikerkaar, see on pikk vihm, näe, see ots võtab merest pangedega vett, aga teine võtab järvest vett, sellepärast vihma ka sajab'; iko-лõk tęmpap taivasę vet̄ / Tsv/ vikerkaar tõmbab taevasse vett'.

Nimetatud motiiv on ka eestlastel ja liivlastel laialdaselt levinud [14].

---

[12]Eestis Emmastes arvati, et kuum kivi pannakse merre peetripäeval, 22. veebr. Vrd. E. Normann, Valimik eesti vanasõnu, Tallinn 1955, lk. 42.

[13]Vt. Pajatusi Põhjarannikult. Valimik korrespondentide murdetekste II, Tallinn 1957, lk. 9. Vrd. ka M. J. Eisen, op. cit., lk. 279-280.

Müristamine olevat sellest, et Iiľä (Eelias) ajab hobusega mööda kiviteed:

eñ jutęltì, što īľä ajap‿čivitēt mū ępęzękà, vod‿i jürizeB / Jõg /.

Kui päike paistab ja vihma sajab, siis peab vanakuri pulmi:

paha piɛp‿pu∧mja - päivüD paisaB i vihma sāB. kō∧ęD čülpèssä / L / 'vanakuri peab pulmi - päike paistab ja vihma sajab; surnud vihtlevad'.

Kui olid pikad vihmad, öeldi, et jumalat pole kodus:

eb‿ę juma∧à kotoñ, on jätettü trengiD, nüD on pičällized‿vihmaD / L / 'ei ole jumalat kodus, on jäetud sulased, nüüd on pikalised vihmad'.

11.3. Meteoroloogilisi tähelepanekuid. Aegade jooksul on inimesed ilmastikku jälginud ja teinud küllaltki palju mitmesuguseid järeldusi. Kuigi enamasti on järelduspr intsiibiks olnud post hoc, ergo propter hoc, on paljud tähelepanekud osutunud õigeks. Siiski ei vaadelda siin mitte vadjalaste arvamuste õigsust, vaid seda, mida nad on ilmast arvanud.

Sageli ennustatakse ilma päikese järgi.

Kui päike paistab ja vihma sajab, tähendab see pikaldast vihma:

vih^{i}mà sāB, päivüD paissaB, se tāp pičälissä vih^{i}mà / L /.

Enne äikest päike kõrvetab:

päivä räkiteB, jürü lēB, päivä räkiteb‿jürü ēZ / Jõg KKK / 'päike kõrvetab, tuleb äike, päike kõrvetab äikese eel'.

---

[14] Vrd. M. J. Eisen, op. cit., lk. 55.

Kui päike tarab, tähendab see halba ilma:

ümpärn päivüttä on kaunìt sapiD. se täp‿kehnoa inmà / L / 'ümber päikese on punane tara; see tähendab kehva ilma'.

Eriti oluliseks peeti päikese tõusu ja loojangut. Kui päike tõuseb selgelt, tähendab see tuult:

päivä ku neizep‿sirkàssì, se täp‿tūntn / L /.'kui

Kui päike on hommikul punane, tähendab see tuulist ilma, kui aga päike loojub punaselt, tähendab see head ilma:

ōmnikoš päivä ku on kauniZ, täp tūntä, oHtegoš naskèp‿päivä kaunìš, se täb‿üvvä inmà / L /.

Teised usuvad, et punane päikesetõus võib anda ilusa ilma:

päivä neisu ku punetiB, sis‿täb üvät inmà / Jõg/.

Pilve taha loojuv päike tähendavat ilma muutust:

kui päivä naskèB pilvè taga, siZ täb‿inmà mūtetta / Jõg/.

Luutsas arvatakse, et kui päike pilve taha loojub, tuleb paha ilm; selge loojang u puhul on oodata tuult:

a päivä ku naskèB rintà, sīs täp‿kehnoa inmà, a ku naskèp‿sirkàssì, se täp tūntä 'kui päike loojub [pilve-]rinda, siis tähendab kehva ilma, aga kui loojub selgelt, see tähendab tuult';

päiv‿meneb‿jumannn. päivn kacop‿takkà, se täp‿kehnoa inmà. välilt eb‿näe, a välilt pingaHtàB 'päev läheb jumalale; päev vaatab tagasi, see tähendab kehva ilma; vahepeal [päikest] ei näe, aga vahepeal pilgatab'.

Kuu tara pidi tuult tähendama:

kūn on sapeD, täp tūntä / L /.

Tähtis on ka kuu sarvede suund:

kū teräd‿ęллa üllèl, se tāb‿üvì vai kuivęa iлmoja, a ku on kū teräd‿aлaZ, se tāB vih^{i}moi iлmoja vai лunta, vo·pšei sato-iлmoja / L / 'kuu sarved on ülespoole, see tähendab häid või kuivi ilmu, aga kui kuu sarved on allapoole, see tähendab vihmaseid ilmu või lund, üldse sajuilmu'.

Virmalised tähendavad tuult ja tormi:

severnęi sija·ńe, sīs‿tāp‿sāt, tūлto ja tormęa / Jõg /.

Selles, mida vikerkaar tähendab, polda ühel meelel:

iki-лōkko tāp‿pičälissǫ vih^{i}mà. iki-лōkkă tuęp‿ku vih^{i}ma sāp‿päivüt‿paissoB. jūb‿mereš vai jęgęssA vettă i senè vē takaz‿viskàB māл / L / 'vikerkaar tähendab pikaldast vihma; vikerkaar tuleb, kui vihma sajab, päike paistab; joob merest või jõest vett ja viskab selle vee tagasi maa peale';

ko oHtogoл on ikoлōk, sīs tęizęл päivà tāb‿vihmà, a ku ōmnikko-päiväs‿ku on iko-лōk, sīs tāb‿üvìt iлmoito/ Jõg/ kui õhtul on vikerkaar, siis teisel päeval tuleb vihma, aga kui hommikupoole on vikerkaar, siis tähendab häid ilmu'.

Terendamine tähendab alati head ilma:

kojjòB, täb‿üvvä iлmà / L /.

Ilma ennustatakse ka selle järgi, kas udu tõuseb üles või langeb maha:

tomakko ku nęizęb‿ülèZ, tāb‿ōtęллo üvvà iлmà, a tomakko ku лaskęB aлaZ, piєb‿ōtęллă kehnoa iлmà / L / 'kui udu tõuseb üles, tuleb oodata ~~kehva~~

head ilma, aga kui udu laskub alla, peab ootama kehva ilma'.

Sama kehtib ka suitsu kohta:

onę ezimeiš ku ahjo lämpìB, trubassä ku nęizôB savu i mēb‿ʌʌaz‿maxxà, sīz‿ōtęʌʌa vih^{i}mà i tūʌta, a ku nęizęp‿savu trubassa kęhaʌʌa‿ülèZ, ōteʌʌa üvvà iʌmà / L / 'on esiteks: kui ahi köeb, suits kui korstnast tõuseb ja läheb alla maha, siis oodatakse vihma ja tuult, aga kui suits tõuseb korstnast otse üles, oodatakse head ilma'.

Head pole oodata, kui tuul kandib vastupäeva:

tūli ku meneb‿vassa päivà - ebę̄· üvä, tāp‿kehnoa iʌmà / L / 'kui tuul käib vastupäeva, pole hea, tähendab kehva ilma'.

Kui kisub iiliti tuult, tähendab see tormi:

čizgop‿tūʌta, tāp‿tormja / L /.

Tormi tähendab ka randade kohisemine:

rantɔ pamizɔB, tāp‿tormja /L /; rant šapizɔB, tormiɔ tāB'.

Kui lõsuvisel pööripäeval sajab, siis saab neljakümnel päeval vihma:

česä-pūrüpäivǟl ku on vih^{i}m, sīZ neľčümmeD päivà lēb‿vihma / L /.

Idatuulega sajab kolm päeva:

itä ku nęizęb‿itkęmà, siz‿idgęp‿kęʌmęt‿päivà. kęʌmęt‿päivà čūneliä tappàB / L / 'kui ida hakkab nutma, siis nutab kolm päeva; kolm päeva on pisaraid'.

Ilma kuulutavad ka linnud ja loomad.

Kui pääsukesed lendavad madalalt, tuleb vihma:

ku pāzgod‿lentäväd‿matanaŋ, tātäväd‿vihⁱmà / L /.

Ka mingisuguse kulli kisa kuulutab vihma:

sakkęli mörnàB vihⁱmà. ku bę̄ kauga vihⁱmà, sis‿ sakkęli mörnàb‿vihⁱmà, sis‿tuęb‿vihⁱmà. kęig‿ linnud‿lähettì jękkęa kaivàmà. sakkęli jutteli: miɛ pačkàn ęmat‿sāppagaD, vihⁱma ku aŋgaB sattà. tęizęd‿linnut‿sakkęlęa lūvväD, missi ebę·ŋŋuD jękkęa kaivamaZ. tämä sāb‿jūvva lehò pālt. nüd‿jo vihⁱma tuęb‿līkà / L / 'kull karjub vihma; kui pole kaua vihma, siis kull karjub vihma, siis tuleb vihma; kõik linnud läksid jõge kaevama; kull ütles: mina määrin oma saapad, kui vihma hakkab sadama; teised linnud lööv̆ad kulli, miks ta polnud jõge kaevamas; tema saab juua lehe peält; nüüd tuleb vihma juba liiga'.

Varesęgi kraaksumine peab halba ilma tähendama:

varęs brākkap‿kehnoa iŋmā tāB / L KKK /.

Kajakad vinguvad enne tormi ja tulevad merelt ära:

kajaga tuęb‿rantà, kuivôŋ māŋ, se tāp‿tormęa / L / 'kajakas tuleb randa, kuivale maale, see tähendab tormi'; kajagą vinguB, kui tāętà meri-tormiŋ, siz‿ lennetà mereš vällä ŋaukàsę / Jõg/ 'kajakas vingub, kui teavad meretormi; siis lendavad merest ära Laugasse'.

Tormi võib ennustada ka kassi käitumise järgi:

ku katti ęhzęntaB i roHtò sūB, sīs‿tāp‿tormęa iŋmà / L / 'kui kass oksendab ja sööb rohtu, siis tähendab tormi ilma'.

Koera püherdaminegi tähendavat tormi:

enne vihmā koira pekertēB, siz‿jutęʌʌätši, tāp‿sātä koira / Lii KKK / '[kui] koer enne vihma püherdab, siis öeldaksegi, et koer teab tormi'.

Konnakrooksumisest oodatakse vihma:

konnɒt‿krōkatà, taijętà vih^{i}mà / Jõg/ 'konnad tähendavad vihma'.

Ometigä pole kõik tunnusmärgid võrdse väärtusega, ka annavad nad mitmeti seletada. Alljärgnevalt esitatakse näide sellest, kuidas tõlgitseti kaht vastureäkivat nähtust: tuule päripäeva kantimist ja kassi oksendamist:

tūli mēp‿päivä mukkà. piɛp tuʌʌɒ üvä iʌmä. a katti, täma vęiZ i tänävässɒ̤ tormi̯a tätä. kęik ajatusęD eväD mē tęttę̀ / L / 'tuul käib päikese järgi; peab tulema hea ilm; aga kass, see võis ka tähendada tänast tormi; kõik arvamised ei lähe tõeks'.

Sônastik.

Alljärgnevalt esitatakse tähestikulises järjekorras vadja merendusalased sônad. Vadja sônale järgneb sulgudes // viide murrakule vôi allikale, kust vastav vorm pärineb. Seejärel antakse eestikeelne tôlge; kui sônal on mitu erinevat tähendust, eraldatakse need numbritega 1, 2, jne. Tähendusele vahetult järgnev number märgib paragrahvi, kus sôna tähendust on selgitatud.

Vadja sônade päritolu selgitamisel näidatakse juba olemas olevate etümoloogiate puhul viimasel kohal ümarsulgudes allikmaterjal, kus etümoloogia on esitatud. Sulgudes lühendile järgnev sôna on märksôna vastavas allikas (kui see erineb esitatavast vôrdlusest).

a

aHteri vt. aHteri

aHterkancci /L/ 'ahterkants' 5. 2.

aHterpīkki /L/ 'ahterpiik' 5.2. < vn áхтерпик vôi sks Achterpiek.

aHterštēvi /L/ 'ahtritääv' 5.2. < vn ахтерштéвень.

aHteri /L, Lii, Tsv/, aHteri /L/ 'ahter' 5.1., 5.2. < rts akter (Toiv. ahteri). Tôenäolisem on < kasks (Kl.) achter.

aHteri-kajutti /L/ 'ahtrikajut' 5.2.

aHtęri-mašti /L/ 'tagamast' 5.3.

aHtęri-pōl /L/ 'looring, laeva ahtripool' 5.2.

aHtęri-seili /L/ 'ahtripuri' 5.5.

aHtęri-stēveni /Lii/ 'ahtritääv 5.2.

aHtęri-topseli /L/ 'ahtritopsel, besaantopsel' 5.5.

aHtęri-tuli /L/ 'ahtrituli' 10.2.

aHtęrлasti /L/ 'ahtrilast' 6.2.

airo /L, Lii/, air(ᶠ -à ~ -ò)/Tsv/ 'aer' 5.6. < germ, mskand *airō- (Toiv. airo).

juli-airo /L/ 'aer, millega priiatakse' 5.6.

perä-airo /L/ 'aer, millega priiatakse' 5.6.

ruľa-airo /Lii/ 'rooliaer; ?paaditüür' 5.6., 5.8.

airo-лapja /Lii/ 'aerulaba' 5.6.

airo-türp̣ /Lii/ 'aeru elmar, aeru käepide' 5.6.

airo-vene /L/ 'sôudepaat' 4.2.

airoa /Tsv/ 'sôuda, aerutada' 7.3.

airoję /Tsv/ 'sôudja, aerutaja' 7.3.

ajjà länccüssà vt. länccü.

aлa-tūлę̀ borttɒ /L/ 'alltuule poord' 5.2., 8.1.

aлagò-väči /L/ 'alangurahvas' 3.2.

aлuZ /L, Lii, Tsv/ 'alus, laev' 4.3.; vrd. sm alus, isS ałuZ. Et e alus < sm (Toiv. ala), pole põhjendatud.

čeHs-aлuZ /L/ 'kesklaev' 5.2.

rant-aлuZ /L/ 'rannasôidulaev' 4.3.

seili-aлuZ /L/ 'purjelaev' 4.3.

sūrę̀ merè aлuZ /L/ 'kaugesôidulaev' 4.3.

aлuZ-māstęri /L/ 'laevameister' 7.1.

алuz-mēZ /Lii/ 'laevamees' 3.1.

алuZ-pātti /L KKK/ 'aluspaat' 4.2.

алus-treŋgi /Tsv/ 'laevamees' 3.1.

алuz-vene /L, Lii/ 'aluspaat' 4.2.

алusę̀ isäntä /L/ 'laevaomanik' 3.1.

алusę̀ mako /L/ 'laeva magu' 5.2.

алusę̀ nenä /Tsv/ 'laeva vöör' 5.2.

алusę̀ päčirjъ /L/ 'logiraamat' 6.1.

алusę̀ peremmèZ /L/ 'laevaomanik, peremees' 3.1.

anšpukki /L/ 'antspak' 7.3. < vn áншпуг.

antà ęcaD poiZ: antagà ęcat poiZ! /L/ 'otsad lahti!' 7.4.

antà roššattu /L/ 'maha maksta' 6.1.

anteli /L KKK/ 'ankrupeli hoob' 5.7.

aŋkkerštokki /L/ 'ankrutugi' 5.7. vn (Dal) анкерштоК

vôi sks (Kl.) Ankerstock.

aŋkkuri /L, Lii, Tsv/ 'ankur' 5.7. < skand (Toiv. ankkuri)

koškа-aŋkkuri /L KKK/ 'tragi' 5.7.

kōллu-aŋkkuri /L/ 'surnud ankur' 5.7.

pannъ aŋkkuri borttà čīn /L/ 'sorida ankur' 7.3.

tormi-aŋkkuri /L/ 'tormiankur' 5.7.

varppi-aŋkkuri /L/ 'varpankur' 5.7. <a sks (Kl.)

Warpanker.

aŋkkuri-tuli /L/ 'ankrutuli' 10.2.

aŋkkurì buju /L, Tsv/ 'ankrupoi' 5.7.

aŋkkurì cepa /L/, ankkuri tsepa /Tsv/ 'ankrukett' 5.7.

aŋkkurì kantъ /L/ 'ankrutald, -käär' 5.7.; tôlkelaen

<vn пятка.

api-лaivъ /L/ 'päästelaev' 4.3.

api-vene /L/ 'päästepaat' 4.2.

arkel'šikka /L KKK/ 'varustaja' 3.1. Sõna on igati kahtlane.

a'vraл /L/ 'avraaltöö' 7.3. < ? vn аврал

ā

āpiain /L/ 'aabja' 4.2., vrd. sm haapio.

b

bag^a^ra /L/, bagr /Tsv/ 'pootshaak' 7.3. < vn багóр.

ba'лasti /L/ 'ballast' 6.2. < vn балláст.

barkęssi /Tsv/ 'pargas' 4.3. < vn баркáс.

barkkɒ /L/, bark̄ /Tsv/ 'praam' 4.3. < vn бáрка.

bākanɒ /L/ 'tulepaak' 10.1., 10.2. < vn бакáн.

betšofk /Tsv/ 'kinnitusots' 7.3. < vn (Dal) бичевá, (неправильно бечевá), умал. бичёвка.

bičofkɒ /L, Jõg/ 'kinnitusots' 7.3.

blɒkki /L/ 'plokk' 5.4. < ? vn блок.

kaHs-škīvɒnĘ blɒkki /L/ 'kahe siiviga plokk' 5.4.

üHs-škīvɒnĘ blɒkki /L/ 'ühe siiviga plokk' 5.4.

bocmɒni /L/, botsmęnni /Tsv/ 'pootsman' 3.1. < vn бóцман.

borttɒ /L/, bort̄ /Jõg/ 'poord' 5.2. < vn борт.

alа-tūlę̄ borttɒ /L/ 'alltuule poord' 5.2., 8.1.

ęikà borttɒ /L/ 'tüürpoord' 5.2., 8.1.

kura borttɒ /L/ 'pakpoord' 5.2., 8.1.

päli-tūlę̄ borttɒ /L/ 'pealtuule poord' 5.2., 8.1.

sisi-borttɒ /L/ 'laeva teine, sisemine poord' 5.2.

mēz‿üli bortà /L/ 'mees üle poordi' 7.4.

bošmukkʊ /L/ 'andur, kiilu tagumine osa' 5.2. < vn башмáк.

bōmi /L, Lii, Jôg/ 'poom' 5.3. < vn бом.

bōmi-klīveri /L/ 'esimene kliiver' 5.5.

bōmi-nurkkʊ /L/ 'kahvelpurje soodinurk' 5.5.

bōmi-seili /L/ 'ahtripuri' 5.5.

bōt /Tsv/ 'luup, laevapaat' 4.2. < vn (вель-)бот.

brandavaHt-laivʊ /L/ 'valvelaev' 4.3. < vn брандвáхт.

bresentti: vih^{i}ma-bresentti /L/ 7.3. 'present; purjekate, seilkoi'

buHti, būHti /L/ 'puht' 7.2. < sks (Kl.) Bucht 'Kreis eines aufgeschlossenen Taues' > vn бýхта.

bujofk /Tsv/ 'poi' 10.1. < vn буёвка.

buju /L, Tsv/ 'poi' 10.1. <? vn буй. Vrd. ka eVNg poju, sm poiju.

ankkurì buju /L, Tsv/ 'ankrupoi' 5.7.

kellʊ-buju /L, Tsv/ 'kellpoi' 10.1.

tuli-buju /L/ 'tulepoi' 10.1, 10.2.

bukseri /L/ 'pelitoe ots, kuhu puuling kinnitatakse' 5.7.

bukseri-rossi /L/ 'puuling, puksiirots' 5.7.

buksiroitta /Tsv/ 'pukseerida' 8.1.

bunkkeri, bunkkęri /L/ 'söepunker' 5.2.

hīli-bunkkęri /L/ 'söepunker' 5.2.

bušpʊri /L/, bušmęri /Lii/, bušpęri, bušpertti /Tsv/ 'pukspriit' 5.3.

bušprīt /L/ 'pukspriit' 5.3. < vn бýшприт.

būgeli /L/ 'rautis' 5.3. < vn бýгель.

c̥

cepa; ankkuri-cepa /L/, ankkurì tsepa /Tsv/ 'ankrukett' 5.7.
<vn цепь.

č̥

čaĺrana /L/ 'paat ühele inimesele' 4.2. < vn; mingi tuletis verbist ча́лить.

čākki /Lii/ 'kana paadikiilu ja vöörtäävi ühendamiseks' 5.1.
< vn; tuletis verbist ча́кать 'колотить, стучать'.

čehлa /L/ 'seilkoi' 7.3. < vn чехо́л.

čeлnok pro tšeлnok /Tsv/ 'küna' 4.2. < vn челно́к.

čerttъ, kursi-čerttъ /L/ 'kursijoon kompassis' 9.3. <vn черта.

čoлnъ /L/ 'küna' 4.2. < vn чёлн 'лодочка ододеревка'.

čöüsi /L/, tšöüsi /Tsv/ 'köis' 5.4.; s-u sôna (Toiv, köysi).

čülči /L/, tšültši /Tsv/ 'poord, laeva külg' 5.2.; lms-lp sôna (Toiv. kylki)

čülči-tūli /L, Tsv/ 'külgtuul' 8.1.

čülč-tuлęD /L/ 'poordituled' 10.2.

čüllellä; on čüllellä '[laev] on kreenis' 8.1.

d̥

dīrik-valli /L/ 'tirkvall' 5.4. < vn ди́рик-фал.

doлgottā° /L/ 'geograafiline pikkus' 9.2. < vn долгота́

dōkki /L/ 'dokk' 7.3. < vn док.

kuivъ dōkki /L/ 'kuivdokk' 7.3.

parahoda-dōkki /L/ 'laevadokk' 7.3., 8.2.

vesi-dōkki /L/ 'ujuvdokk' 7.3.

ę̃

estakāda /L/ 'sadamasild' 10.4. < vn эстака́да.

etelä /L, Lii, Tsv/ 'edel' 9.1.; lms sôna, <*ete-, mis on s-u algupära (Toiv.).

etelä-tūli /L, Lii/ 'edelatuul' 9.1.

ǫ̃

ǫccɒ /L/ 'ots, tross, nöör' 5.4.; genuiinne sôna (Hak. lk. 1)

ǫikà borttɒ /L/ 'tüürpoord' 5.2.

ǫikà kursi /L/ 'otsekurss' 8.1.

ǫma kursi /L/ 'kurss' 8.1.

ǫmpǫlija: seili-ǫmpǫlija /L/ 'purjemeister' 3.1.

ǫppi-лaivɒ /L/ 'õppelaev' 4.3.

ǫppi-poikɒ: лaivà ǫppi-poikɒ /L/ 'laevapoiss, junga' 3.1.

f̃

falsbortt /L/ 'liigparras' 5.2. < vn фальшбо́рт.

fanari /L/, fonari /L, Tsv/ 'latern' 8.2., 10.2. < vn фонарь.

fartoni /L/ 'parduun' 5.3. sks (Kl.) Pardun; p-> f- ülemtaotlusest.

fāлɒ /L/ 'vall' 5.4. < vn фа́ла.

fлaku /L/ 'plagu' 10.3. < sm (Toiv.) flaku vôi vn флаг.

fлakù līni /L/ 'plaguliin, lipuliin' 5.4.

fлakku /Jôg/ 'lipp' 10.3.

fлākku /L/ 'lipp; riigilipp' 10.3. < vn флаг.

hätä-fлākku /L/ 'hädalipp' 8.2., 10.3.

лōcci-fлākku /L/ 'lootsilipp' 10.1.

flākku-rih^i^ma /L/ 'lipuliin' 5.4.

flōttɒ /L/, flōt /Tsv/ 'laevastik 4.3. < vn флот.

kalafloōtta /L KKK/ 'kalalaevastik' 4.3.

sętafloōtta /L KKK/ 'sõjalaevastik' 4.3.

torgufloōtta /L KKK/ 'kaubalaevastik' 4.3.

flʹūgeri /L/ 'flüügel' 9.4. < vn флюгерь.

g

galjassi /L/, galʹjęssi /Tsv/ 'kaljas' 4.3. < vn гальас.

gals /L/ 'halss' 8.1. < vn галс.

gāffɒli /L/ 'kahvel' 5.3. < vn гафель.

gāffɒli-nurkkɒ /L/ 'kahvelpurje piiginurk' 5.5.

gākki /L/ 'haak pelitoes' 5.7. < vn гак.

gāvęni /Tsv/ 'sadam' 10.4. < vn гавань.

gilʹi /L, Lii, Tsv/ 'kiilas; kölj' 5.1., 5.2. < vn киль;

k- > -g-ületaotlusest.

pāli-gilʹi /L/ 'kiilson' 5.2.

gīkkɒ vt. martęngīkkɒ

glāzi : lūvvä glāzì /L/ 'klaasi lüüa' 7.3. < sks (Kl. Glas)

Glasen schlagen.

gōlikka /L KKK / 'reimali sudi' 10.1. < vn голик.

h

haltiaZ : meri-haltiaZ /L/ 'merehaldjas' 11.1.

hattu /L/ 1 'reimali sudi' 10.1.; 2 'müts': tormi-hattu

'südvester' 3.3. < sm hattu.

hāpojo /Lii/ 'aabja' 4.2. < ? sm haapio; võimalik on veel,

et h- on sekundaarne.

hāvari /L/ 8. 'avarii' 8.2.; h- on sekundaarne.

hätä : meri-hätä /L/ 'merehäda' 8.2.

hätä-fлākku /L/ 'hädalipp' 8.2., 10.3.

hätä-tuli /L/ 'hädatuli' 8.2., 10.2.

hīli-bunkkeri /L/ 'söepunker' 5.2.

hīvā! /L/ 'hiiva!' 7.4. < rts hiva (Toiv. hiivata).

hi'vop̄! /L/ 'hiivop!' 7.4.

hljūsti /L/ 'klüüs' 5.7. < vn клюз.

hljūsti-rautp /L/ 'klüüsikaitse' 5.7.

hodu < vn ход (Toiv. hotu). Laen võib vägagi vana olla,

vrd. eVNg kuòDu 'käik, laevakäik', kus x- > k- :

лaivp-hodu 'faarvaater 10.4.

oma hodu 'iseliikumine' 4.3.

hōkuri: vesi-hōkuri /L/ 'ookriauk' 5.1. < ? sm (Toiv. huoata)

huoko, huokonen 'pieni aukko, josta jotakin huokuu,

tihkuu ulos'.

höürü-лaiv /Tsv/ 'aurulaev' 4.3. < sm höyrylaiva.

i

iлata seiliD /L/ 'purjed maha võtta' 7.3.

isäntä: aлusè isäntä /L/ 'laevaomanik' 3.1.

issua:

isuB aHteriл /L/ '[laev] istub ahtril' 8.1.

isuB mataлaл /L/ '[laev] istub vähe, madalalt [vees]' 8.1.

isuB paĺĺo /L/ '[laev] istub palju, sügavalt' 8.1.

isuB süväl /L/ '[laev] istub sügavalt' 8.1.

isuB vähä /L/ '[laev] istub vähe, madalalt [vees]' 8.1.

isuB vōril /L/ '[laev] istub vööril' 8.1.

isu(z)лautъ /Lii/ 'paadipink' 5.1.

isutuz-лautъ /L/ 'pootsmantool' 7.2.

itä(iä)/L,Lii/ 'ida' 9.1.; lms ühine sõna (Toiv. itä).

itä-poh°ja /L, Lii/ 'kirre' 9.1.

itä-pōli /L/ 'idakaar' 9.1.

itä-tūli /L/ 'idatuul' 9.1.

itä-veha /L/ 'idareimal' 10.1.

j

jālъ /L/ 'jaala' 4.3. < ? e jaala, mis omakorda < ? sm jaala 'suuri avoin purjevene' (Toiv. jaala).

jǟ-leHkaja /L/ 'jäälõhkuja' 4.3.

jeki-vene /L/ 'jõepaat' 4.2.

joHseva snāsti /L/ 'jooksevtaglas' 5.4.

jōmъ: jōmъ-merkki /L/ 'joomamärk' 10.1.

juli-airo /L/ 'aer, millega priiatakse' 5.6.

julittà /L/ 'priiata' 7.3.; sõnaga võiks küsimärgiliselt ühendada sm (Kal.) jolua 'uida t. liukua verkalleen, solua'; vrd. aga ka vn (Dal) юлить 'не сидеть смирно, метаться туда либо сюда и суетиться, елозить; безпокойно вертеться, увиваться около чего, выслуживаясь.

jumaл: meri-jumaл 'merejumal' 11.1.

jürkkü tūli vt. tūli.

k

kačegarkkъ /L/ 'katlaruum' 5.2. < vn кочегáрка.

ka°čegārъ /L/, katšegāra /L KKK/ 'kütja' 3.1. < vn кочегáр.

kagлanaлuz-remeńi /L/ 'südvestri rihm' 3.3.

kaHs-maštinE vene /L/, kahsmaštim vene /Tsv/ 'kahemastiline paat' 4.2.

kajutti /L, Tsv/ 'kajut' 5.2. < kasks kajute (Toiv. kajuutta).

aHteri-kajutti /L/ 'ahtrikajut' 5.2.

ruľa-kajutti /L/ 'roolikajut' 5.2., 5.8.

vöri-kajutti /L/ 'vöörikajut' 5.2.

kakko /L, Lii, Tsv/ 'kagu' 9.1., lms sôna (Toiv. kaakko)

kakko-pōli /Lii/ 'kagu' 9.1.

kakko-tūli /L, Lii/ 'kagutuul' 9.1.

kalafлōtta /L KKK / 'kalalaevastik' 4.3.

kaлa-mēZ /Tsv/ 'kalamees' 3.2.

kaлa-sęлmi /L/ 'pentsliga aas' 7.2.

kaллamin /L/ 'kiilhaalamine' 7.3.

kaллà /L/ 'kiilhaalata, kallutada' 7.3., lms sôna < ? germ (Toiv. kallas).

kallìssɒ /L/ 'kalduda, kreeni minna' 8.1.

ka'manda /L/ 'meeskond' 3.1.

kancci /L/ 'kants' <asks (Kl. Schanze) Schantze 'ein der Back gegenüberliegender Deckbau':

aHterkancci /L/ 'ahtrikants' 5.2.

vöri-kancci /L/ 'vöörkants' 5.2.

kandrabantti /L/ 'salakaup' 6.2. < vn контрабанда.

kandrabantì vetäjä /L/ 'salakaubavedaja' 3.2.

kantɒ /L/ 1 'rangoudi kand' 5.3.; 2 'ankrukand', vt. ankkurì kantɒ.

kantɒ-nurkkɒ /L/ 'kahvelpurje halsinurk' 5.5.

kantɒ-tāli /L/ 'juur- e. klauvall' 5.4.

kantäkki /L/ 'kantekk' 5.2. <asks (Kl. Schandeckel) Schanddeck.

kaptəni, kaptēni /L/ 'kapten' < ? sm kapteeni.

kaukà merè kaptəni /L/ 'kaugesõidukapten' 3.1.

portù kapteni /L/ 'sadamakapten' 10.4.

kapteni pomošnikka /L KKK/ 'kapteniabi' 3.1.

karavanъ /L/ 'tekilast' 6.2. <? vn каравáн.

karttъ vt. meri-karttъ.

kartuškъ /L/ 'kompassikaart' 10.3 < vn картушка.

karvi /L/ 'karv' 5.1., 5.2.; võiks ühendada sm karvata-verbiga (vrd. Toiv.).

kattiлa vt. pāru-kattiлa.

kābeli, kābęli /L/ 'kaabel, vastupäeva keeratud säietega tross' 5.4. < vn кабель.

kāręttà /L, Tsv/, kārittà /L/ 'kaaretada laeva' 5.1., 7.1.

kāri /L, Lii, Tsv/ 'kaar' 5.1., 5.2.; lms-lp sõna (Toiv. kaari)

kāteri /L/ 'kaater' 3.2. < vn кáтер.

käpälä, aHteri-käpälä /Lii/ 'ahtertäävi' 5.1.; lms sõna (Toiv. käpälä).

kellо: kellо-buju /L/ 'kellpoi' 10.1.

keti /L/ 'ankrukett; kett' < e kett või sks Kette.

ruľa-keti 'roolikett' 5.8.

keuлъ /L/ 'paadikäil' 5.1.; sõna esineb sm, krj, lp; vaevalt, et < germ (Toiv. keula).

kęrkęnoittà /L/ 'parrastada' 7.1.

kiľvātteri: mennъ kiľvātteriZ /L/ 'minna kiilvaatris' 8.1. < vn кильвáтер.

kīčkъ /L/ 'naagel' 5.4. < vn кúчка.

kīkeri /Tsv/ 'kiiker' 9.4. < asks kîker (Toiv. kiikari).

kīppъ: seili-kippъ 'kokku pakitud puri 7.3. < vn кúпа.

kletkъ /L/ 'staaplid, rakked laeva ehitamiseks' 7.1. < vn клéтка.

klipperi /L/ 'klipper' 4.3. < e, sks vôi vn < ingl. clipper

klīni /L/ 'vandikiil' 5.3. < vn клин.

klīveri /L, Lii, Tsv/ 'kliiver' 5.5. < rts klyvare (Toiv. kliivari); siiski ehk otse < asks klüver.

bōmi-klīveri /L/ 'kliiverpoomi kinnitatud kliiver' 5.5.

esimein klīveri /L/ 'esimene kliiver' 5.5.

kolmas‿klīveri /L/ 'kolmas kliiver' 5.5.

tein‿klīveri /L/ 'teine kliiver' 5.5.

klīver(i)-bōmi /L, Lii/ 'kliiverpoom' 5.3.

kneHtъ /L/ 'pollar, kinnituspaal sadamasillal' 7.3., 10.4. < vn кнехт.

kôkkъ /L/ 1 'polt poomi vôi kahvli kinnitamiseks masti külge 5.3.; 2 'plokihaak' 5.4.; küsimärgiliselt s-u sôna (Toiv. kokka).

kokki /L/ 'kokk' 3.1. < sm kokki.

konopoittà /L/ 'takkudega triivida' 5.1., 7.1. < vn конопáтить 'takkudega kinni toppima; tihtima'.

konosamentti /L/ 'prahikiri' < vn коносамéнт.

konttori vt. lōcci-konttori.

korpussi /L/ 'laevakere' 5.2. < vn кóрпус.

kossoseili /L/ 'igasugune puri peale raa‿purje' < vn косые паруса.

koška-aŋkkuri /L KKK/ 'tragi' 5.7. < vn (Dal) кóшка.

kouššі /L/ 'kouss' 5.3. < vn коуш.

kōllu-aŋkkuri /L/ 5.7.; tôlkelaen, lähtekeel teadmata.

kōkki /L/ 'köök, kambüüs' 5.2. < sm vôi e (Toiv. kyökki).

kramballkkъ /L/ 'taavet' 5.2. < vn крáмбол, кранбáлка.

krōnuлaivɒ /L/'sôjalaev' 4.3.

kuivɒ dōkki vt. dōkki.

kummuллà: mennɒ kummuллà /L/ 'kummuli minna' 8.2.

kumpɒssi /L/, kumpęssi /Tsv/ 'kompass 9.3. <?e, vrd. VNg kuṁBaṣi.

kumpɒssi pettèB /L/ 'kompass petab' 9.3.

kura borttɒ /L/ 'pakpoord' 5.2.

kursi /L/ 'kurss' 8.1. < e vôi sm, vrd sm (Toiv. kurssi) kursi ja e VNg kurs̥i

ęikà kursi /L/ 'otsekurss' 8.1.

ęma kursi /L/ 'kurss' 8.1.

pittä kursiл̄ /L/ 'pidada kursil, hoida kurssi' 8.1.

vajęлtà kursi /L/ 'vahetada kurssi' 8.1.

kursi-čerttɒ /L/ 'kursijoon' 9.3. < vn курсовая чертӑ.

kursi-line /L/ 'kursijoon' 9.3.

kūh^{u}ni /L/ 'köök, kambüüs' 5.2. < vn кýхня.

kūtəri /L/ 'kutter, kalakuunar' 4.3. < e kutter vôi sm kutteri

küttäjä /L KKK/ 'kütja' 3.1. < e kütja. Tundub, et küsija on keelejuhile sôna sugereerinud.

l̃

лag /L/ 'logi' 9.4. < vn лаг.

лaglīni /L/ 'logiliin' 9.4. < vn лаглинь.

лaijâttà /L/, лadd'ętta /Tsv/ 'paati vôi laeva laiutada 5.1., 7.1.

лaitɒ /L/ 'laid, laud' 5.1., 5.2., 7.1.; lms-lp sôna (Toiv. laita).

лaivɒ /L/ 'laev' 4.3.; lms sôna (Toiv. laiva).

api-лaivъ /L/ 'päästelaev' 4.3.

brandavaHt-лaivъ /L/ 'valvelaev' 4.3.

ęppi-лaivъ /L/ 'õppelaev' 4.3.

höürü-лaiv /Tsv/ 'aurulaev' 4.3.

krōnu-лaivъ /L/ 'sõjalaev' 4.3.

лasti-лaivъ /L/ 'kaubalaev' 4.3.

ličimerè лaivъ /L/ 'lähisõidulaev' 4.3.

majakkъ-лaivъ /L/ 'tulelaev' 10.1.

posazī·ri-лaivъ /L/ 'reisilaev' 4.3.

tulli-лaivъ /L/ 'tollilaev' 4.3.

vaHti-лaivъ /L/ 'vahi- e. valvelaev' 4.3.

vē-ала-лaivъ /L/ 'allveelaev' 4.3.

лaivъ-domovikkъ /L/ 'koterman' 11.1. < vn домовик.

лaivъ-hodu /L/ 'faarvaater' 10.4.

лaivъ-mēZ /L/ 'laevamees' 3.1.

лaivъ-pl'otkъ /L/ 'nuut, millega madruseid löödi' 7.3. < vn плётка.

лaivъ-poikъ /L/ 'laevamees' 3.1.

лaivъ-rintъ /L/ 'rindlaev' 5.2.

лaivъ-trappu /L/ 'maabumissild' 7.3.

лaivà jälči /L/ 'laevajälg' 8.1.

лapa /L/ 'ankruharu' 5.7.

лapъtъ ümperi /L/ 'ümber lapata' 8.2.

лastъtъ /L/, лastata /Tsv/ 'lastida' 7.3.

лasti /L,Tsv/ 'last' 6.2. < e, sm vôi kasks; vrd. Toiv. lasti.

aHtęr-лasti /L/ 'ahtrilast' 6.2.

rōmi-лasti /L/ 'trümmilast' 6.2.

täkki-лasti /L/ 'tekilast' 6.2.

võri-лasti /L/ 'vöörilast' 6.2.

лasti-лaivъ /L/ 'kaubalaev' 4.3.

лasti-tonni /L/ 'lastitonn; vanasti 62 puuda, nüüd 1000 kg' 6.1.

лautti /L,Lii, Jôg/ 'parv' 4.1., isL łautti. Sama tüvi peaks olema e laudi(s) ja sm lautti (nendest Toiv. lautti).

лāpa /L, Lii/ 'ankruküüs' 5.7. < vn лáпа.

лārъtъ /L/ 'laeva klaarida' 7.3. < asks klaren

lämmittäjъ /L/ 'kütja' 3.1.

länccü /L/ 'lents, veest tühi' 7.3. < asks (Kl.) lens 'trocken, keine Feuchtigkeit oder überhaupt nichts mehr enthaltend, erschöpft, leer'.

ajjà länccüssà /L/ 'lentsiks pumbata' 7.3.

läns(i) /L,Lii/, länsi /Tsv/ 'lääs' 9.1.; lms sôna (Toiv. länsi)

länsi-pōli /Lii/ 'lääs' 9.1.

länstūli /L/ 'läänetuul' 9.1.

länsveha /L/ 'läänereimal' 9.1.

leh^{e}mä-venta /L/ 'lehmavänt' 8.1.

leikъ /L/ 'aeruvars' 5.6. < vn (Ož) лейка 'черпак для выливания воды'.

лęnkъ-picukki /L/ 'pikkpleiss' 7.2.

лęunaD vt. лounaD

ličimerè-лaivъ /L/ 'lähisôidulaev' 4.3.

liHteri /L/ 'lihter' 4.3. < ? asks (Kl. Leichter) lichter; vrd. ka Toiv. lihti.

line:

kursi-line /L/ 'kursijoon' 9.3.

vesi-line /L/ 'veeliin, vaaterliin' 8.1.

lipiccɒ /L, Lii, Jôg/ 'viskam, hauskar' 7.3.; lms-md tüvi (Toiv. lippi).

lisobortto-ʌavvɒD /L/ 'ruunid, varperd' 5.1.

līkɒ-ʌaitɒ /Lii/ 'liiglaid' 5.1.

līkki /L/ 'liik' < sks, vrd. Toiv. liikki.

līkki-nigʌɒ /L/ 'liikimisnôel' 7.2.

līkki-rihima /L/ 'liik' 5.5.

līkkìssɒ /L/ 'liikida' 7.2.

līni /L/ 'liin' < kasks lîne (Toiv. liina[2]):

fʌakù līni /L/ 'lipuliin' 5.4.

ʌotsman, ʌotsmęnni vt. ʌōcci

ʌomppi /L/ 'knaap, klamp' 5.4. < asks (Kl. Klampen) klamp.

pū-ʌomppi /L/ 'pollar' 5.4.

ʌotkɒ /L/ 'mingi laev' 4.3. < vn лóдка.

ʌounaD /L, Lii/, ʌęunaD /Tsv/ 'lôuna' 9.1.; permi keelteni ulatuv sôna (Toiv. lounat).

ʌounaD-pōli /Lii/ 'lôuna' 9.1.

ʌounaD-veha /L/ 'lôunareimal' 10.1.

ʌouzɒtɒ /L/ 'lôunareimal' 7.2. < skand (Toiv. lousata).

ʌō(-tę̀) /L, Lii/, ʌōję /Tsv/ 'loe' 9.1. < germ (Toiv. luode).

ʌō-tūli /L, Lii/ 'loodetuul' 9.1.

ʌōcci /L/, ʌotsmani, ʌotsmęnni /Tsv/ 10.4. < asks lôts, lôtsman (Toiv. luotsi) vôi vn лоцман.

ʌōcci-fʌākku /L/ 'lootsilipp' 10.1.

ʌōcci-konttori /L/ 'lootsikontor' 10.4.

ʌōcì vene /L/ 'lootsipaat' 4.2.

ʌōkęri /L/ 'luger' 4.3.

ʌōttɒ /L/ 'lood' 9.4. < vn лот.

лōvia /L, Tsv/, лōvɒtɒ /Lii/ 'loovida' 8.1. < rts lova (Toiv. luovata) vôi sks luven.

l'

l'egō•! /L/ 'legoo!' 7.4. < vn лего!

l'ūkki: tamburi-l'ūkki /L/ 'pääsluuk' 5.2. < vn л'юк

m

maHsu:

лōcci-maHsu /L/ 'lootsimaks' 10.4.

porttu-maHsu /L/ 'sadamamaks' 6.2.

mainɒtɒ /L/ 'viirata' : mainà! 'viira!' 7.4.

majakkɒ /L/ 'majakas' 10.1. < vn маяк (Toiv. majakka).

majakkɒ-herrɒ /L/ 'majakakapten' 10.1.

majakkɒ-лaivɒ /L/ 'tulelaev'10.1

majakkɒ-vaHti /L/ 'tuletornivaht' 10.1.

makl'eri /L/ 'maakler' 3.1. < vn маклер.

mako /L/ 'paadi- vôi laevamagu' 5.1. < germ (Toiv. mako).

manttęli, manttęli-tāli /L/ 'manteltali' 7.1. < vn манты ль-та́ли.

markɒtɒ /L/ 'markida' 7.2.

markkɒ /L/ 'mark' 7.2. < vn ма́рка

martęngīkkɒ /L/ 'martinpoom' 5.3. < vn мартин-гик.

martęnštākki /L/ 'martin- e. tamstaak' 5.3.

martì pū /L/ 'martinpoom' 5.3.

mašina /L/ 'masin' 5.2.

mašina-rōmi /L/ 'masinaruum' 5.2.

mašinista/L KKK/ 'masinist' 3.1. <vn машинист.

maštāpi /L/ 'mõõtkava' 9.2. < vn машта́б.

mašti /L, Lii, Tsv/ 'mast' 5.3. < kasks (Toiv. masti) või vn ма́чта

mašti-tuli /L/ 'topituli' 10.2.

matrossi /L, Tsv/ 'madrus' 3.1. < vn матро́с.

nõrep matrossi /L/ 'nooremmadrus' 3.1.

setamehe matrossi /L/ 'sõjalaevastiku madrus' 3.2.

vanep matrossi /L/ 'vanemmadrus' 3.1.

mā-tūli /L/ 'lõunatuul' 9.1.

māsteri /L, Lii/ 'meister' < vn мастер

anuz-māsteri /L/ 'laevameister' 7.1.

seili-māsteri /L/ 'purjemeister' 3.1.

mäči /L, Lii/ 'rand' 10.4.; lms sõna (Toiv. mäki).

mättissn /L/ 'tuules viselda; luhvata või vallata' 8.1.

< sm (Toiv.) mättää, 'heitellä, viskoa'.

mehānikka /L KKK/ 'mehaanik' 3.1. < vn меха́ник.

merè vaHti, merè rajà vaHti /L/ 'merevaht'.

meri-ennituZ /L/ 'merehäda' 8.2.

meri-haltiaZ /L/ 'merehaldajas' 11.1.

meri-hätä /L/ 'merehäda' 8.2.

meri-hätälin /L/ 'merehädaline' 3.2.

meri-jumal /L/ 'merejumal' 11.1.

meri-karttn /L/ 'merekaart' 9.2.

merikaru /L KKK/ 'merekaru' 3.1.

meri-merkki /L/ 'meremärk' 10.1.

meri-mēZ /L/ 'meremees' 3.1.

meri-mīli /L/ 'meremiil' 9.2., 9.4.

meri-reisu /L/ 'meretee'

meri-rüväjn /L/ 'mereröövel' 3.2.

meri-sāppàD /L/ 'meresaapad' 3.3.

meri-sęлmi /L/ 'surmasôlm' 7.2.

meri-süli /L/ 'meresüld = 6 inglise jalga' 9.4.

meri-tūli /L/ 'põhjatuul, meretuul' 9.1.

merivargaĊZ /L/ 'mererööve1' 3.2;

meri-vene /L/ 'merepaat' 4.2.

merkki /L/ 'märk' < sm (Toiv. merkki):

jōmɒ-merkki /L/ 'joomamärk' 10.1.

meri-merkki /L/ 'meremärk' 10.1.

merkki-tuлęD /L/ 'laevatuled' 10.2.

minùtti /L/ '1/60 kraadi' 9.4.

mīli vt. meri-mīli.

mołī /L KKK/ 'muul' 10.4. < vn мол.

mostikkɒ /L/ 1 'maabumissild' 7.3.; 2 'komandosild' 5.2.

< vn мостик.

motori /L/ 'mootorpaat' 4.2.; is L motori <? sm motori.

mukoittà /L/ 'lasti stoovida' 7.3. Ehk tuletis lms muka-

tüvest, vrd. Toiv. muka.

muškɒli /L/ 'muşkel, puuvasar laeval' 7.2. < vn мушкель.

n

naHkɒ-čintàD /L/ 'nahkkindad' 3.3.

nenä /L, Lii/ 'paadi- vôi laeva nina, vöör' 5.1., 5.2.; lms-lp

sôna (Toiv. nenä).

nenä-pōli /L/ 'vööripool' 5.2.

nenäpōl-täkki /L/ 'eestekk, vöörtekk' 5.2.

nigлɒ /L/ 'nôel'; lms < germ (Toiv. neula):

līkki-nigлv /L/ 'liikimisnôel' 7.2.

seili-nigлv /L/ 'purjenôel' 7.2.

nokkv /L/ 'nokk' 5.3. < sks (Kl.) Nock 'Ende einer Raa oder eines Segels'; vrd. ka holl nok.

nokkv-tāli /L/ 'nokktali, juurvall' 5.4.

nōrv /L/ 'nöör' 5.4. < mskand *snōrā- (Toiv. nuora)

nurkkv /L/ 'nurk' 5.5.; lms sôna (Toiv. nurkka):

bōmi-nurkkv /L/ 'soodinurk' 5.5.

gāffvli-nurkkv /L/ 'piiginurk' 5.5.

kantv-nurkkv /L/ 'halsinurk' 5.5.

nūžnikkv /L/ 'gallioon' 5.2. < vn нýжник.

o

o'ttjaškv /L/ 'surnud ankru kinnitusots' 5.7. < vn оттяжка.

ö

öljü-kācvD /L/ 'ôlipüksid' 3.3.

p

paikallin snāsti /L/ 'kinnistaglas 5.3.

pakoлain /L/ 'jänes' 3.2.; lms sôna (Toiv. pako[1]).

parahoda /L, Lii, Tsv/ 'aurulaev' 4.3. < vn пароход

pos(s)aziri-parahoda /L/ 'reisiaurik' 4.3.

sęta-parahoda /L/ 'sôjalaev, resp. -aurik' 4.3.

parahoda-dōkki /L/ 'laevadokk' 7.3., 8.2.

parahodà vile /L/ 'aurikuvile' 10.3.

pari /L/ 'paar, paarislöök' 7.3.

parnikkɒ /L/ 'kumm, laudkast laudade aurutamiseks' 7.1.

<vn парни́к.

parrɒs-pū /Lii/ 'veeger' 5.1.

pāлuB /Tsv/ 'laevatekk' 5.2. < vn па́луба.

pāru /L/ 'aur' < vn пáр.

pāru-kattiлa /L/ 'aurukatel' 5.2., 7.1.

pāsu /L/ 'saum' 5.1., 5.2. < vn паз (Toiv. paasu).

pātti /L, Tsv/ 'paat' 4.2. < e paat, vrd. Toiv. paatti.

aлuZ-pātti /L KKK/ 'aluspaat, tõmbi ahtriga purjepaat' 4.2.

pāvoskɒ /L/ 'paat haluveoks rannast laevale' 4.2. < vn (Ož.)

пово́зка 'вообще всякое колёсное перевозочное средство'.

pāčirjɒ /L/ 'logiraamat'. 6.1.

pātūli /L/ 'pearumb' 9.1.

pāli-giľi /L/ 'kiilson' 5.1.

pāli-tūлę̀ borttɒ /L/ 'pealtuulepoord' 5.2., 8.1.

perä-airo /L/ 'aer, millega priiati' 5.6.

perä-tammi /Jôg/ 'ahtertääv' 5.1. < is, vrd. is S perätammeZ

perä-tūli /L/ 'taganttuul' 8.1.

peremmèZ, vt. aлusę̀ peremmèZ.

perevoššikkɒ /L/ 'parvemees' 4.1. < vn перевозчик.

pertuzęD /Lii/ 'pardavitsad' 5.1.

petli 1/Lii/ 'kaelus poomi vôi kahvli kinnitamiseks masti külge' 5.3.; 2/L/ vt. ruľa-petli.

pęh^{e}ja /L/ 1 'laeva vôi paadi pôhi' 5.2.; 2 'merepôhi' 8.2.; sôna ulatub vähemalt lapini, vrd. Hak., 25 pohja.

mennɒ̣ pęh^{e}jà /L/ 'pôhja minna (laeva kohta)' 8.2.

pęh^{e}ja-pū /lii, Tsv/ 'kiil, köli, pôhjapuu' 5.1.

pęh^{e}ja-šina /L/ 'paaditald' 5.1. < vn (Ož) ши́на 'резиновый или железный обруч на ободе колеса'.

picatъ /L/ 'pleissida' 7.2. < sks (Kl. splissen) spitzen.

picukki /L/ 'pleiss' 7.2.

лęnkъ-picukki 'pikk pleiss' 7.2.

prosto-picukki 'lühike pleiss' 7.2.

piččі-silmъ, ka pič-silmъ /L/ 'pikksilm, kiiker' 9.4.

pirkkeli /L, Lii/ 'pirkel, pirgipuri' 5.3.; etümoloogia ebaselge.

pirkki-valli, pirkvalli /L/ 'tirkvall' 5.4.

pirttu-kumpъssi /L/ 'vedelikompass' 9.3.

pisetti /L/ 'meeskond' 3.1. < rts besättning.

pik-valli /L/ 'piikvall' 5.4. < ? sks (Kl.) Piekfall.

pittъ /L/, pittę /Tsv/ 'piim, tekitala' 5.2.

плavutši pristani /L KKK/ 'ujuvsild' 10.4. < vn пловучая пристань.

plikkъ-tuli, plikkъvъ tuli /L/ 'plinktuli' 10.2.

plikkà /L/ 'plinkida' <?rts blicka 'vaadata', blick 'pilk, vaade', vôi sks blicken 'vaadata, pilku heita', Blickfeuer 'plinktuli'. Sônaga vôiks ühendada ka e pilkuda, pilgutada, pilk ja sm pilkahtaa 'vilgatada, vilksatada', pilkku 'punkt; laik'; vrd. ka vdj L plikkà, plikъtъ, plikuttà 'pilgutada'.

плotnikkъ /L/ 'puusepp' 3.1. < vn плóтник.

poduškъ /Lii/ 1 'steps' 5.3.; 2 'tulli padi' 5.1., 5.6. < vn подýшка.

podvodnoi лotka /Tsv/ 'allveepaat' 4.3. < vn подводная лодка.

pohᵒja /L, Lii/ 'pôhi (ilmakaarena)' 9.1. < sm pohja-, pohjoinen vrd. vdj L mēp‿pohᵒjazęл̄ 'läheb pôhja', tuęp‿pohᵒjazęлt 'tuleb pôhjast.

poh°ja-veha /L/ 'põhjareimal' 10.1.

полu'ndra! /L/ 'polundra! viga!' 7.4. < vn полундра!

poršnja /L/ 'pumba toru' 7.3. < vn поршень.

portù kaptəni /L/ 'sadamakapten' 10.4.

porttu /L/ 'sadam' 10.4. < vn порт.

porttu-maHsu /L/ 'sadamamaks' 6.1.

porttu-tuлęD /L/ 'sadamatuled' 10.2.

pos(s)azīri-лaivъ /L/ 'reisilaev' 4.3.

pos(s)azīri-parahoda /L/ 'reisiaurik' 4.3.

pošti-vene /L/ 'postipaat' 4.2.

põrü /L/ 'pöörel' 5.4.

pričaл: L KKK, TSV pritšaл 'kinnitusots' 7.3. < vn причáл.

pristani, prīstani /L/, pristęni /Tsv/ 'sadamasild' 10.4.

< vn пристань.

pлavutši pristani /L KKK/ 'ujuvsild' 10.4.

propkъ-ziľetkъ /L/ 'korkvest' 8.2. < vn пробка 'kork' + жилетка 'vest'.

propkъ-vänteri /L/ 'korkpender' 7.3.

prosto picukki vt. picukki.

pumppu /L/ 'pump' 7.3. < sm pumppu.

purję /Tsv/ 'puri' 5.5.; lms < blt vôi vastupidi (Hak., 41 purje).

purkà /L/ 'lossida' 7.3.; vrd. sm purkaa, e purgima, (Wied.) purgema.

pū-лomppi /L/ 'pollar' 5.4.

pū-vänteri /L/ 'puupender' 7.3.

R

rainɒ 1 /L/ 'latid, mida kasutati laeva vettelaskmisel' 7.1.;
2 /Tsv/ rain 'raa' < vn (Dal) райна.

raksi-rih^{i}ma /L/ 'raksinöör' 5.5.; etümoloogia ebaselge.

ramkkɒ /L/ 'raam (tormiankrul)' 5.7. < vn рáмка.

rannà vaHti /L/ 'rannavaht' 3.2.

rantɒ /L, Lii/ rant /Tsv/ 'rand' 10.4. < germ (Hak.,44 ranta)

rantaлuZ /L/ 'rannasôidulaev' 4.3.

rantaznākka /L KKK/ 'ranna- ehk kaldamärk' 10.1.

rantɒ-tuлęD /L/ 'rannatuled' 10,2.

rantvene /L/ 'rannapaat' 4.2.

rantikko /L, Jôg/ 'randekinnas' 3.3.

rantлain /Tsv/ 'randlane'.

rašpiľi /L/ 'ankrupeli' 5.7. < vn брáштиль.

rautɒ-лomppi /L/ 'knaap, klamp; leevang' 5.4.

rautɒ-rossi /L/ 'vaier' 5.3.

rākɒ/L/ 'raa' 5.3. < germ (Hak., 45 raaka).

rākɒnikko /L/ 'raalaev' 4.3.

regi'ster /L/ 'register' 6.1. < vn регистер.

registrɒ-tonnɒ /L/ 'registertonn, 100 kuupjalga' 6.2.

reh^{e}vi-sęлmi /L/ 'rehvisôlm' 7.2.

reh^{e}viä /L/ 'rehvida' 7.2. < sks (Kl.) reffen.

reimɒri /L/ 'reimal' 10.1.

reisu: meri-reisu /L/ 'laevasôidutee' 9.2. < sks Reise.

reiti /L/ 'reid' 10.4. < skand (Rap.) vôi kasks (Kett.).

rešotkɒ /L/ 'paadi põhjalauad vôi põhjarest' 5.1. < vn
решётка.

rębakkɒ, rębakkɒ /L/, rębak /Tsv/ 'kalur' 3.2. < vn рыбак.

rengoZ /L/ '(ankru-)rôngas' 5.7.

rih^{i}ma /L/ 'köis, tross; nöör' 5.3.

flākku-rih^{i}ma 'lipuliin' 5.4.

seili-rih^{i}ma 'purjeniit' 7.2.

škotà rih^{i}ma 'soot; lousvall' 5.4.

rih^{i}ma-snāsti /L/ 'köisvärk' 5.4.

rihm-turveZ /Tsv/ 'köisredel, tormiredel' 5.3.

rikotuZ /L/ 'vigastus' 8.2.

rinto: laivo-rinto /L/ 'rindlaev' 5.2.

riskoa /L/ 'lengerdada' 8.1.

rissi-veha /L/ 'ristreimal' 10.1.

rossi /L/ 'tross, köis, vaier' 5.3. < kasks (Kl. Trosse)

trosse 'Tauwerk, das nur einmal aus 2 oder 3 Garven zusammengedreht ist'.

bukseri-rossi /L/ 'puuling' 5.7.

rauto-rossi /L/ 'vaier' 5.3.

sinkki-rossi /L/ 'tsinkvaier' 5.3.

rossi-vantto /L/ 'köisvant' 5.3.

roššattu(-tù) /L/ 'mahamaksmine' < vn расчёт.

antà roššattu /L/ 'maha maksta' 6.1.

rovnoi gilli /L/ 'otsekiil':

on rovnoil gilil /L/ '[laev] on otsekiilul' 8.1.

rōba-sepa /L/ 'overhaalarid, tunked' 3.3. < vn (Dal) робá~робь 'работа, дело, труд телесный, чернорабочий + sepa.

rōmi /L/ 'trümm' 5.2.;

väli-rōmi /L/ 'vahetrümm' 5.2.

rōmi-lasti /L/ 'trümmilast' 6.2.

rōtolimēZ :L/ 'roolimees, roolimadrus' 3.1. < ? rts roddare 'sôudja'.

nōrep rōtolimēZ 'noorem roolimadrus' 3.1.

vanep rōtolimēZ 'vanem roolimadrus' 3.1.

ručko /L/ 1 'aeruelmar' 5.6., 2 'pumba käepide' 7.3. < vn ручка.

ruh^{u}vi /L/ 'ruhv' 5.2. < asks (Kl. Roof) Ruff.

ruĺa /L, Lii, Tsv/ 'rool, tüür' 5.8. < vn руль.

pittä ruĺĺà /L/ 'rooli pidada' 7.3.

ruĺa-airo /L/ 'tüüraer' 5.6.

ruĺa-aukko /L/ 'rooliauk' 5.2.

ruĺa-kajutti /L/ 'roolikajut' 5.2., 5.8.

ruĺa-keti /L/ 'roolikett' 5.8.

ruĺa-mēZ /L/ 'roolimadrus' 3.1.

ruĺa-rumppeli /L/ 'roolirumpel' 5.8.

ruĺa-rūčko /L/ 'rooliratta pulk' 5.8.

ruĺa-värttenä /L/ 'rooliratta kodar' 5.8.

ruĺa-vēro /L/ 'rooliratas' 5.8.

ruĺevoi /L/ 'roolimadrus' 3.1. < vn рулевой.

rumppeli: ruĺa-rumppeli /L/ 'roolirumpel' < ? vn румпель.

rūmi /Tsv/ 'trümm' 5.2.

rūpori /L/ 'ruupor' 10.3. < e vôi vn.

rüväjo vt. meri-rüväjo

s

sarvi /L KKK/ 'ankruharu' 5.7.

sālinko, sālinki /L/ 'saaling' 5.3. < asks (Kl. Saling) Saaling.

säije /L/, säik /Tsv/ 'säie' 5.3.

seili /L, Lii/ 'puri' 5.5. < asks (Kl. Segel) seil.

aHtęri-seili /L/ 'ahtripuri' 5.5.

bōmi-seili /L/ 'ahtripuri' 5.5.

ęikà seili /L/ 'raapuri' 5.5.

iɹatɒ siliD /L/ 'vähendada purjesid' 7.3.

kosso seiliD /L/ 'kôik purjed peale raapurjede' 5.5.

lizätä seiliä /L/ 'lisada purjesid' 7.3.

nęssa seiliD /L/ 'tôsta purjed' 7.3.

tiukɒtɒ seili /L/ 'rehvida puri' 7.3.

vennè seili /L/ 'pirgipuri' 5.5.

vętta seiliä vähepässi /L/ 'vähendada purjesid' 7.3.

vōri-seili /L/ 'eespuri' 5.5.

seili-aɹuZ /L/ 'purjealus' 4.3.

seili-ęmpęlijɒ /L/ 'purjemeister' 3.1.

seili-kaŋgɒZ /L/ 'purjeriie' 5.5.

seili-kīppɒ /L/ 'kokkupakitud puri' 7.3.

seili-māstęri /L/ 'purjemeister' 3.1.

seili-nigɹɒ /L/ 'purjenôel' 7.2.

seili-rih^{i}ma /L/ 'purjeniit' 7.2.

seili-snāsti /L/ 'purjevärk' 5.4., 5.5.

seinɒ /L/ 1 'sadamasild' 10.4.; 2 'sein' 5.2.; lms < blt (Hak., 41)

umpi-seinɒ /L/ 'sott' 5.2.

väli-seinɒ /L/ 'vahesein' 5.2.

seinɒ-tuɹęD /L/ 'sillatuled 10.2.

sekkeli /L/ 'sekkel' 5.3.

sekstantti /L/ 'sekstant' 9.4. < sm vôi e.

sektori /L/ 'sektor' 9.4. < vn centrop

sęлmi /L/ 1 'sôlm, 1 meremiil tunnis' 9.4.; 2 'sôlm' 7.2.; s-u sôna (Hak., 28 solmu)

kala-sęлmi /L/ 'pentsliga aas' 7.2.

meri-sęлmi /L/ 'surmasôlm' 7.2.

reh^{e}vi-sęлmi /L/ 'rehvisôlm' 7.2.

škota-sęлmi /L/ 'jätku- e. soodisôlm' 7.2.

umpi-sęлmi /L/ 1 'umbsôlm'; 2 'kalamehesôlm' 7.2.

vetɔ-sęлmi /L/ 'paalisôlm'.

sętafлōtta /L KKK/ 'sôjalaevastik' 4.3.

sętamehe-matrossi /L/ 'sôjalaevastiku madrus' 3.2.

sęta-parahodi /L/ 'sôjalaev, resp. -aurik' 4.3.

sęutoa vt. soutà.

sęutoję vt. soutɔjɔ.

się-viccɔ /Lii/ 'vitsad paadi põhjaplangutuse kaitseks' 5.1.

siga-sorkkɔ /L/ 'seasôrg, veebling' 7.2.

sinkki-rossi /L/ 'tsinkvaier' 5.3.

sireni /L/ 'sireen' 10.3. < ? vn сирéна. ~~10.3.~~

sisi-borttɔ /L/ '~~5.2~~. 'laeva sisemine poord' 5.2.

sīvɔD vt. vinttɔ-sīvɔD

skrapkɔ /L/ 'raudkraap vanast värvist ja tõrvast puhastamiseks' 7.3. < vn скрáпка.

слani 1 /L/ 'laeva sisemine põhi' 5.2.; 2 /Lii/ 'lauad või rest paadi põhjas' 5.1. < vn слань.

slega /L, Tsv/ 'sillutuspalk laeva vettelaskmisel' 7.1. <vn (Ož) слегá 'толстая жердь, брус'.

snāsittà /L/ 'taageldada, taglastada' 7.1.

snāsti /L, Tsv/ 'taglas' 5.3. < vn (Ož) снасть 'корабельная верёвка'.

joHsęva snāsti /L/ 'jooksevtaglas' 5.4.

paikallin snāsti /L/ 'kinnistaglas' 5.3.

rih^i^ma-snāsti /L/ 'köisvärk' 5.4.

seili-snāsti /L/ 'purjevärk' 5.4., 5.5.

sofkъ /L/ 'aeruvars' 5.6. < vn (Ož) совóк 'лопатка с загнутыми кверху боковыми краями'.

soimъ /L/ 'sumplaev' 4.3., s-u sôna (Hak., 25 ja 29) vrd. sm saima = soima 'veolodi' > vn (Dal) сойма.

soutъja /L/, sęutoję /Tsv/ 'sôudja' 7.3.

soutà, sovvъn, sovvin /L/ sęutoa /Tsv/ 'sôuda' 7.3.; s-u sôna (Hak., 29, soutaa).

spasā'telʼnęi krug /L/ 'päästerôngas' 8.2. < vn спасательный круг.

stēveni /L,Lii/, stēvi /Lii/ 5.2. < kasks (Kl.Steven) steven.

aHteri-stēveni /Lii/ 'ahtertäav' 5.2.

vōri-stēvi /Lii/ 'vöörtäav' 5.1.

stonki /Lii/ 'teng' 5.3. < rts stång.

stvola /L/ 'ankruvars' 5.7. < vn ствол.

stvōrъ, stvōrъ-tuli /L/ 'sihttuli' 10.2. < vn створ.

sūrę merè aluZ /L/ 'kaugesôidulaev, ookeanilaev' 4.3.

süvüZ /L/ '[laeva] süvis 8.1.

š

šatkoi /L/ 'kiipar, kergesti ümber minev [paat]' 4.2. < vn (Ož) шаткий 'такой, который шатается, неустойчивый'.

šestъ /L/, šesta /L KKK/ 1 /L/ 'ritv, millega paati süstatakse' 4.1.; 2 /L KKK/ 'reimali varras' 10.1. < vn шест.

šigari-mašti /L/ 'ühest puust, trengita mast' 5.3. <? vn шика́рный.

šina vt. peh^e^ja-šina

širottā /L/ 'geograafiline laius' 9.2. < vn широта́.

škippori /L/, škipperi /Tsv/ 3.1. < vn шкипер.

škīvo /L/ 'ploki siiv, kii' 5.4. < vn шкив.

kaHs-škīvonE блокki vt. блокki

üHs-škīvonE блокki vt. блокki

škontteli /L/ 'pulkadega köisredel' 5.3. < ? vn (Dal) шконт 'клинышек, для поддержки обруча'.

škotà rih^i^ma /L/ 'lousvall' 5.4.

škotto /L/ 'soot' 5.4. < vn шкот.

škūno /L/, škūn /Tsv/ 'kuunar, sooner' 4.3. < vn шку́на.

škūtto, škūtti /L/ 'kutter; kuunar' 4.3. < vn (Dal) шкут.

šl'upko /Tsv/ 'luup, laevapaat' 4.2. < vn шлюпка.

špikatti /L/ 'pilts' 5.2. < asks (Kl. Speigat) spêgat vôi, tõenäolisemalt, vn шпига́т.

špili /L, Tsv/ 'peli' 5.7. < vn шпиль.

špili-kervo /L/ 'pelitugi' 5.7.

štākki /L/ 'staak, taak' 5.3. < e, kasks (Kl. Stag) stach vôi vn штаг.

aHteri-štākki /L/ 'ahterstaak' 5.3.

toppi-štākki /L/ 'toppstaak' 5.3.

vaterštākki /L/ 'vaaterstaak; kai' 5.3.

väli-štākki /L/ 'vahestaak' 5.3.

štākki-fonari /L/ 'topilatern' 10.2.

štākki-tuli /L/ 'topituli' 10.2.

štāppeli /L/ 'staapel' 7.1. < asks (Kl.) Stapel 'Baustelle oder Gerüst, auf dem das Schiff während des Baues steht'.

štēvi /L,Lii/ 'tääv' 5.1., 5.2.

aHterštēvi /L/ 'ahtertääv' 5.2.

vōri-štēvi /L/ 5.2. < kasks, vrd. stēveni.

štokki vt. ankkerštokki.

štonki /L/ 'teng' /L/ 5.3. < rts, vrd. stonki.

štormu-trappu /L/ 'tormiredel, köisredel' 5.3. < vn шторм-трап.

štroppi /L/ 'tropp, köiest rôngas' 7.2. < sks (Kl.) Stropp vôi vn строп.

šturmani /L KKK/ 'tüürimees' 3.1. < vn штýрман.

šturvali /L/ 'rooliratas' 5.8. < vn штурвáл.

švābru /L/'svaabra, köieotstest nuustik' 7.2. < vn швáбра.

z

zakola-vene /L,Lii/ 'sakolipaat' 4.2. < vn закóл + vdj vene.

ziletku vt. propku-ziletku.

zvaiku /L/ 'malspiik' 7.3. < vn свайка.

t

taglassi /L/ 'taglas' 5.3. < ? e taglas

panna taglassi /L/ 'taageldada' 7.1.

takelāžnikka /L KKK/ 'purjemeister' 3.1. < vn такелáжник.

takseli /L/ 'taaksel, resp. suur kliiver' 5.5. < ? vn стаксель.

tamburi-lūkki /L/ 'pääsluuk' 5.2.

tarleppi /L/ 'talrep' 5.3. < e, sm vôi sks.

ta'vari /L/ 'kaup' 6.2. < vn товáр.

tāli /L/ 'tali' 5.4. < vn тáли.

kantɒ-tāli /L/ 'juurvall'

mantteli-tāli /L/ 'mantel'

nokkɒ-tāli /L/ 'piikvall'

vennè tāli /L/ 'taavetitali'

täkki /L, Tsv/ 'tekk' 5.2. < kasks (Kl. Deck) deck.

kanttäkki /L/ 'kantekk' 5.2.

väli-täkki /L/ 'vahetekk' 5.2.

täkki-лasti /L/ 'tekilast' 6.2.

täkki-vaHti /L/ 'tekivaht' 7.3.

telči vt. vintà telči

tiukɒtɒ /L/ 'pingutada, pingule tômmata' 7.2.

tiukɒtɒ seili /L/ 'rehvida purje' 7.3.

tiukkɒ: pittä tiukkà /L/ 'hoida, vôtta tihti tuult' 7.3.

tiukkɒ tūli /L/ 'tihttuul' 8.1.

tonki /L/ 'teng' 5.3. < rts, vrd. stonki.

tonnɒ, tonni /L/ 'tonn':

лasti-tonni /L/ 'lastitonn; vanasti 62 puuda, nüüd 1000 kg' 6.2.

registrɒ-tonnɒ /L/ 'registertonn, 100 kuupjalga' 6.2.

toppɒri /L/ 'ankruketi peatamiseks tarvitatav sekkel' 7.3. sks (Kl.) Stopper.

toppi /L/ 'topp' 5.3. < kasks (Kl. Topp) top 'Spitze der Masten und Stengen'.

toppi-seili /L/ 'topp-puri, topsel' 5.5.

topseli /L, Lii/ 'topp-puri, topsel' 5.5.

aHteri-topseli /L/ 'besaan- vôi suurtopsel' 5.5.

väli-topseli /L/ 'suurtopsel' 5.5.

võri-topseli /L/ 'eestopsel' 5.5.

torguflõtta /L KKK/ 'kaubalaevastik' 4.3.

tormɒZ /Lii/ 'paaditald' 5.1.

tormi-aŋkkuri /L/ 'tormiankur' 5.7.

tormi-hattu /L/ 'südvester' 3.3.

tormi-seili /L/ 'tormipuri' 5.5.

tormi-trappu /L/ 'tormiredel' 5.3.

tormi-turᵘvaZ /L/ 'tormiredel' 5.3.

tötti /L/ 'püstplank liigparda kinnitamiseks' 5.2.; etümoloogia ebaselge.

traľšikkɒ /L/ 'traaler' 4.3. < vn тральщик.

trappu /L/ 'redel' < vn трап :

štormɒ-trappu /L/ 'tormiredel' 5.3.

tormi-trappu /L/ 'tormiredel' 5.3.

tšelnok vt. čelnok

tuli /L/ 'tuli'; genuiinne sôna (Hak., 9):

aHteri-tuli /L/ 'ahtrituli' 10.2.

aŋkkuri-tuli /L/ 'ankrutuli' 10.2.

čülčtulęD /L/ 'poordituled' 10.2.

hätä-tuli /L/ 'hädatuli' 10.2.

merkki-tulęD /L/ 'laevatuled' 10.2.

plikkɒ-tuli, plikkɒvɒ tuli /L/ 'plinktuli' 10.2.

porttu-tulęD /L/ 'sadamatuled' 10.2.

seinɒ-tulęD /L/ 'sillatuled' 10.2.

stvõrɒ-tulęD /L/ 'sihttuled' 10.2.

štākki-tuli /L/ 'topituli' 10.2.

vaiHto-tuli /L/ 'vahelduvtuli' 10.2.

tuli-buju /L/ 'tulepoi' 10.2.

tuлk /Tsv/ 'aerutull' 5.6.

tulli /L, Tsv/, tuḷḷi /Lii/ 'tull' 5.1., 5.6. < sks Dolle

tuḷḷi-poduškъ /L/ 'tullipadi' 5.1., 5.6.

tulli-лaivъ /L/ 'tollilaev' 4.3. < sm tullilaiva.

tumbъ /L/ 'pollar, kinnituspaal sadamasillal' 10.4. < vn тýмба.

tūli 1 /L, Lii, Tsv/, 2 /L/ 'rumb' 8.1.; genuiinne sôna (Hak., 8 tuuli).

čülči-tūli /L/ 'külgtuul' 8.1.

etelä-tūli /L/, etel-tūli /Lii, Tsv/ 'edelatuul' 9.1.

itä-tūli/L/ 'idatuul' 9.1.

jürkkü tūli /L/ 'täistuul/ 8.1.

kakko-tūli /L, Lii/ 'kagutuul' 9.1.

лounat-tūli /L/ 'lôunatuul' 9.1.

лō-tūli /L, Lii/ 'loodetuul' 8.1.

mā-tūli /L/ 'maatuul = lôunatuul' 9.1.

meri-tūli /L/ 'meretuul = pôhjatuul' 9.1.

perä-tūli /L/ 'taganttuul' 8.1.

pātūli /L/ 'pearumb' 9.1.

tiukkъ-tūli /L/ tihttuul' 8.1.

ülägò tūli /L/ 'idatuul' 9.1.

vassъ-tūli /L/, vās-tūli /Tsv/ 'vastutuul' 8.1.

tūzikkъ /L/ 'tuusik, väike paat' 4.2. < vn тýзик.

u

umpi-seinɒ /L/ 'sott' 5.2.

umpi-sɛʌmi /L/, umpi-sɛʌmu /Tsv/ 1 'umbsôlm, 2 /L/ 'kala-meḥesôlm' 7.2.

ü

ülägò tūli /L/ 'idatuul' 9.1.

ümperi: mennɒ ümperi /L/ 'ümber minna' 8.2.

ū

ū-vaHti /L/ 'öine vahikord' 7.3.

v

vaHti /L, Tsv/ 'vaht; vahikord' 7.3. < asks (Kl.) Wacht.

ɛʌʌɒ ʌouzattu vahissɒ /L/ 'olla vabavahis, olla vahist vaba' 7.3.

merè vaHti, merè rajà vaHti /L/ 'merevaht, piirivalvur merel' 3.2.

rannà vaHti /L/ 'randvaht' 3.2.

rōmi-vaHti /L/ 'trümmivaht' 7.3.

täkki-vaHti /L/ 'tekivaht' 7.3.

ū-vaHti /L/ 'öine vahikord' 7.3.

vaHti-ʌaivɒ /L/ 'vahilaev, valvelaev' 4.3.

vaiHto /L/ 'vahivahetus' 7.3. < sm vaihto.

vaiHto-tuliD /L/ 'vahelduvtuli 10.2.

vaijer /L/ 'vaier' 5.3. < ? e.

vajęntà kursi /L/ 'vahetada kurssi' 8.1.

valli /L/ 'vall, vertikaalselt jooksev ots' 5.4. < asks (Kl.) Fall.

dīrik-valli, pirkki-valli /L/ 'tirkvall' 5.4.

klīveri-valli /L/ 'kliivrivall' 5.4.

pīk-valli /L/ 'piikvall' 5.4.

vanępikko /L/ 'vanemmadrus' 3.1.

vanttu, vanttu /L/, vant /Tsv/ 'vant' 5.3. < kasks (Kl. Wanten) Wand.

rossi-vanttu /L/ 'köisvant' 5.3.

vargaZ vt. meri-vargaZ.

varppi-ankkuri /L/ 'varpankur' 5.7., vrd. ankkuri

vasatikkò: mennu vasatikkò /L/ 'kokku joosta, vastamisi minna (laevadest)' 8.2.

vassumęin /L/ 'jospel' 3.1.

vaterštākki /L/ 'vaaterstaak' 5.3. < vn ватерштаг.

väli-rōmi /L/ 'vahetrümm' 5.2.

väli-seinu /L/ 'pikivahesein (laevas)' 5.2.

väli-štākki /L/ 'vahestaak' 5.3.

väli-täkki /L/ 'vahetekk' 5.2.

väli-topseli /L/ 'suurtopsel' 5.5.

vänteri /L/ 'vender 7.3. < sm vänteri.

propku-vänteri /L/ 'korkvender' 7.3.

pū-vänteri /L/ 'puuvender, viilar' 7.3.

veha /L, Tsv/ 'reimal, tooder' 10.1. < vn вехá

itä-veha /L/ 'idareimal' 10.1.

läns-veha /L/ 'läänereimal' 10.1.

lounad-veha /L/ 'lõunareimal' 10.1.

poh°ja-veha /L/ 'põhjareimal' 10.1.

rissi-veha /L/ 'ristreimal' 10.1.

vene /L, Lii, Jôg, Tsv/ 'paat' 4.2.; genuiinne sôna (Hak.;29).

airo-vene /L/ 'sôudepaat' 4.2.

aʌuz-vene /L/ 'aluspaat' 4.2.

api-vene /L/ 'päästepaat' 4.2.

jeki-vene /L/ 'jôepaat' 4.2.

kaHs-maštinɛ vene /L/, kahsmaštim vene /Tsv/ 'kahemastiline paat' 4.2.

ʌōcì vene /L/ 'lootsipaat' 4.2.

meri-vene /L/ 'merepaat' 4.2.

rantvene /L/ 'rannapaat' 4.2.

seili-vene /L, Lii/ 'purjepaat' 4.2.

zakoʌa-vene /L, Lii/ 'sakolipaat' 4.2.

vōtovɒ vene /L/ 'voodav, lekkiv paat' 4.2.

vennè seili /L/ 'pirgipuri' 5.5.

vennè tāli /L/ 'taavetitali' 5.2.

verffi /L/ 'verf' 7.1. < asks, e sm vôi vn.

vesi-dōkki /L/ 'ujuvdokk' 7.3.

vesi-hōkuri /Lii/ 'ookriauk' 5.1.; vrd. hōkuri.

vesi-line /L/ 'veeliin, vaaterliin' 8.1.

veškārɒ /L/, veskar(i) /Lii/ 'vesikaar, WNW' 9.1. < vesi+kāri.

vē-aʌa-ʌaivɒ /L/ 'allveelaev' 4.3.

vih^{i}ma-bresentti /L/ 'purjekate, seilkoi' 7.3.

vintà telči /L/ 'kruvivôll' 5.6.

vinttɒ /L/ 'laevakruvi' 5.6.

vinttɒ-sīvɒD /L/ 'kruvitiivad' 5.6.

vīлvri /L/ 'viilar, puuvender' 7.3. < e vôi asks (Kl. Wieling) welen 'dicke Stricke oder Taue, welche an den Borden der kleineren Fahrzeuge herunterhangen, um das Anstossen an andere Schiffe zu mildern'.

virā! /L/ 'viira!' 7.4. < asks vieren.

vimpel /L/ 'vimpel' 10.3. < vn вымпел

vōta (vōvvvB, vōti) /L/ vōta (vōB, vōsi) /Tsv/ 'lekkida, vooda' 8.2.; s-u genuiinne sôna (Hak., ? vuo).

vōri, vūri /L/ 'vöör 5.1., 5.2. < kasks (Kl. Vor-) vōr-.

vōri-kajutti /L/ 'vöörikajut' 5.2.

vōri-kancci /L/ 'vöörkants' 5.2.

vōri-лasti /L/ 'vöörilast' 6.2.

vōri-mašti /L/ 'eesmast' 5.3.

vōri-seili /L/ 'eespuri' 5.5.

vōri-stēvi /Lii/, vōri-štēvi /L/ 'vöörtääv' 5.1., 5.2.

vōri-topseli /L/ 'eestopsel' 5.5.